

284534

T. C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ORTA SOSYO - EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ AİLELERİN,
ALTI YAŞ GRUBU ÇOCUKLARINDAKİ
PSİKO - SOSYAL ÖZELLİKLERİN İNCELENMESİ**

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
DOKTORA TEZİ

NİLGÜN KAYNAROĞLU

ANKARA — 1984

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORTA SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ AİLELERİN,
ALTI YAŞ GRUBU ÇOCUKLARINDAKİ
PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLERİN İNCELENMESİ

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
DOKTORA TEZİ

NİLGÜN KAYNAROĞLU

Rehber Öğretim Üyesi : Prof. Dr. ŞULE BİLİR

ANKARA - 1984

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa No.

GİRİŞ	1
- Tam ve boşanmış ailelerin tanımı	
- Çocuğun Psikososyal özellikleri açısından tam ailenin önemi	
- Çeşitli yaş gruplarında boşanma olayının yarattığı uyumsuzluklar	
- Tam ve boşanmış aile çocukları ile ilgili yapılan çalışmalar	
- Araştırmanın amacı	
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve ARAÇLARI	15
- Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	15
- Veri Toplama Araçları	17
- Verilerin Analizi	24
BULGULAR	26
- Örnekleme grubu çocuklar ve anneleri ile ilgili genel bilgiler	
- UDS'nın birinci bölüm davranış alanları ile ilgili analizler	
- UDS'nın ikinci bölüm davranış alanları ile ilgili analizler	
TARTIŞMA	69
SONUÇ	81
ÖNERİLER	84
ÖZET	86
KAYNAKLAR	89
EKLER	98

ŞEKİLLERİN DİZİNİ

Sayfa No.

- Şekil 1 : UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Dağılımı _____ 32
- Şekil 2 : UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı _____ 35
- Şekil 3 : UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Süresi Gruplarına Göre Dağılımı _____ 37
- Şekil 4 : UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Dağılımı _____ 52
- Şekil 5 : UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Cinsiyet Gruplarına Göre Dağılımı _____ 56
- Şekil 6 : UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Ortalama Puanların Tam ve Boşanmış Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Süresine Göre Dağılımı _____ 58

TABLOLARIN DİZİNİ

	<u>Sayfa No.</u>
Tablo 1 : Örnekleme Grubundaki Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı _____	26
Tablo 2 : Örnekleme Grubundaki Tam Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Dağılımı _____	27
Tablo 3 : Örnekleme Grubundaki Boşanmış Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Dağılımı _____	27
Tablo 4 : Örnekleme Grubundaki Boşanmış Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Dağılımı _____	28
Tablo 5 : Örnekleme Grubundaki Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı _____	29
Tablo 6 : UDS'nin, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	30
Tablo 7 : UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Kız Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	31
Tablo 8 : UDS'nin Birinci Bölüm - Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Erkek Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	33
Tablo 9 : Tam Aile Çocuklarında, UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	34
Tablo 10 : Boşanmış Aile Çocuklarında, UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	36
Tablo 11 : UDS'nin, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	38
Tablo 12 : UDS'nin, Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	40
Tablo 13 : UDS'nin, Fiziksel Gelişim Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	41
Tablo 14 : UDS'nin, Dil Gelişimi Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	41
Tablo 15 : UDS'nin, Sayı ve Zaman Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	42

Tablo 16	: UDS'nın, Ev İşleri Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	43
Tablo 17	: UDS'nın Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	43
Tablo 18	: UDS'nın Sorumluluk Davranışı Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	44
Tablo 19	: UDS'nın Toplumsallaşma Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	45
Tablo 20	: UDS'nın, İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	47
Tablo 21	: UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Kız Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	49
Tablo 22	: Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Erkek Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	51
Tablo 23	: Tam Aile Çocuklarında, İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	53
Tablo 24	: Boşanmış Aile Çocuklarında İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	55
Tablo 25	: Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü _____	57
Tablo 26	: UDS'nın Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	59
Tablo 27	: USD'nın Topluma Karşı Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	60
Tablo 28	: USD'nın İsyankar Davranış Alanı Puanları için Varyans Analizi Tablosu _____	61
Tablo 29	: USD'nın Güven Vermeyen Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	61
Tablo 30	: UDS'nın Kendi İçine Çekilme Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	62
Tablo 31	: USD'nın Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavrılar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	63

Tablo 32	: UDS'nın Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavrılar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	63
Tablo 33	: UDS'nın Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	64
Tablo 34	: UDS'nın İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu _____	65
Tablo 35	: UDS'nın, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	65
Tablo 36	: UDS'nın, Hiperaktif Eğilimler Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	66
Tablo 37	: UDS'nın Cinsel Yönden Sapık Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	67
Tablo 38	: UDS'nın Psikolojik Rahatsızlıklar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu _____	67
Tablo 39	: UDS'nın İlaç Kullanma Davranış Alanı İçin Varyans Analiz Tablosu _____	68

G İ R İ Ő

Toplumun temel çekirdeği olan çocuk, aile içinde yetişir, bilinçlenir ve topluma hazırlanır. Aile biçimleri hem toplumdaki topluma hem de toplum içinde yöresel farklılıklar göstermektedir. Türk toplumunda yaygın olarak kabul edilen aile tipi anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailedir. Çocuk, aile ilişkileri sağlıklı olduğu sürece mutludur. Aile ilişkilerinin çeşitli nedenlerle bozulması sonucu bu üçlü sistemin, anne-baba-çocuk, ilişkileri tehlikeye girecek ve anne-babanın boşanması ile sonuçlanabilecektir. Bu durumda çocuk da anne ve baba kadar sıkıntıya girecek ve olaya karşı birtakım tepkiler geliştirebilecektir.

Aile çözümlerinin türlerinden olan boşanma, batı ülkelerinde olduğu kadar, ülkemizde de artmıştır. Örneğin, 1977 senesi istatistiksel dağılımlara göre, Türkiye'de son 40 yılda nüfus iki katı, boşanmalar ise 4.5 katı artmıştır (1). Amerika'da 1962-1972 yılları arasında boşanma oranı evlenme oranından daha yüksek bulunmuştur. Dört boşanmanın üçü çocuklu ailelerde, çocuk küçükken olmakta ve her altı çocuktan bir tanesi boşanma olayını yaşamaktadır (2). Toplumsal ve kültürel tüm değişimler ve bunların aileye yansımaları boşanmaların artışından sorumlu tutulabilir (3). Boşanmanın birçok nedeninin yanı sıra çok çeşitli ve önemli sonuçları vardır. Gerçekte boşanma, yalnızca eşlerin ilişkilerinin son bulması demek değildir. Boşanmanın toplumun temellerini bile sarsabilecek bir olgu olmasının nedeni çocukları olumsuz etkileyebilmesidir. Boşanma çocuk için ayrılık ifade eden kaygı dolu bir deneyim olarak bilinir (4).

Boşanma hukuki açıdan ele alındığında, çeşitli hukuki sonuçları da beraberinde getiren, ama temelde karı kocalık durumunun son bulması anlamını taşıyan bir olgudur. Sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alındığında ise, boşanma, çocuğun gelişiminde en önemli faktör olan, aile bütünlüğüne, yani tam aileye son veren ve özellikle çocuklar üzerinde yaşam boyu etkilerini sürdürebilecek bir olaydır (4-8).

Tam aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan ve üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur. Böyle bir aile; çocuğun duygusal, sosyal ve ahlak gelişiminde temel etmendir. Aile çocuğun en geniş anlamda sosyalleştirildiği doğal bir çevredir (4). Çocuğun yaşamı biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını temin etmek için fiziki ve sosyal çevreye uyum çabası içinde geçer. Çocuğun gösterdiği uyum çabası doğumdan başlayarak bir gelişim gösterir. Bu gelişim bireyle çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucu olduğundan burada psiko-sosyal gelişimden söz edilir (9).

Psikososyal gelişim evreleri içinde çocuk kendisine ve sosyal dünyasına karşı yeni temel yönelimler geliştirmek zorundadır. Erikson'a göre psikososyal gelişim evreleri sekiz dönemde incelenir (10). Burada konu ile ilgili olan devreler ele alınmıştır. Çocuğun dört ve beş yaşlarını kapsayan girişkenliğe karşı suçluluk devresinde çocuk bedenini oldukça iyi bir denetim altına almıştır; koşabilir, çarpabilir, üç tekerlekli bisiklete binebilir, kendi başına motor etkinlikleri başlatabilir. Çocuğun bu evreyi, suçluluk duygularına ağır basan bir girişkenlik duygusu ile geçirebilmesi, büyük ölçüde ana-babanın onun kendi kendine başlattığı etkinliklere nasıl tepki gösterdiklerine bağlıdır. Motor etkinlikleri başlatmada yeterli özerklik verilen çocuklarda girişkenlik duyguları pekişir. Girişkenlik ayrıca, ana-babaların çocukların sorularını yanıtlama-

dıkları veya oyun etkinlikleri için hayalgücünü engellemedikleri zaman da gelişir. Eğer ana-baba çocuğu bu konularda desteklemezlerse, ona bunların değersiz olduğu duygusunu verirlerse, girişkenliğin çok üstünde ve diğer evrelere taşınabilecek bir suçluluk duygusunun gelişmesine neden olacaklardır. Üreticiliğe karşı aşağılık duygusu adı altında incelenen ve altı ile onbire kadar olan yaş dönemini kapsayan sözkonusu evre; çocuğun karşı cinsten ana-babaya karşı olan sevgisinin ve aynı cinsten ana-babayla rekabetinin gizli veya edilgin olduğu dönem dir. Ayrıca akıl yürütmde tümden gelişimi kullanarak yaşantılarından bazı sonuçlar çıkarabilecek şekilde düşünmeye başlar. Erikson'a göre bu dönemde ortaya çıkan sosyal boyutun bir ucunda üreticilik diğer ucunda ise aşağılık duygusu vardır. Üreticilik terimi çevredeki şeylerin nasıl yapıldıkları, nasıl işledikleri, ne yaptıkları yolunda bir ilginin öncelik taşıdığı bu dönem özelliklerini çok iyi anlatmaktadır. Çocuklar, yapma ve etkinlikte bulunma çabalarında isteklendirildikleri, yaptıklarını bitirmelerine izin verildiği ve sonuçlar için övülüp ödüllendirildikleri zaman beceriklilik ve üreticilik duygusu arttırılmış olacaktır. Tersine olarak, çocuklarının üretime yönelik çabalarını olumsuz karşılayan ve rahatsız edici bulan ana babalar çocukta aşağılık duygusunu körüklemiş olacaklardır (10). Boşanma ile tam aile olma özelliğini kaybeden ailenin çocuğu, sosyalleştirici doğal bir çevreden yoksun kalıp, gerekli uyumu yapabilmde zorlanarak psikososyal özellikler açısından zedelenebilecektir.

Boşanmanın çocuğu nitelik ve nicelik yönünden etkilemesi birçok etmene bağlıdır. Çocuğun kişilik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, boşanmaya neden olan ailevi sorunun niteliği ve onun bu sorunu algılama biçimi, boşanma öncesi içinde bulunduğu ve boşanma sonrası içinde bulunacağı ortam gibi (11), çocuk boşanma olayını zarar görmeden de atlatabilir. Çocuk, büyük bir olasılıkla, yukarıdaki etmenlerin ahenkli bir biçimde bir araya

gelmesi nedeni ile bir zarara uğramamıştır. Bazı durumlarda boşanma çocuk için rahatlatıcı bile olabilir (3,10,11).

Boşanmanın çocuğu nasıl etkilediği konusunda genellemeler yapmak olanaksızdır. Çünkü her boşanma olayı aslında, kendine özgü, karmaşık, çok yönlü bir olaydır. Ancak, çocuğun boşanma anındaki yaşına bakılarak, onu, nasıl etkileyebileceği konusunda bazı genellemeler vardır (2,3,13,14).

Tam ve boşanmış aile çocukları ile yapılan çeşitli araştırma sonuçlarına göre saptanan uyumsuzluklar yaşlara göre şu şekildedir (2,4,14) :

Süt çocuğunun boşanma olayından fazla zarar görmediği savunulmaktadır. Buna neden olarak süt çocuğunun anne baba arasındaki tartışmaları anlamaması ve taraf tutmaması yanında, bebeğin genellikle anneye bırakılması gösterilmektedir. Ancak, çocuğun olaydan olumsuz yönde etkilenmemesi için anne üzerine önemli görevler düşmektedir. Bu çağda ve okul öncesi dönemine kadar olan sürede, anne boşanmanın etkisinde kalmış ise, çocukta rastlanabilecek olumsuz davranışlar korku, inatçılık, uyku bozuklukları, beslenme güçlükleri, yatak ıslatma gibi davranışlardır (4).

Çocuğun iki ile ikibuçuk yaşlarına rastlayan boşanmalarda, çocukta regresyon, terk edilme korkusu gibi durumlar görülmektedir. Bu durumlar boşanmadan sonra da anne baba arasındaki anlaşmazlıklar devam ediyor ise artmaktadır (2,14).

Boşanma çocuğun üç ile dörtbuçuk yaşlarında olmuş ise, regresyona ek olarak saldırganlık davranışı görülür. Ayrıca çocuk oynadığı oyunlarda kendisini suçlayan ifadeler kullanabilir. Çocuğun özgüveni zedelenir, hayalgücü azalır ve çocuk giderek artan bir çekingenlik sergiler (2,14).

Beş ile altı yaşlar arasında tüm bu tepkilere ek olarak, endişe,

rahatsızlık, abartılmış korkular, saldırganlık görülür (2,14). Ayrıca Piaget'in egosantrik düşünce olarak tanımladığı "çocuğun çevresindeki her şeyi kendi açısından yorumlama eğiliminde" olması nedeni ile, boşanma olayı, özellikle yedi yaşın altındaki çocuklarda birçok güçlükler yaratır. Kendisi ile ilgili sağlamaştırılmış duygulardan yoksun olan bu yaş çocuğu, anne babasının, kızgın ve öfkeli olmasına neden olarak kendisini görür. Çocuk egosantrik düşünceden kurtulamaz ve boşanma olayından büyük yaş gruplarına göre daha fazla etkilenir (7,15). Buna rağmen, bu yaş döneminde, anne ve babası ile yoğun duygusal etkileşimde olmayan çocuk, boşanma olayını herhangi bir gelişimsel bozukluk olmadan atlatabilir (2). Boşanmadan sonra tek ebeveyn ile beraber kalma durumunda, çocukta, okul başarısızlığı, yalan söyleme, çalma ve cinsel rol zedelenmeleri gibi olumsuz davranışlar izlenebilir (2-4).

Çocukların tüm gelişmelerinde anne baba çok önemli rol oynar. Anne-baba, anne-çocuk, baba-çocuk ilişkileri aile dinamiklerinin temelini oluşturur (5,12,16,17). Ailedeki sosyalizasyon tartışılırken anne, baba çocuk birlikte ele alınır. Oysa bir kısım anne baba boşanmış olup, çocuğun velayeti genellikle anneye teslim edilmektedir. Bu durumda çocuk, yeni yaşantısına uyum yapmak zorunda kalacak ve davranışlarında değişiklikler sergileyebilecektir. Çünkü boşanma olayı ile ilgili anne baba kaybı, diğer ana baba kaybı durumlarından farklıdır. Boşanma olayında mahkeme aile bireylerini bölmektedir, anne babayı birbirinden ayırmaktadır ve çocuğun velayeti, aile ziyaretleri, maddi destek gibi durumları belirlemektedir (10). Çocuk bu olaylar sırasında kendisini bir anlaşmazlık içinde bulur, anne veya babadan ayrılma ile ilgili düşüncelerinde karmaşık deneyimlerden geçer. Ölüm halinde kaybedilen anne veya baba idealize edilir. Boşanmada ise, ebeveynlere karşı zıt duygular beslenebilir veya ebeveyn idealize edilebilir (2).

Bu şekilde tek ebeveyn ile beraber olma çocuk için çeşitli yönlerden zedeleyici olabilir. Yapılan çalışmalarda yalnız annelerin çocuklarının, genellikle erkek çocuklarının, tam aile çocuklarına oranla, zekâ ve kişilik gelişimlerinde, sosyal davranışlarında daha çok zarara uğradığı gösterilmiştir (2,3,13,16). Yapılan çalışmalar bu çocukların okul başarılarının ve zekâ-yetenek gibi test sonuçlarının düşük olduğunu göstermiştir (13,16). Çocuklarda cinsel kimliğin pekiştirilmesi ve özdeşim kurma ile ilgili sorunlar annenin tavır alışması ile yakından bağlantılıdır. Beş yaşından önce babadan ayrılan erkek çocuk erkeksi davranış ve yönelmelerde daha az avantajlıdırlar. Eğer anne olumlu erkeksi davranışları destekler ve onu bağımsız olma için teşvik ederse, cinsel kimlik daha az zedelenmektedir. Buna karşılık anne oğluna karşı duygusallık sergilerse, erkek çocuk hem erkeksi hem de kadınsı özellikler taşıyan davranışlara yönelerek çift cinsiyet özelliklerini gösterme eğilimini arttıracaktır (18). Baba oğlu ile ilişkilerinde daha olumlu ise ve ona uygun bir model olabiliyorsa, erkek çocuktaki bu gibi olumsuz tepkiler en alt düzeyde olmakta ve çocukta var ise diğer olumsuz tepkiler daha kolay yatışmaktadır (2,13,14,16).

Boşanmış ailede çocuk anne babasına karşı duyduğu olumsuz tepkileri diğer kişi ve durumlara da genelleleyebilir. Yapılan çalışmalarda anneleri ile birlikte oturan erkek çocukların daha antisosyal içe dönük, öz kontrolü daha düşük, otoriteye karşı isyankar ve sosyal sorumlulukta daha yetersiz olduğu görülmektedir. Erkek çocuklar moral gelişim yönünden yorum yaparken daha çok olumsuz karara varmaktadırlar. Kızlar ise, boşanmaya karşı daha az olumsuz tepki vermektedirler (2,13,16).

Yine boşanmış ailelerin çocuklarında suç oranı tam aile başına sahip çocuklarla karşılaştırıldığında daha yüksek bulunmuştur (19,20,21).

Boşanmanın çocuk üzerindeki etkilerini anlamak için, boşanmanın

tüm kapsamını ele almak gerekir. Örneğin, evlilikteki çarpık ilişkiler evlilik sonlandıktan sonra da çocuklar aracılığı ile sürebilir (3,13). Ayrıca, eşleri ekonomik yönden sarsar, ruhsal yönden örseler, toplumdaki durumlarını etkiler. Boşanmış olan anneler evli olanlara kıyasla daha çok kaygılara maruz kalırlar. Çocuk yetiştirmenin büyük sorumluluğu, ev ve iş ilişkilerini ayarlıyabilmek için aşırı yüklenme gibi durumlar kaygı düzeyini arttırabilir. Tam ailelerde baba ile yardımlaşarak yapılan işler, mali yük, cinsel sorunlar, sosyal ve duygusal desteğin olmayışı, yalnızlık duygusu, öz saygının kaybı yine anneyi zorlayabilir. Bunlara ek olarak, yalnız anneler çocuklarında disiplin kurmakta güçlük çekmektedirler, çünkü, çocuklar genellikle babayı otorite görür ve ona itaatli olurlar. Boşanmadan sonra anne çocuğun büyüme ve gelişimini şekillendirme ile ilgili esas ebeveyn rolünü büyük ölçüde üzerine almaktadır (3,13,16).

Bu durumların yanısıra boşanma olayının çocuğa anlatılması da yine önemli bir sorun olmaktadır. Anne babaların bir kısmı bu olayı çocuklarına nasıl anlatacaklarını bilemezler. Bu, kısmen çocuklarına karşı hissettikleri suçluluk, utanma, anne baba rollerini kısmen yerine getirememiş olma duygularından; kısmen de, küçük çocukları ile iletişim kurmada güçlük çekmeleri nedenlerinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden üç ile altı yaş grubuna açıklama yapmamayı tercih etmektedirler. Bunun sonucunda da çocuk evden hiç bir neden olmaksızın ayrılan ebeveynin dönüşünü ümitsizce beklemeğe başlamaktadır. Bir kısım çocuklarda ise açıklama eksikliğine bağlı uyku bozuklukları, sık ve nedensiz ağlama, sinirlilik ve endişeli olma hali, saldırganlık, kaybetme kaygısı gibi duygusal sorunlar ortaya çıkmaktadır (22,23).

Konu ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmaların özeti aşağıda belirtilmiştir.

Tam aile bağına sahip çocuklar ile boşanmış ailelerin çocuklarını ele alan çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bunların hemen hepsinde boşanmış aile çocuklarının psikososyal özellikler açısından problemliler vurgulanmıştır (24-27). Aşağıdaki çalışmalar bu bilgiyi destekleyen örneklerdir.

Mc Dermott, 1968 yılında, yaşları üç ile altı arasında değişen boşanmış aile çocuklarını ele almış ve bunlarda açıkça gözlenebilen akut davranış problemlerinin olduğunu, erkek çocukların daha dramatik değişimler sergilediğini ve bir grup kız çocukların annelerindeki patolojik davranışları taklit ettiklerini ortaya koymuştur (28).

Tam ve boşanmış ailelerin okul öncesi yaşlarındaki çocukları ele alınarak yapılan çalışmada beş-altı yaş çocuklarının daha küçük yaş grubuna oranla boşanma ile ilgili değişimleri daha mantıklı bir çerçevede kavrayabildikleri görülmüş ve ayrıca her iki yaş grubunda da uyumsuz davranışlar olduğu saptanmıştır (29).

Wallerstein ve Kelly tarafından yapılan diğer bir çalışmada, öğretmenlerden alınan bilgilerde boşanmış aileye mensup ilköğretim çağı çocuklarının olumsuz davranış ve tepkiler sergiledikleri rapor edilmiştir (30).

Boşanmış aile ile tam aile bağına sahip çocukların karşılaştırıldığı diğer bir araştırmada, boşanmış aile çocuklarının anne babaya, arkadaşlarına ve kardeşlerine daha saldırgan davranışlar içinde oldukları; kendilerine daha az öz güvenli ve kurallara karşı daha isyankar oldukları belirtilmiştir (31).

Eron Leonard ve arkadaşlarının yaptığı araştırma ile, Jenkins Richard'un yaptığı araştırma sonuçları da bu görüşü desteklemektedir (24, 32).

Çocukların psikososyal gelişimlerinde anne babaların tutumları da rol oynar (13,16). Aile bağlarının boşanma ile parçalanması sonucunda bu gelişim, anne veya baba yokluğu ve anne babanın boşanmadan sonraki tutumları ile yakından ilişkilidir (13,16,33). Aşağıdaki çalışmalar bu konu ile ilgilidir.

Boşanmış ailelerde anne tutumunu ele alan Marsella bu annelerin koruyucu ve sınırsız verici olma eğilimi dolayısıyla çocuklarına duygusal baskı yaptıklarını ve bunun sonucunda çocuklarında birtakım uyumsuzluklar olduğunu vurgulamıştır (34).

Boşanmış annelerle yapılan diğer bir araştırma anne koruyuculuğunun düşük sosyo-ekonomik düzeyde daha az olduğunu vurgular. Çünkü annelerin vakitleri tümü ile doludur, çocuğuna koruyuculuk yapacak zamanı kalmamaktadır (35).

Diğer taraftan yine düşük sosyo-ekonomik düzeyde, boşanmış annelerin özellikle erkek çocuklarına karşı kızgınlık ve nefret duydukları ve itici oldukları sonucunu bildiren bir çalışma da Beller tarafından yapılmıştır (36).

Hoffman, 1961'de yaptığı çalışma sonucunda annenin baskılı eğitim verdiği durumlarda kız çocukların, ilerideki yaşlarda, karşı cinsle ilişki kurmada güçlük çektiklerini ve erkek arkadaşları tarafından sevilmediklerini ortaya koymuştur (37).

Anne ve baba tutumu ile ilgili diğer çalışma göstermiştir ki, anne disiplini kuramadığı zaman erkek çocuklar daha az sorumluluk almakta, anne otorite olabildiği zaman ise, kız çocuklarda bağımlılık aşırı olmaktadır (38).

Biller'e göre boşanmış anneler erkek çocuklarını erkeksi davranışlar için diğer annelere göre daha az desteklemektedirler, ayrıca, bu anneler çocuklarının fiziksel yaralanmalarından da korktuklarını söylemektedirler (39).

1973'de Fish ve Biller'in birlikte yaptığı araştırma sonucunda babanın, kız çocuğun gelişiminde, anne kadar önemli rol oynadığını ve yapılan ölçümler sonucunda baba ile olumlu ilişkiler içinde olan kız çocuğunun sosyal gelişiminin daha iyi olduğu görülmüştür (40).

Biller ve Zung, babadan ayrı olmanın kız çocuklarında da, erkek çocuklarında olduğu kadar, saldırganlık, kendine yönelik saldırganlık, kaygı duyma ve cinsiyet rolü ile ilgili uyum problemleri yarattığını yaptıkları araştırma sonucunda göstermişlerdir (41).

Aile düzeninin bozulması sonunda çocukların diğer gelişim alanlarında da birtakım sıkıntılarla karşılaştıkları yine yapılan çalışmalarda belirtilmiştir (42).

Blanchard ve Biller, baba yokluğu ile akademik çalışma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bunlar üç yaşından önce ve beş yaşından sonra babadan ayrılan grup ile, baba ile birlikte olan aynı yaş çocuk grubunu karşılaştırmışlar ve en yüksek başarı oranının baba ile birlikte olan çocuk grubunda olduğunu bulmuşlardır. Erken yaşta babadan ayrılan grup ise en düşük başarı oranını sergilemiştir (43).

Deutch, babalarından ayrı yaşayan zenci çocuklarla yaptığı araştırma sonucunda, bunların, babaları ile birlikte oturan zenci çocuklara kıyasla zekâ ve akademik başarı testlerinde önemli derecede düşük değerler aldıklarını göstermiştir (44).

Boşanma olayının çocukların kişiler arası ilişkilerini olumsuz etkileyebileceği de yapılan araştırmalarla desteklenmektedir (16). Burada bu çalışmalardan bazıları sunulmaktadır.

Hoffman, baba oğul ilişkisinin olmadığı veya bu ilişkinin düşmanlık ve iticilik ile ^{dolu} olduğu durumlarda erkek çocukların pasif-saldırgan kişilik geliştirdiğini 1971 yılında yaptığı araştırmada savunmuştur. Ayrıca babadan ayrı yetişen çocuklarda öz güven kavramının yetersiz kaldığını da eklemiştir (45).

Biller, yaptığı çalışmasında, baba ile birlikte olan erkek çocukların sorumluluk taşıdıkları ve lider pozisyonunda olduklarını saptamıştır. Baba ile birlikte olup, ilişkileri zayıf olan erkek çocukların ise kendilerini daha güvensiz hissettiklerini, ayrıca, baba ile birlikte olmayan erkek çocukların genel bir uyumsuzluk gösterdiklerini ortaya koymuştur (46).

Çocuğun kişilik gelişiminin bir parçası olan özdeşim kurma ve cinsel kimlik kazanma olumlu anne baba modeli ile yakından ilişkilidir. Boşanmış aile çocuklarında bu gelişim alanları belirli bir oranda zedelenmektedir (13,32,47). Aşağıdaki araştırma özetleri bu konu ile ilgilidir.

Carlsmith, 1974 yılında yaptığı araştırmasında beş yaşından önce babadan ayrılan erkek çocukların ileriki yaşlarında daha ziyade kadınsı rolleri benimsedikleri sonucunu bulmuştur (48).

Biller, boşanmış aileden gelen okul öncesi yaşlarındaki erkek çocuklarını ele almış, bu çocuklarda, oyun tercihi yolu ile, erkeksi davranış özelliklerini incelemiştir. Sonuçta, saldırganlık ve erkeksi davranışları benimseyen annelerin çocuklarının diğer çocuklara kıyasla daha erkeksi davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur (49). Yaptığı diğer

bir araştırma ile Biller bu sonuçları pekiştirmektedir (50).

Babası olan ve olmayan, altı yaş grubundan zenci ve beyaz ırk çocukları karşılaştırılmış ve şu sonuçlar bulunmuştur. Babası olmayan beyaz çocuklar babası olan zenci çocuklara kıyasla daha erkeksi davranışlara sahiptirler. Ayrıca, babası olan ve olmayan zenci çocuklar arasında cinsiyet rolü yönlendirilmesinde fark bulunmamıştır. Bu şekilde aile yapısının ve baba varlığının özdeşimde önemli etkisi olduğu vurgulanmıştır (51).

West ve O'Connor, farklı zamanlarda yaptıkları araştırmalarında, eşcinsel erkeklerin geçmiş yaşantılarını incelemişler ve bunların, anne babalarının erken yaşta boşandıklarını ortaya koymuşlardır. Bu çocukların anneleri tarafından erkeksi etkinlikler için kısıtlanmış olduklarını ve daha kadınsı roller için ödüllendirildiklerini göstermişlerdir (52,53).

Yine Gundlach, yaptığı araştırma ile bu sonucu desteklemektedir (54).

Fish ve Biller'in yaptıkları araştırmada, babanın kız çocuğunun kişilik gelişiminde önemli rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan ölçümlerde baba ile olumlu ilişki içinde olan kız çocuklarının sosyal gelişimleri daha olumlu bulunmuştur (40).

Boşanmadan sonraki devrede, bir kısım annenin, belirli bir neden olmaksızın, kız çocuklarının normal cinsel gelişimlerinden korku ve kaygı duyduklarını belirten bir araştırma da Wallestein ve Kelly tarafından yapılmıştır (23).

Kalter, boşanma olayını yaşayan çocuklarda anne babaya yöneltilen saldırganlık davranışı ile cinsel yönden gelişim problemlerinde bir artış olduğunu yaptığı araştırmada vurgulamıştır (31).

Boşanmış ailelerin çocukları ile ilgili olarak yapılan araştırma konuları arasında çocuk suçluluğu da işlenmektedir. Burada konu ile ilgili araştırmalardan özetler verilmiştir.

Jenkins tarafından yapılan tarama sonucunda suç işleyen çocukların büyük bir çoğunluğunun parçalanmış ailelerden geldiği görülmüştür (24).

Suç işleme ve parçalanmış aileden olma ile ilgili diğer bir araştırma, Anderson ve Bronz tarafından yapılmış ve suç işleme oranı ile, babadan ayrılma yaşı arasında ilişki bulunmuştur. Dört ile yedi yaşlarında babadan ayrılma durumunda suçluluk oranı artmakta ve babadan ayrılma yaşı arttıkça yine suç oranı artmaktadır (55).

Gregory, yaptığı çalışmada en yüksek suçluluk oranının boşanmış ailelerde ve annesi ile yalnız oturan çocuklarda olduğunu ortaya koymuştur (56).

Bacon, Child ve Barry, babası olmayan ailelerde suç oranının yüksek olduğu, ayrıca, bu antisosyal davranışın, anne otoritesinin baskın olduğu duruma karşı bir tepki olduğu ve bu tip tutumlarla erkeksi davranışın ispat edilme yoluna gidildiğini yaptıkları ortak çalışmada sunmuşlardır (57).

Yapılan birçok çalışmada, parçalanmış aile ve çocuk suçluluğunun ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (58-60).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Ailenin işleyiş düzeni, içinde bulunduğu toplumun ahlâk değerleri, gelenekleri ve hukuk düzeni ile kurulur. Ancak günümüzde aile düzeninin bozulması demek olan boşanma giderek artmaktadır. Yapılan çalışmalar, boşanma olgusundan en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğunu göstermiştir (12-14). Aile yapısındaki değişme ile birlikte çocuk, yeni yaşantısına uyum yapmak zorunda kalacaktır. Çocuğun gelişim süreci içinde algılama biçimi, tepki, tutum ve alışkanlıkları değişecek ve genelde çocuğun psiko-sosyal özellikleri olumsuz yönde etkilenebilecektir.

Ülkemizde boşanmış aile çocuklarını, okul öncesi devrede, psiko-sosyal özellikleri açısından ele alan çalışmalar az sayıda ve yetersizdir. Bu konuya yardımcı olmak, boşanmış aile çocuklarına ve onların anne babalarına katkıda bulunabilmek amacı ile çalışma planlanıp yürütülmüştür.

Temel Problem :

Orta sosyo-ekonomik düzeyde boşanmış ailelerin altı yaş çocukları, psikososyal özellik açısından tam aile başına sahip çocuklara kıyasla farklılık göstermekte midir ?

Alt Problemler :

1- Boşanma çocukların psikososyal özelliklerini etkilemekte midir ?

2- Çocuğun psikososyal özellikleri :

- a. Çocuğun cinsiyetine,
- b. Çocuğun ana okuluna devam süresine,
- c. Anne babanın boşanma süresine,
- d. Annenin eğitim durumuna,

bağlı mıdır ?

A R A Ş T I R M A Y Ö N T E M İ
v e
A R A Ç L A R I

Araştırmanın Evreni :

Ankara'da, çocukları altı yaşında ve anaokuluna devam eden, orta sosyoekonomik düzeye mensup anneler ve çocukları araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerin seçimi Ankara Bölgeleme Haritası Nazım Plân Bürosu'nun "Ankara Semtlerinin Sosyoekonomik düzeye göre Sınıflanması" kaynağına dayandırılarak yapılmıştır (61) (Bakınız : Ek 1).

Örneklem :

Bu örneklemin temeli, araştırma amaçları doğrultusunda, ana evrenin tümünü değil, bir kesimini gözlem konusu olarak ele alan, güdümlü örnekleme dayandırılmıştır (62,63).

Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerden random yolu ile anaokulları seçilmiş ve 150 tam aile başına sahip aile ile, 150 boşanmış ailenin altı yaş çocukları ve anneleri örnekleme oluşturmuştur.

Ancak, bu anaokullarında yeterli sayıda boşanmış aile çocuğu bulunmamıştır. Bu durumda T.C. Ankara Asliye ve Hukuk mahkemelerinden ve serbest çalışmakta olan boşanma avukatlarından yardım alınmıştır.

Boşanmış çiftlerin adresleri alınarak bunlarla irtibat kurulmuş ve örnekleme uygun olanlarla ilgili veriler toplanmıştır.

Aşağıdaki şartlara uygun olmayan aile ve çocuklar örnekleme alınmamıştır :

Örnekleme oluşturan annelerin çocukları için yaş grubu altı olarak belirlenmiştir. Çünkü, 1977 yılı istatistiklerine göre boşanmalar evliliklerin dört ve altıncı senelerinden itibaren yoğunlaşmaktadır (1).

Araştırmaya alınan boşanmış annelerde tekrar evlenmemiş olmak koşulu aranmıştır. Böylece çocuğun ikinci babaya, yeni duruma uyum yapma sorunu (15) kontrol edilmeğe çalışılmıştır.

Henüz 5-6 ay süre içinde boşanmış olan anneler ve çocukları, yine uyum problemlerinin aşırı uçlarda olabileceği düşüncesi ile örnekleme alınmamıştır (15).

Her iki aile tipinde de çocuğun en az altı ay anaokuluna devam etmesi gerekmektedir. Bu şekilde sonuçları olumsuz etkileyebilecek olan, yeni çevreye uyum ile ilgili sorunlar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (15).

Araştırmada ailenin tek çocuklu olarak seçilmesinin iki nedeni vardır. Birincisi, 1977 yılı istatistik değerlerine göre boşanma oranı tek çocuklu ailelerde daha yüksektir. Bu durumun örnekleme oluşturmada kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür. İkincisi ise, çocuğun kardeşinin olması ve kardeşinden ayrılma durumları davranış değişikliği sergileme nedenlerinden biridir (64). Bu nedenle sonuçları etkileyebilecek olan etmenlerden biri ortadan kaldırılmış olmaktadır.

İstatistiklere göre, boşanmış çiftlerde, çocuğun velâyeti genellikle anneye verilmektedir (3). Bu durumda örnekleme oluşturmada kolaylık sağlanması amacı ile çocuğun velâyetinin anneye verilmiş olması gerekmiştir.

Ayrıca bütün bu sınırlamalara ek olarak, sonuçları etkileyebilecek olan bazı etmenler, istatistiksel değerlendirmeleri karmaşık bir duruma getirebileceği için ve zamanın yetersizliği dolayısıyla ele alınamamıştır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır.

Annelerden alınan bilgilerin doğru olduğu varsayılarak, ayrıca anaokulu öğretmenlerinden bilgi alınamamış, çocuğu konu ile ilgili olarak gözleme olanağı olamamıştır.

Uyumsal Davranış Skalası sonuçlarını destekleyebilecek olan başka bir değerlendirme ölçeği kullanılamamıştır.

Çocuğun psikososyal özelliklerini etkileyebilecek olan anne baba tutumları yine araştırmaya dahil edilememiştir.

Örneklem sayısını olumsuz etkileyebileceği düşüncesi ile; tam ailede evde anne babadan başka, boşanmış ailede ise evde anneden başka bir yakınının bulunması ile ilgili bir soru annelere yöneltilmemiştir.

Veri Toplama Araçları :

İstenen koşullara uygunluk gösteren ve örnekleme seçilen annelerle karşılıklı görüşülerek bilgi edinilmiştir. Bunun için :

a. Aile ve çocuk ile ilgili genel bilgileri içeren anket formu doldurulmuştur. (Bakınız : Ek 2).

Burada anne ve çocuğun adı, soyadı, çocuğun yaşını tesbit etmek amacı ile her ikisinin doğum tarihleri sorulmaktadır. Orta sosyoekonomik düzeye uygunluğunu kontrol etmek için, anne ve çocuğun oturdukları adres, ailenin maddi geliri, annenin eğitim durumu ile anaokulunun adı ve adresi hakkında bilgiler sorulmaktadır. Annenin boşanmış olup olmadığını

tesbit etmek amacı ile medeni hali, boşanmış ise boşanma tarihi ile ilgili sorular bulunmaktadır. Ayrıca annenin başka çocuğunun olup olmadığı, çalışıp çalışmadığı, çocuğun cinsiyeti, anaokuluna başlama tarihi sorulmaktadır.

b. Çocuğun psikososyal özellikleri ile ilgili bilgileri toplayabilmek amacı ile, annelerle karşılıklı görüşülerek Uyumsal Davranış Skalası uygulanmıştır (64, 65). Skalanın psikososyal gelişim ile ilgili olumlu kriterlerin yanısıra olumsuz davranışları da değerlendirebilme özelliğinin olması araştırma amaçlarına uygun düşmüştür (Bakınız : Ek 3).

Uyumsal Davranış Skalası (AAMD Adaptive Behavior Scale 1974) kişinin bireysel özellikleri veya bazı sosyal davranışlarının diğerleri ile karşılaştırılmasına yarayacak bilgiler sağlar. Uyumsal Davranış terimi özellikle bir bireyin çevresinin, doğal ve sosyal talepleri ile başedebilme-sindeki tesirlilik anlamına gelmektedir. American Association on Mental Deficiency uyumsal davranışı değerlendirmek için iki temel kriter ortaya koymuştur. Bunlar, bireyin bağımsız olarak iş görebilme ve kendisine bakabilme derecesi ile, kültürün bireysel ve sosyal sorumluluk beklentisinin tatmin edici bir şekilde karşılanışının derecesidir. Daha geniş bir anlamda, bir birey çevresi için temel sayılan becerilere sahip olmak ve çevresinin hoşgörüsünü aşan ve çevresi tarafından kabul edilmeyen davranışlardan uzak bulunmalıdır.

Skala davranış bozukluğu gösteren, fiziksel veya zihinsel yetersizliği olan çocuk ve yetişkinlere de uygulanabilmekte ve bireyler arası farklılıkları ölçmektedir.

AAMD Uyumsal Davranış Skalası, 1976 yılında Türkçe'ye çevrilerek, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi tarafından yayınlanmıştır.

tır. Türkçe düzenlemesi Shirley Epir tarafından, ilokulların özel sınıflarına giden çocuklar üzerinde uygulanarak yapılmıştır. Skala hem yetişkinlere hem de çocuklara uygulanabilecek şekilde düzenlenmiştir. Uyumsal Davranış Skalası çok geniş bir amaca hizmet etmek üzere geliştirildiği için, birbirinden bağımsız olan ve herbiri kendi içinde puanlanan, değişik davranış alanlarını kapsamaktadır.

Yapılan bu çalışmada konuya ve çocukların yaş düzeyine uygun olmayan davranış alanları kullanılmamıştır. Bunlar, Birinci Bölümdeki Bağımsız Faaliyet Gösterebilme alanındaki Temizlik Davranışında adet görme, dolaşma davranışı ve Kendi Kendine Yapabildiği Diğer Faaliyetler davranışındaki Telefon kullanma ile Ekonomik Faaliyet ve Mesleki Faaliyet alanlarıdır. Ayrıca ikinci bölümdeki Homoseksüel Eğilimler ve Toplum Tarafından Kabul edilmeyen Cinsel Davranış Alanları da aynı nedenlerle kullanılmamıştır. Diğer davranış alanlarındaki kriterler uygulama yönünden bir sorun yaratmadığı ve araştırmanın amacına uygun bilgileri toplamaya elverişli olduğu için bütünü ile kullanılmıştır.

Uyumsal Davranış Skalası iki bölümden oluşmaktadır. Skalanın birinci bölümü gelişimsel bir sıra ile düzenlenmiştir. Bu bölüm, günlük yaşamda bireysel bağımsızlığın gelişimi için önemli sayılan on davranış alanında bir kişinin becerilerini ve alışkanlıklarını değerlendirmek için hazırlanmıştır. Bu bölüm Amerika Birleşik Devletleri'nde ve İngiltere'de kullanılan davranış dereceleme skalalarının geniş bir şekilde taranmasının bir ürünüdür. ~~Romen~~ rakkamı ile belirlenmiş 10 davranış alanı ve bunların harflerle belirlenmiş 21 alt alanı aşağıda verilmiştir.

Y I. BAĞIMSIZ FAALİYET GÖSTEREBİLME

- A. Yemek yeme
- B. Tuvalet alışkanlığı
- C. Temizlik
- D. Görünüş
- E. Giyimine dikkat
- F. Giyinmek ve soyunmak
- G. Dolaşmak
- H. Kendi kendine yapabildiği diğer faaliyetler.

Y II. FİZİKSEL GELİŞİM

- A. Duyusal gelişim
- B. Motor gelişim.

Y III. EKONOMİK FAALİYET

- A. Para kullanma ve bütçe yapma
- B. Alış-veriş becerileri.

Y IV. DİL GELİŞİMİ

- A. İfade
- B. Anlama
- C. Sosyal dil gelişimi.

Y V. SAYI ve ZAMAN

Y VI. EV FAALİYETLERİ

- A. Temizlik
- B. Mutfak işleri
- C. Diğer ev işleri.

Y VII. MESLEKİ FAALİYET

Y VIII. KENDİ KENDİNİ İDARE

- A. Girişkenlik
- B. Sebat
- C. Boş vakitler.

Y IX. SORUMLULUK

Y X. TOPLUMSALLAŞMA.

Y Skalanın ikinci bölümü, kişilik ve davranış bozuklukları ile ilgili uyumsal olmayan davranışı ölçmek için düzenlenmiştir. XIV. birim olan "ilaç kullanma", bir davranış alanı değildir, fakat bir bireyin çevreye uyumu hakkında bilgi sağlamaktadır. İkinci bölüm aşağıdaki 14 faaliyet alanını kapsar.

- I. Şiddetli ve yıkıcı davranışlar,
- II. Topluma karşıt davranışlar,
- III. İsyankar davranışlar,
- IV. Güven vermeyen davranışlar,
- V. Kendi içine kapanma,
- VI. Kalıplaşmış davranış ve garip tavırlar,
- VII. Başkalarının yanında uygunsuz tavırlar,
- VIII. Kabul edilmeyen ses alışkanlıkları,
- IX. İstenmeyen veya tuhaf alışkanlıklar,
- X. Bireyin kendisine zarar veren davranışları,
- XI. Hiperaktif eğilimler,
- XII. Cinsel yönden sapık davranış,
- XIII. Psikolojik rahatsızlıklar,
- XIV. İlaç kullanma.

Uygulama Usulleri : Burada uygulama terimi ile bir kimsenin incelenen çocuk hakkında skalayı doldurduğu kastedilmektedir. Bu skalanın bilgileri gözlenebilen davranışlara dayandığı için çocuk hakkındaki bilgilerin, hergün birkaç saatini onunla geçiren kişiden edinilmesi tercih edilir. Eğer çocuğun daha geniş çevrede, yani toplumda, nasıl davrandığı hakkında bilgi edinilmesi gerekiyorsa, anne-baba iyi bir bilgi kaynağı olacaktır. Skala sadece uzmanlar tarafından değil, ileri derecede eğitim görmemiş bireyler tarafından da uygulanabilecek şekilde açık ve kolay anlaşılır bir dille hazırlanmıştır. Çocuk hakkında bilgi veren kimse skalayı kendisi doldurabilir veya bu kimse çocuk hakkında bir uzmana bilgi verebilir. Bunların birincisine "birinci şahıs metodu", ikincisine "mülakat metodu" denilmektedir. Bilgi veren kişi öğretmen ise birinci şahıs metodu, anne-baba ise mülakat metodu kullanılmalıdır.

Bu çalışmada, skalayı araştırmacı annelerle görüşme yöntemi ile doldurmuştur. Çünkü anne çocuğa en yakın kimse olarak çocuğun günlük alışkanlıkları, davranışları yönünden en fazla bilgisi olan kişidir. Araştırma denekleri içindeki bilgilerin tümü öz anne kaynaklıdır. Anne ile görüşmeye başlarken, çocuğun günlük davranışları hakkında bazı bilgiler edinmek istendiği belirtilmiştir. Bilgiler edinilirken annenin eğitim düzeyi ve yaşadığı çevre dikkate alınarak kullanılan lisan ve açıklamalar ayarlanmıştır. Soru sorarken annenin rahat, serbest bir şekilde cevap vermesini kolaylaştırmak için genel sorular tercih edilmiştir. Örneğin, "çocuğunuzun tuvalet alışkanlıkları hakkında bana bir şeyler söyleyin" gibi bir soru ile bu konudaki bilgiler alınmıştır. Genel kural olarak, herhangi bir kriter doğrudan doğruya skaladan alınmamıştır. Ancak, annenin verdiği cevap açık değil ise ve seçenekler arasında bir karara varılmıyor ise, anneye seçenekler okunur ve çocuğun davranışını en iyi hangisinin açıkladığı sorulur. İkinci bölümdeki kriterler için de aynı yol izlenmiştir. Örneğin, "çocuğunuz eşyalara zarar verecek problemler yaratıyor mu?" gibi genel sorular sorulmuştur. Eğer anne "Hayır" cevabını vermiş ise "yukarıdakilerden hiçbiri" seçeneği işaretlenmiştir. Eğer anne "Evet" cevabını vermiş ise, bütün seçenekler anneye okunmuştur. Bu durumda çocuğun bu davranışı "Ara sıra" mı yoksa "Sık sık" mı gösterdiği sorulmuştur. Eğer çocuk davranışı hergün veya 3-4 günde bir tekrarlıyor ise sık sık; çocuk davranışı 6-7 günde bir veya daha seyrek tekrarlıyor ise, arasıra olarak işaretlenmiştir.

Skalanın doldurulması görüşme yöntemi ile en az 20 dakika sürmüştür.

Skalanın Puanlanması : Puanlamada izlenen adımlar şu şekildedir :

1. Adım : Skalada farklı puanlamayı gerektiren üç tip madde vardır. Birinci tip maddede seçenekler basitten karmaşığa doğru sıralanmaktadır.

En basit faaliyet karşısında 0, en karmaşık faaliyette ise en yüksek rakam yazılır. Çocuğun yapabildiği en karmaşık faaliyeti gösteren seçeneğin karşısındaki rakam çember içine alınır. Bu rakam yandaki dairenin içine yazılır.

İkinci tip maddede birden fazla seçenek işaretlenebilir. Maddenin seçenekleri olumlu faaliyetleri gösteriyorsa, bu durumda, işaretlenen seçeneklerin sayısı, madde puanı olur. Bu tip bir maddenin seçenekleri karşısında büyük harflerle yazılı "TOPLA" kelimesi vardır.

Birden fazla seçenek işaretlenebilen bazı ikinci tip maddede, maddenin bütün seçenekleri olumsuz faaliyetleri göstermektedir. Bu tip bir maddenin seçenekleri karşısında büyük harflerle yazılı "ÇIKAR" kelimesi vardır. Bu tip bir maddenin işaretlenmiş seçenekleri; arzu edilmeyen faaliyetleri göstermektedir. Bu tip madde için, ancak faaliyetleri belirten seçeneklerin hiçbiri işaret edilmediği ve sadece "yukarıdakilerin hiçbiri" seçeneği işaret edildiği takdirde, mümkün olan en yüksek puan elde edilebilir. İşaretlenmiş olan her bir arzu edilmeyen faaliyet için mümkün en yüksek puandan bir puan çıkarılır.

Üçüncü tip maddeler sadece Bölüm II'de bulunmaktadır. Bu bölümdeki herhangi bir maddenin seçenekleri karşısında 1 ve 2 rakkamları vardır. Bölüm II'deki bütün maddeler bu tiptendir. Herhangi bir maddenin seçeneklerinde belirtilen davranış, "arasıra" oluyorsa 1 rakam, "sık sık" oluyorsa 2 rakam çember içine alınır. Bölüm II'deki herhangi bir maddenin puanı, bu maddenin seçeneklerine verilen puanların toplamıdır. Herhangi bir maddede "yukarıdakilerin hiçbiri" işaretlenmiş ise, bu maddenin puanı sıfırdır.

2. Adım : Her maddenin puanı, skalada her maddenin sağ tarafındaki daire içine yazılır.

3.Adım : Bir üçgene rastlandığında, bu üçgen ile bir önceki üçgen arasında bulunan dairelerin içindeki puanlar toplanır ve toplam üçgen içine yazılır. Üçgenlerin içindeki puanlar, alt alan puanlarıdır.

4.Adım : Bir dikdörtgene rastlandığında, bu dikdörtgen ile bir önceki dikdörtgen arasında bulunan üçgenlerdeki puanlar toplanır ve toplam üçgen içine yazılır. Dikdörtgenlerin içindeki puanlar, alan puanlarıdır.

Puanları Yorumlama : Birinci Bölüm için yorumlama; Bu bölüm maddeleri gelişimsel bir sıraya göre düzenlendiği için, bu bölümün herhangi bir alanında bir puan ne kadar yüksek olursa, davranış o derece olumlu veya kabul edilebilir durumda olduğu söylenir. İkinci Bölüm için yorumlama; bu bölümün herhangi bir alanında, puan ne kadar yüksekse, çocuğun davranışı o kadar daha az kabul edilebilir demektir. Düşük ve sıfır puan, çocuğun bu tür arzu edilmeyen davranışları olmadığını gösterir.

Verilerin Analizi :

Araştırma sırasında elde edilen veriler aşağıda açıklandığı şekilde değerlendirilmiştir.

Örnekleme oluşturan anne ve çocukların incelenen özellikleri yönünden tanıtılması amacı ile yan dağılım tabloları düzenlenmiştir. Betimleyici nitelikte olan bu tablolarda, annelere uygulanan anket formundaki sorulara verilen yanıtların analizi yüzde olarak verilmiştir.

Araştırmada kullanılan Uyumsal Davranış Skalası, Birinci Bölüme ait veriler ve İkinci Bölüme ait veriler olmak üzere iki kısımda değerlendirilmiştir. Her iki bölümde de, Tam ve Boşanmış aile çocuklarının aldıkları puanlar karşılaştırılarak; çocuğun cinsiyetinin, anaokuluna devam

süresinin, boşanmış aile çocukları için boşanma süresinin ve anne öğrenim durumunun etkili olup olmadığı incelenmiştir.

Bu amaçla, çocuğun Uyumsal Davranış Skalası puanları üzerinde iki grubun farklılığının araştırıldığı tablolarda önem kontrolü, iki grubun aritmetik ortalaması (\bar{x}) arasındaki farkın önemlilik testinde kullanılan t-testi ile yapılmıştır. Çünkü, ortalamaları karşılaştırılacak bir etken ve bu etkenin iki düzeyi olduğunda t testi kullanılır (67). İki etkenin herbirinin çeşitli düzeylerinin etkisi araştırıldığında kullanılan yöntemlerden biri iki yönlü Varyans analizidir. Bu nedenle çocuğun Uyumsal Davranış puanına etki edeceği düşünülen etkenlerin etkisi ve birlikte etkileşimleri bu yöntemle test edilmiştir (67).

Veriler Hacettepe Üniversitesi, Beytepe Kampusu Bilgi İşlem Merkezi'nde değerlendirilmiştir.

B U L G U L A R

Bu araştırmanın amacı, boşanma olayının, altı yaş çocuğunda psiko-sosyal gelişimi etkileyip etkilemediğini tam aile çocuğu ile karşılaştırarak incelemektir.

Araştırma ile ilgili bilgiler toplanarak uygulanan skala sonucunda analiz edilmiş ve sonuç bulgular, önce betimsel nitelikte, sonra bunların test edilmesi şeklinde aşağıda verilmiştir.

Örnekleme oluşturan anne ve çocukların, incelenen özellikleri yönünden tanıtılması amacı ile yan dağılım tabloları düzenlenmiştir. Betimleyici nitelikte olan 1 ile 5 nolu tablolarda çocukların cinsiyetleri; anaokuluna devam süreleri ile, annelerin boşanma süreleri ve öğrenim durumları gösterilmiştir.

Araştırmaya alınan çocukların cinsiyete göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1 : Örnekleme Grubundaki Çocukların Cinsiyete Göre Dağılımı.

Cinsiyet	Boşanmış Aile		Tam Aile	
	Sayı	%	Sayı	%
Kız	74	49.3	75	50.0
Erkek	76	50.7	75	50.0
Toplam	150	100.0	150	100.0

Tablo 1 incelendiğinde, boşanmış ailelere ait kız çocuklarının % 49.3, erkek çocuklarının ise % 50.7 olduğu görülmektedir. Tam aileye mensup kız ve erkek çocukları ise eşit dağılımdadır.

Örnekleme oluşturan tam aile çocuklarının anaokuluna devam süreleri 8 ile 24 ay arasında; boşanmış aile çocuklarının devam süreleri ise 7 ile 24 ay arasında değişmektedir. Anaokuluna devam süresi ile ilgili gruplandırmada medyan (ortanca) kullanılmış, medyanın üstünde ve altında kalanlara göre gruplama yapılmıştır.

Tablo 2 : Örnekleme Grubundaki Tam Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Dağılımı.

Anaokuluna Devam Süresi	Sayı	%
8 - 14.5 ay	71	47.7
15 - 24 ay	79	52.3
Toplam	150	100.0

Yukarıdaki Tablo'da görüldüğü gibi, anaokuluna 8-14.5 ay devam edenler grubun % 47.7'sini, 15-24 ay devam edenler grubun % 52.3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 3 : Örnekleme Grubundaki Boşanmış Aile Çocuklarının Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Dağılımı.

Anaokuluna Devam Süresi	Sayı	%
7 - 13.5 ay	73	48.7
14 - 24 ay	77	51.3
Toplam	150	100.0

Tablo 3'de, anaokuluna 7 ile 13.5 ay süre ile devam edenler grubun % 48.7'sini, 14 ile 24 ay süre ile devam edenler ise grubun % 51.3'ünü oluşturmaktadır.

Örnekleme oluşturan boşanmış aileye mensup annelerin boşanma süreleri 8 ile 24 aylar arasında değişmektedir. Boşanma süresi ile ilgili gruplandırmada medyan kullanılmış, medyanın üstünde ve altında kalanlara göre iki gruba bölünerek incelenen annelerin, boşanma sürelerine göre dağılımları Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4 : Örnekleme Grubundaki Boşanmış Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Dağılımı.

Annelerin Boşanma Süresi	Sayı	%
8 - 16.5 ay	77	51.3
17 - 24 ay	73	48.7
Toplam	150	100.0

Tablo 4'de görüldüğü gibi, annelerin % 51.3'ü 8 ile 16.5 ay ve % 48.7'si 17 ile 24 aylar içinde boşanmışlardır.

Araştırma örneklemine alınan anneler, öğrenim durumlarına göre dört gruba ayrılmıştır. Bunlar ; okur-yazar değil, ilkokul mezunu, ortaokul ve lise mezunu ve yüksek okul mezunu şeklindedir. Elde edilen verilerde okuma-yazması olmayan anne çıkmamıştır. Diğer üç gruba göre olan dağılım ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5 : Örneklem Grubundaki Annelerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.

Annelerin Öğrenim Durumu	Boşanmış Aile		Tam Aile	
	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul mezunu	38	25.3	39	26.0
Orta ve dengi okul mezunu	25	56.7	83	55.3
Yüksek okul mezunu	27	18.0	28	18.7
Toplam	150	100.0	150	100.0

Tablo 5 incelendiğinde, boşanmış aileye mensup annelerin % 56.6'sının lise ve dengi okul mezunu, % 18'inin yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir. Tam aileye mensup annelerin % 55.3'ü orta ve dengi okul mezunu, % 18.6'sı ise yüksek okul mezunudur.

1 ile 5 nolu Tablolarda örnekleme oluşturan anne ve çocuklar hakkında bilgiler tek yönlü sayısal (frekans ve yüzde) dağılımlar halinde verilmiştir.

Örneklem grubunun 1 ile 5 nolu Tablolarda betimlenen özellikleri ile Uyumsal Davranış Skalasına ait bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir. 6 ile 19 numaralı Tablolar skalanın olumlu davranışları kapsayan Birinci Bölümüne ait sonuçları, 20 ile 39 numaralı Tablolar skalanın olumsuz davranışları kapsayan İkinci Bölümüne ait sonuçları göstermektedir. Tablolarda kullanılan UDS kısaltması Uyumsal Davranış Skalasını ifade etmektedir.

Aşağıdaki 6 ile 19 nolu Tablolar Uyumsal Davranış Skalasının Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait sonuçları içermektedir. Tablo 6'da, puanların boşanmış ve tam aile çocuklarına göre genel dağılımları ve önem

kontrolü, 7 ile 11 nolu Tablolarda sırası ile, tam aile ve boşanmış aile kız ve erkek çocukların anaokuluna devam sürelerine göre, ayrıca, boşanmış annelerin çocuklarının boşanma sürelerine göre puan dağılımları ve önem kontrolleri verilmektedir. Anne öğreniminin, tam ve boşanmış aile çocuğu olmanın ve her iki durumun birlikte, alınan puanlara etkilerini gösteren varyans analizi tabloları ise 12 ile 19 nolu tablolarıdır. Bu kısma ait puan ortalamaları eklerdeki tablolarda sunulmuştur (Bakınız : Ek 4).

Uyumsal Davranış Skalasının (UDS), Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların, tam aile çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile çocuklarına (2. grup) göre genel dağılımları ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6 : UDS'nın, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grubun aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grubun aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo.
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	67.607	55.593	7.403 ^x
Fiziksel Gelişim	22.880	20.527	6.979 ^x
Dil Gelişimi	30.240	24.713	7.330 ^x
Sayı ve Zaman	8.573	6.520	6.400 ^x
Ev İşleri	11.093	8.373	4.306 ^x
Kendi Kendini İdare Edebilme	14.280	12.067	4.296 ^x
Sorumluluk	4.647	3.847	5.226 ^x
Toplumsallaşma	20.220	16.833	5.519 ^x

^x P < 0.05 Önemli

Tablo 6'ya bakıldığında; skalanın olumlu davranışlarını kapsayan birinci bölümüne ait davranış alanlarında, tam aile çocukları boşanmış aile çocuklarına oranla daha yüksek puanlar almışlardır. İki grup arasında Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Maddesinde 12.014, Dil Gelişimi Maddesinde 5.527 ve Toplumsallaşma Maddesinde 3.387 puan farkı bulunmaktadır. En az puan farkı, 0.800 puan ile Sorumluluk Maddesinde dir.

Skalanın birinci bölümünde, tam aile çocuklarının gösterdikleri bu farklar, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

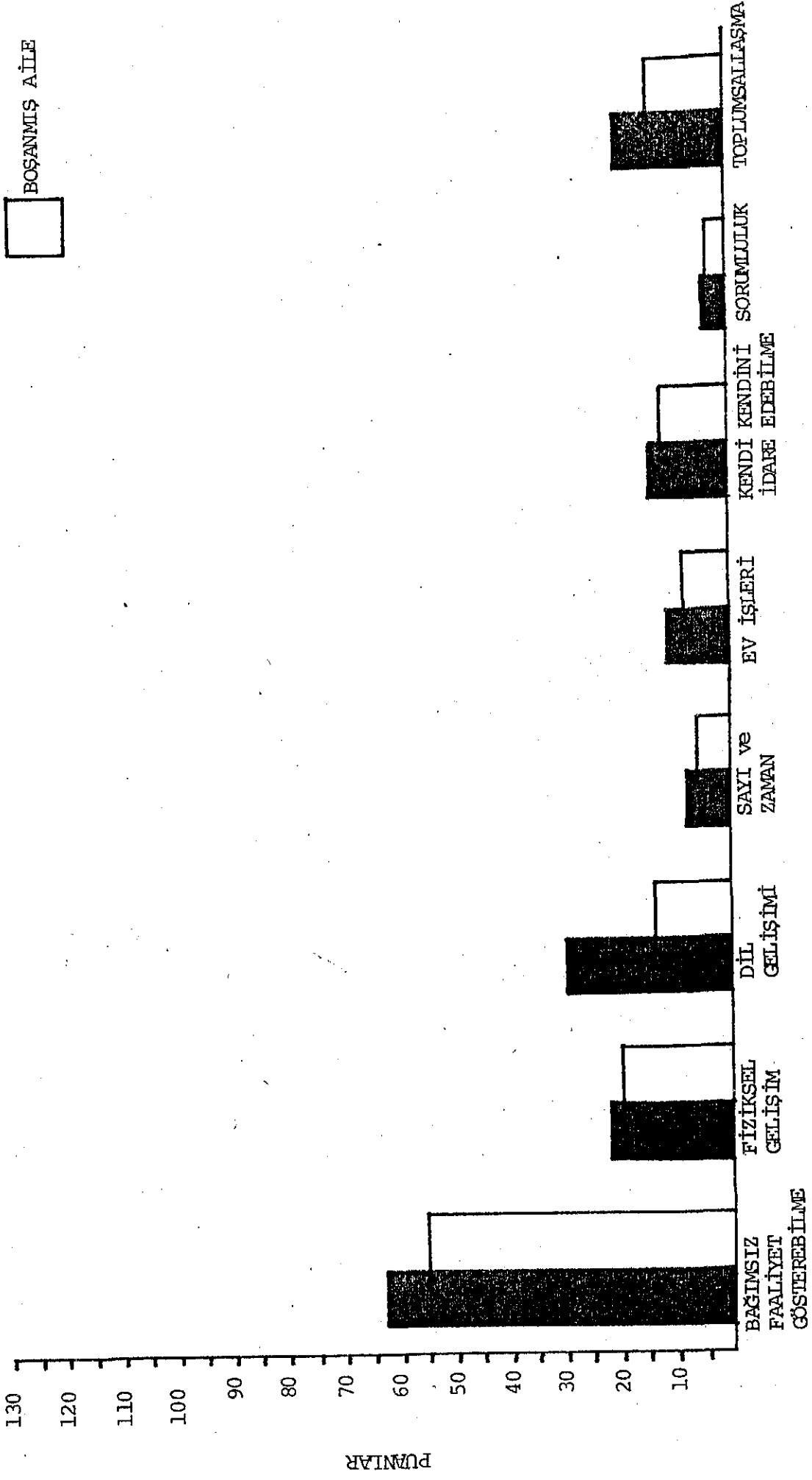
UDS'nin, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların tam aile kız çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile kız çocuklarına (2. grup) göre dağılımları ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7 : UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Kız Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grubun aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grubun aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	68.507	61.149	3.117 ^x
Fiziksel Gelişim	22.720	21.689	2.922 ^x
Dil Gelişimi	29.520	25.919	3.274 ^x
Sayı ve Zaman	8.213	7.014	2.712 ^x
Ev işleri	11.920	9.311	2.861 ⁻
Kendi Kendini İdare Edebilme	14.400	13.608	1.020 ⁻
Sorumluluk	4.547	4.446	0.458 ⁻
Toplumsallaşma	19.907	18.257	1.716 ⁻

^x $P < 0.05$ Önemli

ŞEKİL 1 : UDS BİRİNCİ BÖLÜM DAVRANIŞ ALANLARINA AİT ORTALAMA PUANLARIN GRUPLARA GÖRE GENEL DAĞILIMI.

Tam ailelerin kız çocukları, skalanın birinci bölümündeki olumlu davranışlardan, boşanmış aile kız çocuklarına kıyasla daha yüksek puanlar almışlardır. Puan farkları Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanında 7.358, Dil Gelişiminde 3.601 ve Kendi Kendini İdare Edebilmede 0.792, Sorumlulukta ise 0.101 puandır.

Tam ailelerin kız çocukları Bağımsız Faaliyet Gösterebilme, Fiziksel Gelişim, Dil Gelişimi, Sayı ve Zaman, Ev İşleri Davranış Alanlarına ait puanlar açısından farklılık göstermiş ve bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

UDS'nin, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların tam aile erkek çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile erkek çocuklarına (2. grup) göre dağılımları ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8 : UDS'nin Birinci Bölüm - Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Erkek Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	66.707	50.184	8.045 ^x
Fiziksel Gelişim	23.040	20.829	7.404 ^x
Dil Gelişimi	30.960	23.539	7.313 ^x
Sayı ve Zaman	8.933	6.039	6.335 ^x
Ev İşleri	10.267	7.461	3.273 ^x
Kendi Kendini İdare Edebilme	14.160	10.566	5.639 ^x
Sorumluluk	4.747	3.263	7.772 ^x
Toplumsallaşma	20.533	15.447	6.919

^x $p < 0.05$ Önemli

Olumlu davranışları içeren skalanın Birinci Bölüm Davranış Alanlarında, tam aile erkek çocuklarının puanları boşanmış aile erkek çocuklarına oranla daha yüksek bulunmuştur. Bağımsız Faaliyet Gösterebilmede 14.513, Dil Gelişiminde 7.421, Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanında 3.554 ve Toplumsallaşmada 5.086 gibi puan farkları görülmektedir.

Gruplar arası görülen farklılıklar önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Örnekleme oluşturan tam aile çocuklarının anaokuluna devam sürelerine göre, UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarından aldıkları puanların dağılımları ve önem kontrolleri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Anaokuluna 8-14.5 ay süresi ile devam edenler 1. grup, 15-24 ay süre ile devam edenler 2. grubu oluşturmaktadırlar.

Tablo 9 : Tam Aile Çocuklarında, UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup Aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	62.577	72.127	4.879 ^x
Fiziksel Gelişim	22.437	23.278	3.998 ^x
Dil Gelişimi	27.803	32.430	4.798 ^x
Sayı ve Zaman	7.606	9.443	4.083 ^x
Ev İşleri	9.549	12.481	3.567 ^x
Kendi Kendini İdare Edebilme	12.507	15.873	4.578 ^x
Sorumluluk	4.169	5.076	4.801 ^x
Toplumsallaşma	18.479	21.875	4.550 ^x

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 9'da görüldüğü gibi, anaokuluna daha uzun süre devam eden çocuklar daha yüksek puanlar almışlardır. Bağımsız Faaliyet Gösterebilme de iki grup arasındaki fark 9.550 puandır. Dil Gelişiminde 4.627 ve Toplumsallaşmada 3.306 puan fark görülmektedir.

Anaokuluna uzun süre devam eden grup ile daha kısa süre devam eden grup arasında görülen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

Yine Örnekleme oluşturan boşanmış aile çocuklarının anaokuluna devam sürelerine göre, UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanlarından aldıkları puanların dağılımları ve önem kontrolleri Tablo 10'da gösterilmiştir. Anaokuluna 7-13.5 ay süre ile devam edenler 1. grubu, 14-24 ay süre ile devam edenler ise 2. grubu oluşturmaktadır.

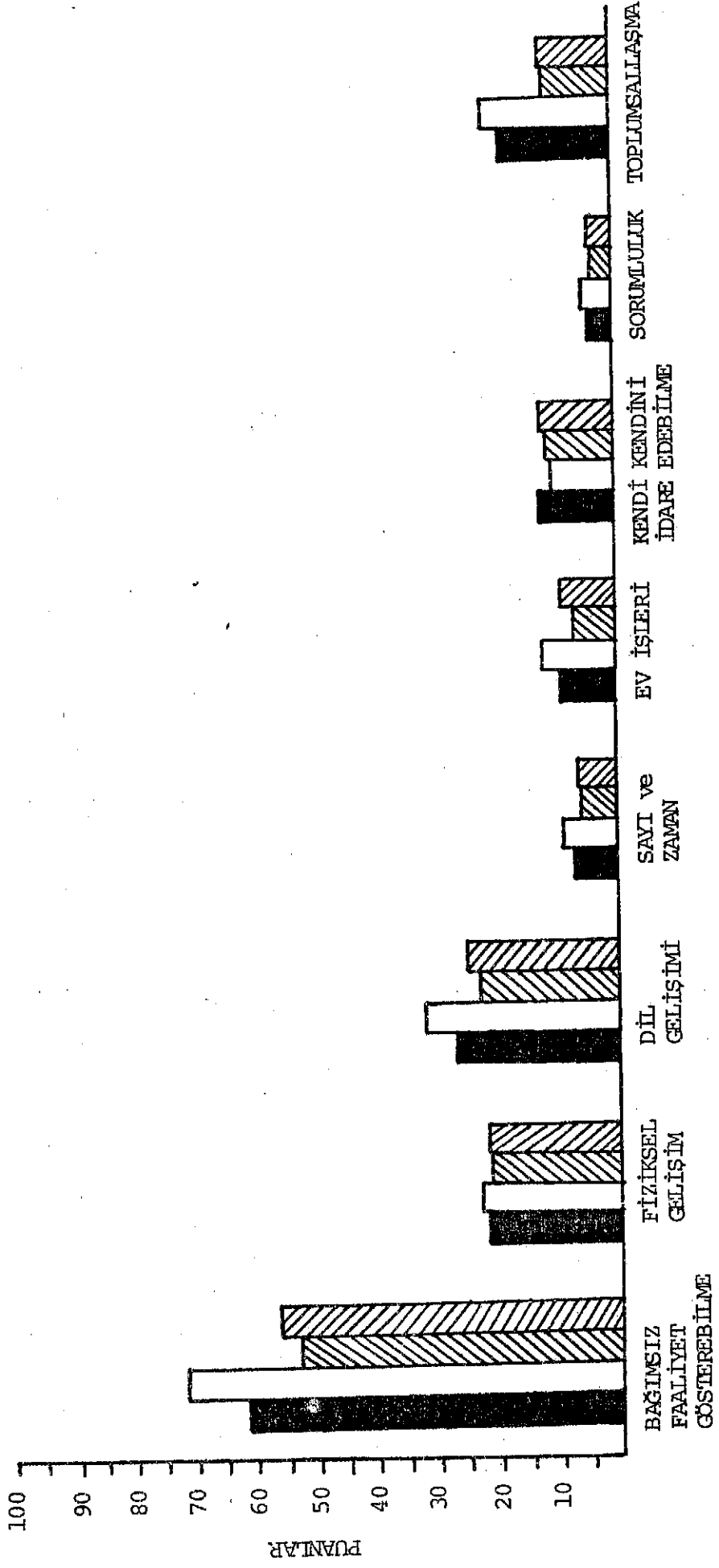
Tablo 10 : Boşanmış Aile Çocuklarında, UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	53.257	57.868	1.882
Fiziksel Gelişim	21.014	21.487	1.158
Dil Gelişimi	23.554	25.842	2.088 ^x
Sayı ve Zaman	6.162	6.868	1.620
Ev İşleri	7.432	9.289	2.011 ^x
Kendi Kendini İdare Edebilme	11.784	12.342	0.831
Sorumluluk	3.811	3.882	0.307
Toplumsallaşma	16.730	16.934	0.214

^x $P < 0.05$ Önemli

ŞEKİL 3 : UDS BİRİNCİ BÖLÜM DAVRANIŞ ALANLARINA AİT ORTALAMA PUANLARIN ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI.

- DEVAM SÜRESİ : 8-14.5 AY
- TAM AİLE ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ : 15-24 AY
- ▨ BOŞANMIŞ AİLE ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ : 7-13.5 AY
- ▩ BOŞANMIŞ AİLE ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ : 14-24 AY

Boşanmış aile çocuklarında anaokuluna daha uzun süre devam eden grup daha yüksek puanlara sahiptir. Dil gelişiminde 2.288 puan ve Ev İşlerinde 1.857 puan farkı ile anaokuluna daha uzun süre ile devam eden boşanmış aile çocukları daha yüksek sonuçlar almışlardır.

Anaokuluna daha uzun süre devam eden grupta görülen bu farklılıklar anlamlıdır ($P = 0.05$).

Örneklemede boşanmış annelerin boşanma süreleri 8 ile 24 aylar arasında değişmektedir. Yapılan sınıflandırmada 8-16.5 aylar arasında boşanmış olanlar 1. grubu, 17-24 aylar arasında boşanmış olanlar ise 2. grubu oluşturmaktadır. Çocukların boşanma süresinden etkilenme durumlarını gösteren UDS'nin Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11 : UDS'nin, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

Birinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Bağımsız Faaliyet Gösterebilme	54.416	54.726	0.681
Fiziksel Gelişim	21.156	21.356	0.486
Dil Gelişimi	24.571	24.863	0.262
Sayı ve Zaman	6.403	6.644	0.549
Ev İşleri	7.948	8.822	0.936
Kendi Kendini İdare Edebilme	11.831	12.315	0.720
Sorumluluk	3.753	3.945	0.834
Toplumsallaşma	16.065	16.589	0.497

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, skalanın Birinci Bölüm Puanları, boşanma süresi 17 ile 24 ay arasında olan gruptaki çocuklarda daha yüksektir, ancak, gruplar arası farklılık istatistiksel yönden önemli çıkmamıştır.

Buraya kadar olan tablolarda örnekleme grubundan elde edilen Birinci Bölüm puanlarının genel, cinsiyet, anaokuluna devam süresi ve boşanma süresi için belirtilen gruplara göre dağılımları ve önem kontrolleri verilmiştir. Bu kısımdaki 12 ile 19 nolu Tablolar ise, anne öğreniminin, boşanmış veya tam aile çocuğu olmanın ve her iki durumun birlikte Uyumsal Davranış Skalasının Birinci Bölüm puanlarını etkileme durumlarını gösteren varyans analizi tablolarıdır. Aşağıdaki 12 nolu Tablo Uyumsal Davranış Skalasının, Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanına ait puanları için varyans analizi tablosudur.

Tablo 12 : UDS'nin, Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	13734.375	6867.187	45.371 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	10825.917	10825.917	71.526 ^x
Etkileşim (AB)	2	622.779	311.390	2.057 ⁻
Hata	294	44498.929	151.357	
Genel	299			

^x P < 0.05 Önemli

Tablo 12'de, çocukların aldıkları puanlar üzerinde anne öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumunun etkisi önemli bulunmuştur (P < 0.05). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe Bağımsız Faaliyet Gösterebilme puanı artmaktadır. Aynı şekilde tam ailelerin çocuklarının Bağımsız Faaliyet Gösterebilme puanları boşanmış aile çocuklarına kıyasla önemli derecede yüksektir (Bakınız : Ek 4a).

Tablo 13 : UDS'nın, Fiziksel Gelişim Davranış Alanına Ait Puanları için Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	94.530	47.265	12.628 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	197.236	197.236	52.696 ^x
Etkileşim (AB)	2	20.486	10.243	2.737 ⁻
Hata	294	1100.415	3.743	
Genel	299	147494.000		

^x p < 0.005 Önemli

Tablo 13'de, çocukların aldıkları puanlar üzerinde, annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumunun etkisi önemli bulunmuştur (P < 0.05). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe Bağımsız Faaliyet Gösterebilme puanı artmaktadır. Tam aile çocuklarının bu davranış alanına ait puanları boşanmış aile çocuklarına kıyasla önemli derecede yüksektir (Bakınız : Ek-4b).

Tablo 14 : UDS'nın, Dil Gelişimi Davranış Alanına Ait Puanları için Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	2058.782	1029.391	28.579 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	2288.341	2288.341	63.532 ^x
Etkileşim (AB)	2	60.183	30.092	0.835 ⁻
Hata	294	10589.530	36.019	
Genel	299	241487.000		

^x p < 0.05 Önemli

Yukarıdaki Tabloda, çocukların aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumunun etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe Dil Gelişimi puanı artmaktadır. Aynı zamanda bu davranış alanında tam aile çocuklarının puanları, boşanmış aile çocuklarına oranla daha yüksektir (Bakınız : Ek 4c).

Tablo 15 : UDS'nın, Sayı ve Zaman Davranış Alanına Ait Puanları için Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplam	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	481.252	240.626	38.958 ^x
Tam ve Boşanmış Aile Grupları (B)	1	315.624	315.624	51.100 ^x
Etkileşim (AB)	2	3.542	1.771	0.287 ⁻
Hata	294	1815.928	6.177	
Genel	299	19702.000		

^x $p < 0.05$ Önemli

Tablo 15'de, çocukların Sayı ve Zaman Davranış Alanından aldıkları puanlar üzerinde, annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe, Sayı ve Zaman maddesine ait puan artmaktadır. Aynı zamanda tam aile çocuklarının ilgili madde puanı, boşanmış aile çocuklarından daha yüksektir (Bakınız : Ek 4d).

Tablo 16 : USD'nin, Ev İşleri Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	1519.438	759.719	31.255 ^x
Tam ve Boşanmış Aile Grupları (B)	1	550.608	550.608	22.652 ^x
Etkileşim (AB)	2	258.319	129.160	5.314 ^x
Hata	294	7146.301		
Genel	299	37896.000		

^x P < 0.05 Önemli

Çocukların aldıkları puanlar üzerinde, annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumunun, ayrıca, her iki durumun birlikte etkisi önemli bulunmuştur (P < 0.05). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe Ev İşleri Davranış Alanına ait puan artmaktadır. Yine bu davranış alanında tam aile çocuklarının puanları, boşanmış aile çocuklarına oranla daha yüksektir (Bakınız : Ek 4e).

Tablo 17 : UDS'nin Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	983.059	491.530	29.640 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	368.033	368.033	22.193 ^x
Etkileşim (AB)	2	74.409	37.204	2.244 ^x
Hata	294	4875.486		
Genel	299	58362.000		

^x P < 0.05 Önemli

Tablo 17'de, Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanından aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe bu davranış alanına ait puan artmaktadır. Ayrıca tam aile çocuklarının bu alandaki puanları boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksektir (Bakınız : Ek 4f).

Tablo 18 : UDS'nin Sorumluluk Davranışı Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	62.189	31.095	20.326 ^{xxx}
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	47.835	47.835	31.270 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	11.968	5.984	3.912 ^x
Hata	294	449.754	1.530	
Genel	299	5932.000		

^x $P < 0.005$ önemli

^x $P < 0.05$ önemli

Yukarıdaki Tablo'da çocukların Sorumluluk Davranış Alanından aldıkları puanlar üzerinde, annenin öğrenim durumu, tam veya boşanmış aileye mensup olma durumu ve her iki durumun birlikte etkileri önemli bulunmuştur ($P < 0.005$), ($p < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe Sorumluluk alanındaki puanlar artmaktadır. Tam aile çocuklarının Sorumluluk Davranışı Alanındaki puanları, boşanmış aile çocuklarına göre daha fazladır (Bakınız : Ek 4g).

Tablo 19 : UDS'nin Toplumsallaşma Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	1316.135	658.068	27.588 ^x
Tam-Boşanmış Ali Grupları (B)	1	858.737	858.737	36.001 ^x
Etkileşim (AB)	2	87.099	43.550	1.826
Hata	294	7012.816	23.853	
Genel	299	112246.000		

^x P < 0.05 Önemli

Tablo 19'da Toplumsallaşma Alanında, çocukların aldıkları puanlar üzerinde, annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur (P < 0.05). Ayrıca annenin öğrenim durumu yükseldikçe Toplumsallaşma alanına ait puanlar artmaktadır. Tam aile çocuklarının bu davranış alanındaki puanları boşanmış aile çocuklarına göre daha fazladır (Bakınız : Ek 4h).

12 ile 19 nolu varyans analizi tablolarında, Uyumsal Davranış Skalasının Birinci Bölüm Davranış Alanı Puanlarına, annenin öğrenim durumunun, tam veya boşanmış aileye mensup olma durumları ile her iki durumun birlikte etkilerinin olup olmadığı, ve varsa, aradaki farklılıklar incelenmiştir.

Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölümüne ait sonuçları içeren tablolar 20 ile 39 nolu tablolardır. Tablo 20'de puanların boşanmış ve tam aile çocuklarına göre genel dağılımları ve önem kontrolü, 21 ile 25 nolu Tablolarda sırası ile, boşanmış ve normal aile kız ve erkek çocuklarının puan dağılımları ve önem kontrolü, çocukların anaokuluna devam sürelerine göre ayrıca, boşanmış annelerin çocuklarının boşanma sürelerine göre puan dağılımları ve önem kontrolleri verilmektedir. Anne öğreniminin, boşanmış ve tam aile çocuğu olmanın ve her iki durumun birlikte puanlara etkilerini gösteren varyans analizi sonuçları Tablo 26 ile 39'da görülmektedir. Bu kısma ait puan ortalamalarını gösteren tablolar eklerde sunulmuştur (Bakınız : Ek 5).

Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların tam aile çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile çocuklarına (2. grup) göre genel dağılımlarını ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20 : UDS'nın, İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Gruplarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

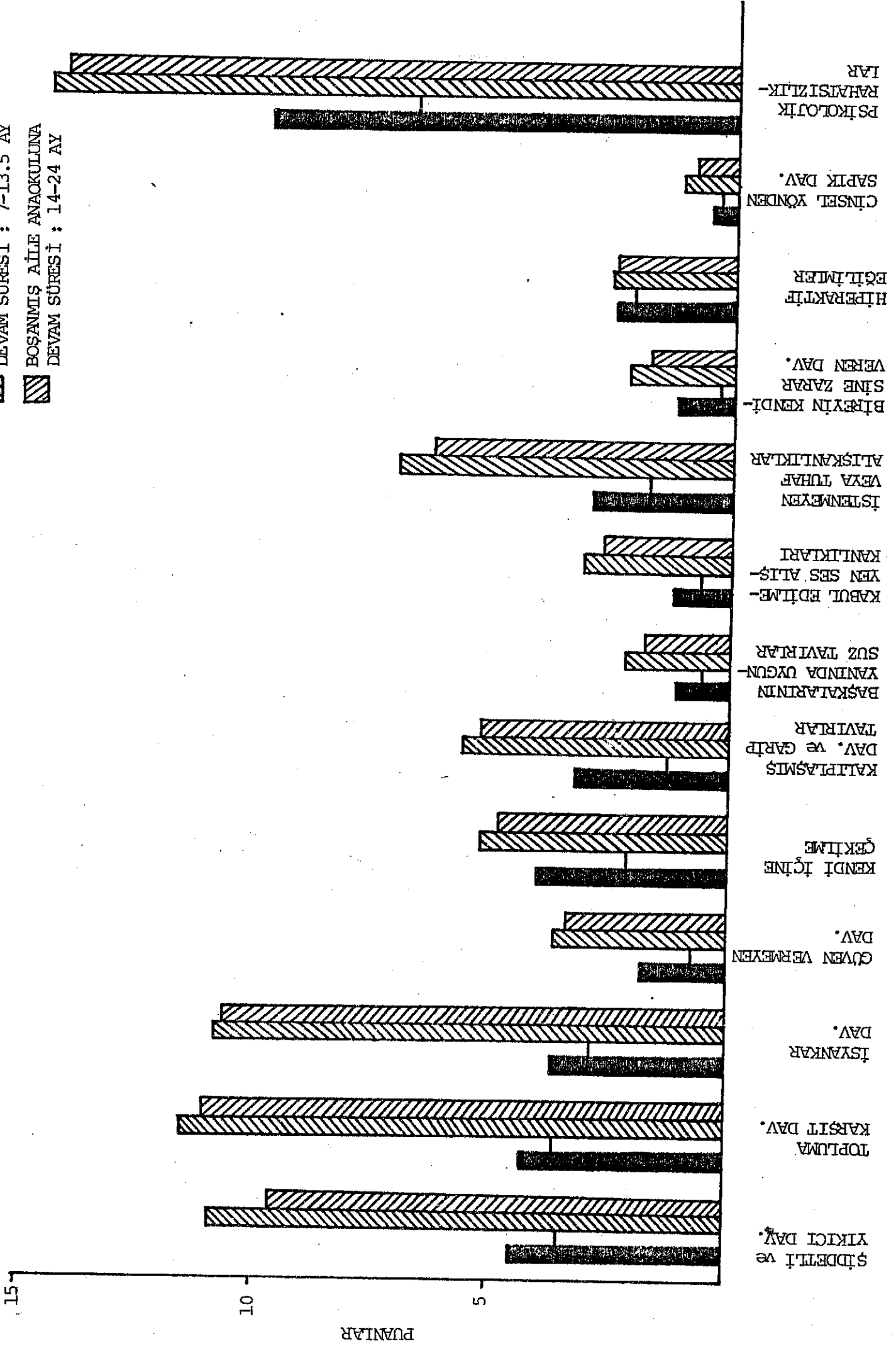
İkinci Bölüm Davranış Alanları	I. grubun aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grubun Aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	4.013	10.300	9.470 ^x
Topluma Karşıt Davranış	3.960	11.273	14.896 ^x
İsyankâr Davranış	3.260	10.753	9.616 ^x
Güven Vermeyen Davranış	1.287	3.527	7.522 ^x
Kendi İçine Çekilme	2.407	5.060	4.917 ^x
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar	1.827	5.460	10.550 ^x
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tav.0.813 Kabul Edilmeyen Ses	0.973	2.053	5.302 ^x
Alışkanlıkları	0.973	2.913	9.145 ^x
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	2.307	6.727	8.452 ^x
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	0.460	1.527	4.222 ^x
Hiperaktif Eğilimler	2.300	2.647	1.385 ⁻
Cinsel Yönden Sapık Davranış	0.447	1.007	3.201 ^x
Psikolojik Rahatsızlıklar	8.240	14.460	7.517 ^x
İlaç Kullanma	0.020	0.087	2.298 ^x

^x P < 0.05 Önemli

Tablo 20'de, skalanın olumsuz davranışları kapsayan İkinci Bölümüne Ait davranış alanlarının, tam aile çocukları boşanmış aile çocuklarına oranla daha düşük puanlar almışlardır. İki grup arasında, Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanında 6.287, Topluma Karşıt Davranış Alanında 7.418, İsyankâr Davranış Alanında 7.493, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklarda 4.420 ve Psikolojik Rahatsızlıklarda 6.220 puan farkı bulunmaktadır.

PUANLARIN ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI.

DEVAM SÜRESİ : 15-24 AY
BOŞANMIŞ AİLE ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ : 7-13.5 AY
BOŞANMIŞ AİLE ANAOKULUNA DEVAM SÜRESİ : 14-24 AY

Skalanın İkinci Bölümünde, iki grup arasında, Hiperaktif Eğilimler Davranış Alanı puanlarında farklılık görülmemiştir.

Diğer davranış alanlarına ait puanların hepsinde iki grup arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların tam aile kız çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile kız çocuklarına (2. grup) göre dağılımlarını ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21 : UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Kız Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

İkinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup Aritmetik ortalamaları (\bar{x})	1. grup Aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	3.720	9.632	9.378 ^x
Topluma Karşıt Davranış	3.493	11.408	14.104 ^x
İsyankâr Davranış	2.867	10.842	10.018 ^x
Güven Vermeyen Davranış	1.187	3.750	7.474 ^x
Kendi İçine Çekilme (kapanma)	2.333	5.026	3.954 ^x
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar	1.600	5.461	9.926 ^x
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar	0.720	1.789	4.252 ^x
Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları	1.120	2.776	6.868 ^x
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	1.960	6.566	8.239 ^x
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	0.427	1.368	3.438 ^x
Hiperaktif Eğilimler	1.067	3.737	0.854 ⁻
Cinsel Yönden Sapık Davranış	0.307	1.066	2.857 ^x
Psikolojik Rahatsızlıklar	8.920	15.250	7.303 ^x
İlaç Kullanma	0.000	0.005	0.000 ⁻

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 21'de görüldüğü gibi olumsuz davranışları içeren Skalanın İkinci Bölüm davranış alanlarında, tam aile kız çocukları daha düşük puanlar almışlardır. İki grup arasında Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanında 6.912 puan, Topluma Karşı Davranış Alanında 7.715 puan, İsyankar Davranış Alanında 7.975 puan, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış Alanında 0.941 puan ve İlaç Kullanma Alanında 0.005 gibi puan farkları bulunmaktadır.

Hiperaktif Eğilimler ve İlaç Kullanma Davranış Alanı puanlarında iki grup arasında önemli farklılık görülmemiştir. Diğer davranış alanları puanlarında, iki grup arasındaki farklılık anlamlı çıkmıştır ($P < 0.05$).

Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların tam aile erkek çocuklarına (1. grup) ve boşanmış aile erkek çocuklarına (2. grup) göre dağılımlarını ve önem kontrollerini gösteren sonuçlar Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22 : Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Tam ve Boşanmış Aile Erkek Çocuklarına Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

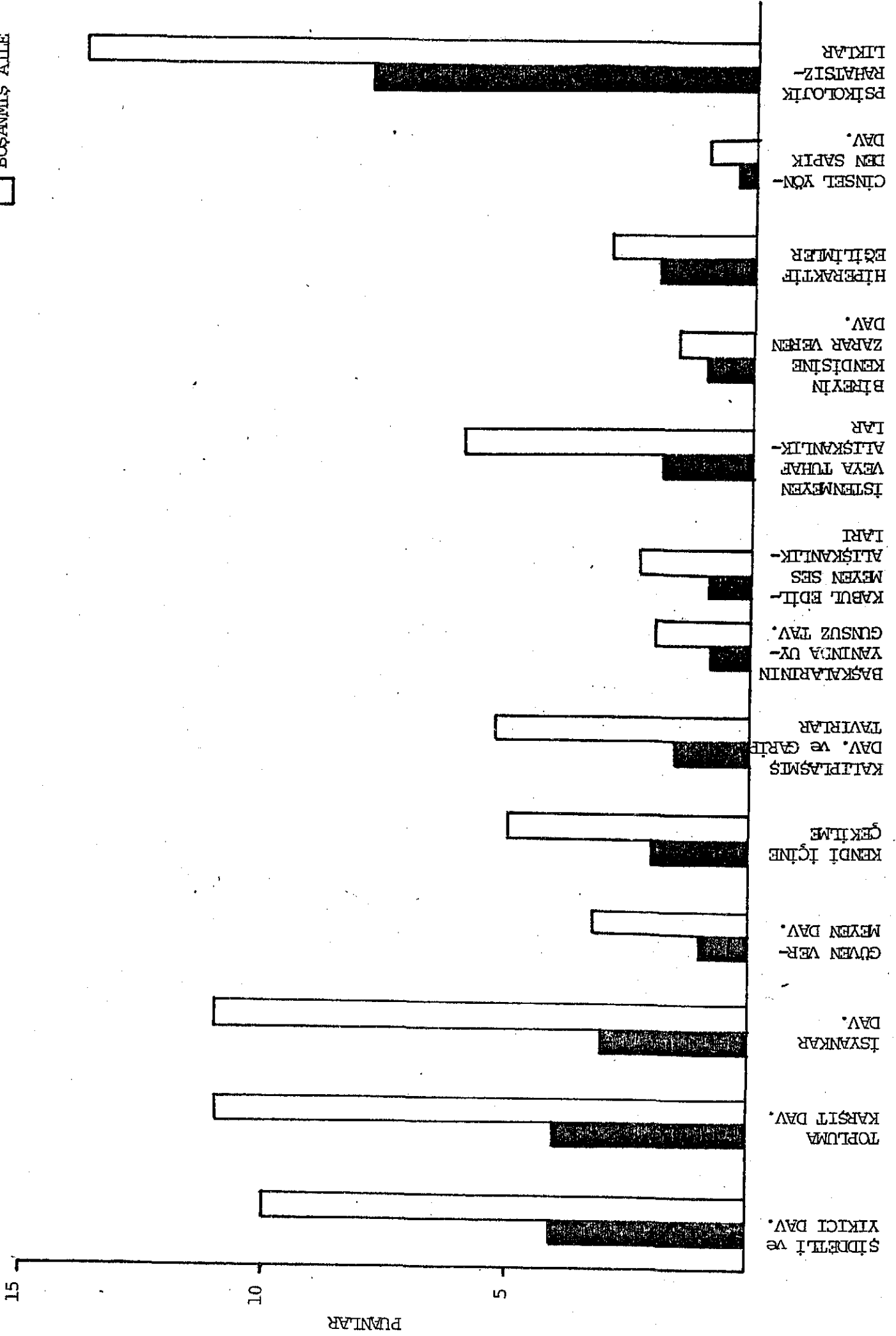
İkinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup Aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	4.307	9.959	5.086 ^x
Topluma Karşıt Davranış	4.427	11.435	8.295 ^x
İsyankar Davranış	3.653	10.862	5.191 ^x
Güven Vermeyen Davranış	1.387	3.797	3.928 ^x
Kendi İçine Çekilme	2.480	5.095	3.098 ^x
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar	2.053	5.469	5.954 ^x
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar	0.907	2.324	3.588 ^x
Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları	0.827	3.054	6.356 ^x
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	2.653	6.892	4.765 ^x
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	0.493	1.689	2.797 ^x
Hiperaktif Eğilimler	1.533	4.554	3.480 ^x
Cinsel Yönden Sapık Davranış	0.387	1.946	1.914 ⁻
Psikolojik Rahatsızlıklar	7.560	15.849	4.313 ^x
İlaç Kullanma	0.040	0.068	0.600 ⁻

^x p < 0.05 Önemli

Tam aileye mensup erkek çocukları, Skalanın İkinci Bölümündeki olumsuz davranış alanlarından, boşanmış aileye mensup erkek çocuklarına göre daha düşük puanlar almışlardır. Puan farkları Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanında 5.652 puan, Topluma Karşıt Davranışta 7.008 puan, İsyankar Davranışta 7.209 puan, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlarda 1.417 puan, Cinsel Yönden Sapık Davranışta 1.558 puan ve ilaç Kullanmada 0.028 puan şeklindedir.

ŞEKİL 3 : ÜLKE İKİNCİ BÖLÜM DAVRANIŞ ALANLARINA AİT ORTALAMA PUANLARIN GRUPLARA GÖRE GENEL DAĞILIMI.

■ TAM AİLE
□ BOŞANMIŞ AİLE

Cinsel Yönden Sapık Davranış ve İlaç Kullanma Davranış Alanları puanlarında gruplar arasındaki fark önemsiz bulunmuştur. Tam aileye mensup erkek çocukları diğer tüm alanların puanları açısından farklılık göstermiş ve bu farklılık istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($P < 0,05$).

Örnekleme oluşturan tam aile çocuklarının anaokuluna devam sürelerine göre, Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarından aldıkları puanların dağılımları ve önem kontrolleri aşağıdaki tabloda verilmiştir. 1. grubu anaokuluna 8-14.5 ay süre ile devam edenler, 2. grubu ise anaokuluna 15-24 ay süre ile devam eden çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 23 : Tam Aile Çocuklarında, İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

İkinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	4.563	3.519	2.460 ^{xx}
Topluma Karşıt Davranış	4.394	3.570	1.591 ⁻
İsyankâr Davranış	3.648	2.911	1.492 ⁻
Güven Vermeyen Davranış	1.831	0.797	4.071 ^{xxx}
Kendi içine Çekilme (kapanma)	2.592	2.241	0.670 ⁻
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar	2.338	1.367	3.269 ^{xxx}
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar	1.141	0.519	3.700 ^{xxx}
Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları	1.380	0.608	4.441 ^{xxx}
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	2.958	1.722	3.556 ^{xxx}
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	0.577	0.354	1.616 ⁻
Hiperaktif Eğilimler	2.507	2.114	1.047 ⁻
Cinsel Yönden Sapık Davranış	0.535	0.367	1.977 ^x
Psikolojik Rahatsızlıklar	9.746	6.886	4.479 ^{xxx}
İlaç Kullanma	0.042	0.000	0.000 ⁻

xxx $P < 0.005$ Önemli
xx $P < 0.01$ Önemli
x $P < 0.05$ Önemli

Yukarıdaki tabloda anaokuluna daha uzun süre devam eden tam aile çocukları daha düşük puanlar almışlardır. İki grup arasında, Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanında 1.044, Topluma Karşı Davranış Alanında 0.824, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar Alanında 0.971 ve Psikolojik Rahatsızlıklarda 2.860 gibi puan farkları bulunmaktadır.

İki grup arasında, Güven Vermeyen Davranış, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar ve Psikolojik Rahatsızlıklar Davranış Alanları puanlarındaki farklılık çok önemli, Şiddetli ve Yıkıcı Davranış ile Cinsel Yönden Sapık Davranış Alanı puanları arasındaki farklılık ise önemli çıkmıştır ($P < 0.005$), ($P < 0.01$), ($P < 0.05$).

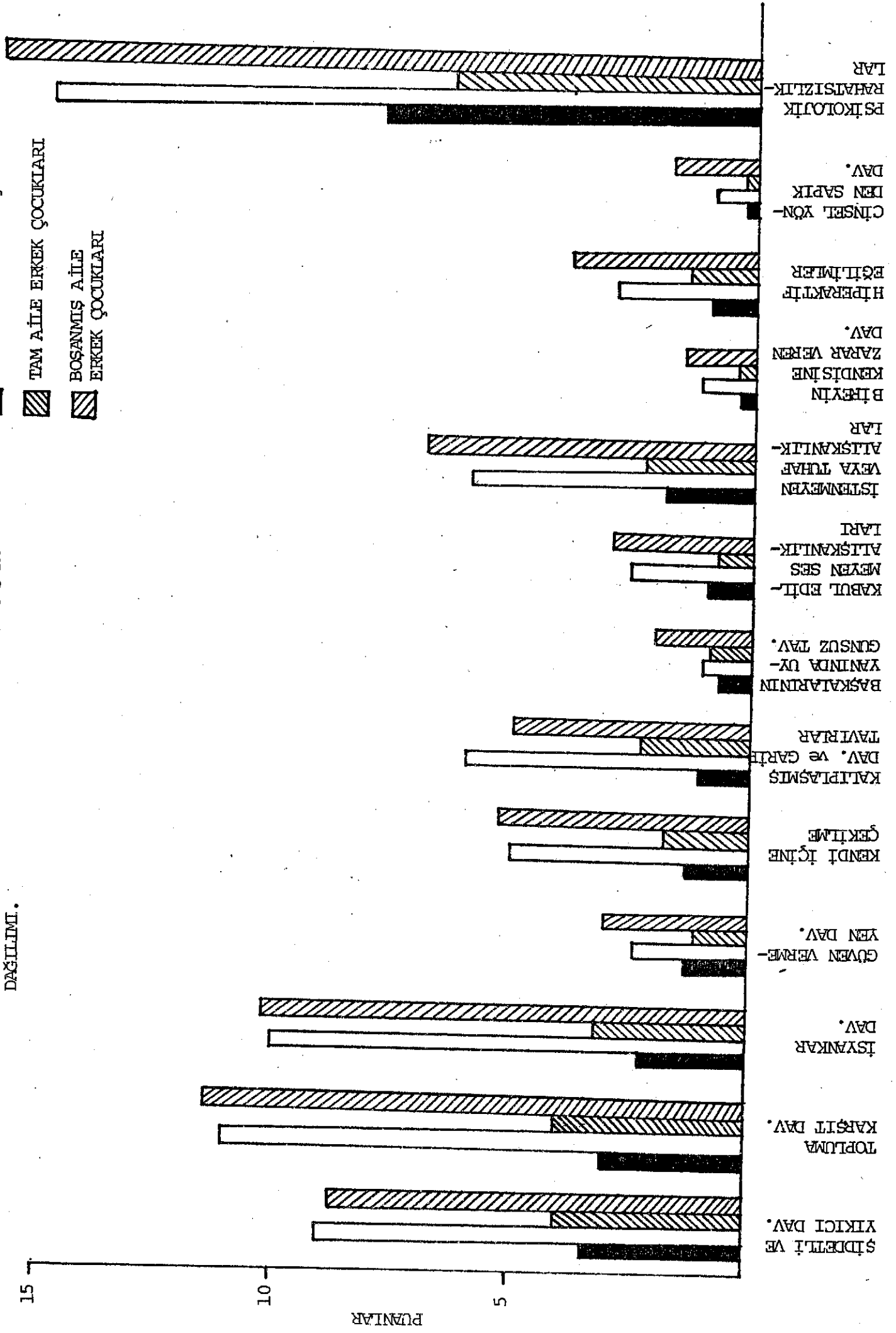
Yine örnekleme oluşturan boşanmış aile çocuklarının anaokuluna devam sürelerine göre Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarından aldıkları puanların dağılımları ve önem kontrolleri Tablo 24'de verilmiştir. Anaokuluna 7-13.5 ay süre ile devam edenler 1. grubu, 14-24 ay süre ile devam edenler 2. grubu oluşturmaktadır.

Tablo 24 : Boşanmış Aile Çocuklarında İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Anaokuluna Devam Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

İkinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	10.973	9.645	1.058 ⁻
Topluma Karşıt Davranış	11.554	11.000	0.664 ⁻
İsyankâr Davranış	10.716	10.709	0.049 ⁻
Güven Vermeyen Davranış	3.608	3.447	0.302 ⁻
Kendi İçine Çekilme	5.297	4.829	0.495 ⁻
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavrılar	5.670	5.245	0.606 ⁻
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavrı	2.216	1.895	0.740 ⁻
Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlığı	3.122	2.711	1.076 ⁻
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	7.122	6.342	0.793 ⁻
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	1.676	1.382	0.604 ⁻
Hiperaktif Eğilim	2.662	2.632	0.092 ⁻
Cinsel Yönden Sapık Davranış	1.189	0.829	1.062 ⁻
Psikolojik Rahatsızlık	14.676	14.250	0.281 ⁻
İlaç Kullanma	0.095	0.079	0.293 ⁻

Boşanmış aile çocuklarında, anaokuluna daha uzun süre ile devam eden grup daha düşük puanlar almışlardır. Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanında 1.328, Topluma Karşıt Davranış Alanında 0.554, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavrılarda 0.221, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar Davranış Alanında 0.980 ve İlaç Kullanma Davranış Alanında 0.016 gibi iki grup arasında puan farkları bulunmaktadır.

ŞEKİL 6 : UDS 'NİN İKİNCİ BÖLÜM DAVRANIŞ ALANLARINA AİT ORTALAMA PUANLARIN CİNSİYET GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI.

Boşanmış aile çocuklarında, anaokuluna devam etme süreleri ile ilgili olarak, puanlardaki farklılık istatistiksel yönden önemli çıkmamıştır.

Örneklemede boşanmış annelerin boşanma süreleri 8 ile 24 aylar arasında değişmektedir. Yapılan sınıflandırmada 8-16.5 aylar arasında boşanmış olanlar 1. grubu, 17-24 aylar arasında boşanmış olanlar ise 2. grubu oluşturmaktadır. Çocukların boşanma sürelerinden etkilenme durumlarını gösteren UDS'nin İkinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanların aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 25 : Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm Davranış Alanlarına Ait Puanların, Annelerin Boşanma Sürelerine Göre Ortalama Dağılımları ve Önem Kontrolü.

İkinci Bölüm Davranış Alanları	1. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	2. grup aritmetik ortalamaları (\bar{x})	t tablo
Şiddetli ve Yıkıcı Davranış	10.273	10.329	0.044 ⁻
Topluma Karşı Davranış	10.896	11.671	0.930 ⁻
İsyankâr Davranış	10.623	10.890	0.180 ⁻
Güven Vermeyen Davranış	3.338	3.726	0.732 ⁻
Kendi İçine Çekilme	4.779	5.356	0.609 ⁻
Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar	4.948	6.000	1.715 ⁻
Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar	1.649	2.479	1.930 ⁻
Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlığı	2.714	3.123	1.070 ⁻
İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar	6.675	6.781	0.107 ⁻
Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış	1.494	1.562	0.140 ⁻
Hiperaktif Eğilim	2.662	2.630	0.097 ⁻
Cinsel Yönden Sapık Davranışlar	1.104	0.904	0.587 ⁻
Psikolojik Rahatsızlık	14.065	14.876	0.536 ⁻
İlaç Kullanma	0.130	0.041	1.675 ⁻

Tablo 25'de görüldüğü gibi iki grup arasında puan ortalamaları yönünden farklar vardır. Boşanma süresi daha az olan grupta puan ortalamaları; Hiperaktif Eğilimler, Cinsel Yönden Sapık Davranış, Başkalarının Yanında Favırlar ve İlaç Kullanma Davranış Alanlarında/ise boşanma süresi daha uzun olan gruba oranla yüksek çıkmıştır. Skalanın diğer alanlarında boşanma süresi daha uzun olan grubun puanları yüksek bulunmuştur.

Gruplar arasında görülen puan farklılıkları anlamlı bulunmamıştır.

Bu kısma kadar olan tablolarda, örneklem grubundan elde edilen İkinci Bölüm Davranış Alanı puanlarının; genel, cinsiyet, anaokuluna devam süresi ve boşanma süreleri için; belirtilen gruplara göre dağılımları ve önem kontrolleri gösterilmiştir. Bu kısımdaki 26 ile 39 nolu Tablolarda ise, anne öğreniminin, boşanmış veya normal aile çocuğu olmanın ve her iki durumun birlikte Uyumsal Davranış Skalasının İkinci Bölüm puanlarındaki etkilerini gösteren varyans analizi sonuçları bulunmaktadır.

Tablo 26 : UDS'nın Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	1040.367	520.183	17.817 ^{xxx}
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	2967.748	2967.748	101.647 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	221.708	110.854	3.797 ^x
Hata	294	8583.814	29.167	
Genel	299	28179.000		

^{xxx} p < 0.005 Önemli
^x p < 0.05 Önemli

Tablo 26'da Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanına ait çocukların aldıkları puanlar üzerinde, anne öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aile çocuğu olma durumlarının, ayrıca, bu iki durumun birlikte etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.005$), ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanı puanı azalmıştır. Tam aileye mensup çocukların bu davranış alanından aldıkları puanlar boşanmış aile çocuklarına oranla daha düşüktür (Bakınız : Ek 5a).

Tablo 27 : USD'nin Topluma Karşı Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	711.045	355.522	22.391 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	4011.261	4011.261	252.634 ^x
Etkileşim (BB)	2	8.555	4.278	
Hata	294	4668.056	15.878	
Genel	299	26803.000		

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 27'de görüldüğü gibi, Topluma Karşı Davranış Alanına ait puanlarda, annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Ayrıca annenin eğitim durumu yükseldikçe, çocukların puanı azalmıştır. Bu davranış alanına ait tam aile çocuklarının puanları boşanmış aile çocuklarına oranla daha düşüktür (Bakınız : Ek 5b).

Tablo 28 : USD'nin İsyankar Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	674.767	337.384	7.735 ^{xx}
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	4220.176	4220.176	96.753 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	63.379	31.690	0.727 ⁻
Hata	294	12823.664	43.618	
Genel	299	32510.000		

^{xxx} p < 0.005 Önemli
^x p < 0.05 Önemli

Yukarıdaki Tabloda, İsyankar Davranış Alanına ait puanlarda, annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli çıkmıştır (P < 0.05), (P < 0.005). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe İsyankar Davranış Alanı Puanları azalmıştır. Tam aileye mensup çocukların bu davranış alanı puanları boşanmış aile çocuğuna göre daha düşüktür (Bakınız : Ek 5c).

Tablo 29 : USD'nin Güven Vermeyen Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	110.569	55.285	8.796 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	378.802	378.802	60.268 ^x
Etkileşim (AB)	2	5.150	2.575	0.410 ⁻
Hata	294	1847.866	6.285	
Genel	299	4080.000		

^x p < 0.05 Önemli

Güven Vermeyen Davranış Alanına ait puanlara, annenin öğrenim durumu ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisinin önemli çıktığı Tablo 29'da görülmektedir ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmaktadır. Ayrıca tam aile çocukları bu davranış alanında boşanmış aile çocuklarından daha düşük puan almışlardır (Bakınız : Ek 5d).

Tablo 30 : UDS'nin Kendi İçine Çekilme Davranış Alanına Ait Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	157.685	78.842	3.711 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	531.860	531.860	25.034 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	100.992	50.496	2.377 ⁻
Hata	294	6246.131	21.245	
Genel	299	11218.000		

^{xxx} $P < 0.005$ Önemli
^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 30'da, Kendi İçine Çekilme Davranış Alanı puanlarında, annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$), ($P < 0.005$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların bu davranış alanından aldıkları puanlar azalmıştır. Yine tam aileye mensup çocuklar, boşanmış aileye mensup çocuklara kıyasla, daha düşük puanlar almışlardır (Bakınız : Ek 5e).

Tablo 31 : UDS'nin Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	67.176	33.588	3.881 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	996.895	996.895	115.195 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	32.488	16.244	1.877 ⁻
Hata	294	2544.278	8.654	
Genel	299	7623.000		

^{xxx} P < 0.005 Önemli
^x P < 0.05 Önemli

Yukarıdaki Tabloda, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar Davranış Alanına ait puanlara, annenin öğrenim durumunun, tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur (P < 0.05), (P < 0.005). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmaktadır. Ayrıca bu davranış alanında, tam aile çocukları, boşanmış aile çocuklarına göre daha düşük puanlar almışlardır (Bakınız : Ek 5f).

Tablo 32 : UDS'nin Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	50.319	25.159	6.358 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	116.446	116.446	29.426 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	7.466	3.733	0.943 ⁻
Hata	294	1163.436	3.957	
Genel	299	1954.000		

^{xxx} P < 0.005 Önemli
^x P < 0.05 Önemli

Tablo 32'de görüldüğü gibi, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavrılar Davranış Alanına ait puanlarda annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli çıkmıştır ($P < 0.05$), ($P < 0.005$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmaktadır. Ayrıca, tam aile çocuklarının bu davranış alanına ait puanları, boşanmış aile çocuklarına oranla daha düşüktür (Bakınız : Ek 5g).

Tablo 33 : UDS'nin Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	30.671	15.336	4.647 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	283.393	283.393	85.876 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	3.763	1.881	0.570 ⁻
Hata	294	970.210	3.300	
Genel	299	2421.000		

^{xxx} $P < 0.005$ Önemli
^x $P < 0.05$ Önemli

Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları Davranış Alanına ait puanlarda, annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisinin olduğu Tablo 33'de gösterilmiştir ($P < 0.005$), ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe, çocukların bu davranış alanına ait puanları azalmıştır. Ayrıca tam aile çocuklarının puanları, boşanmış aile çocuklarınınkinden daha düşüktür (Bakınız : Ek 5h).

Tablo 34 : UDS'nın İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar Davranış Alanı Puanları İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	364.217	182.108	9.376 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	1473.012	1473.012	75.836 ^x
Etkileşim (AB)	2	29.143	14.572	0.750 ⁻
Hata	294	5710.545	19.424	
Genel	299	13697.000		

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 34'de, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar Davranış Alanına ait puanlara, annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Anne öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmıştır ve tam aile çocukları, bu davranış alanında, boşanmış aile çocuklarına göre daha düşük puanlar almışlardır (Bakınız : Ek 51).

Tablo 35 : UDS'nın, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	79.819	39.909	8.805 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	86.263	86.263	19.031 ^x
Etkileşim (AB)	2	13.284	6.642	1.465 ⁻
Hata	294	1332.622	4.533	
Genel	299	1808.000		

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 35'de, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış alanına ait puanlarda, annenin öğrenim durumu ve normal veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmıştır. Ayrıca bu davranış alanında tam aile çocukları, boşanmış aile çocuklarından daha düşük değerler almışlardır (Bakınız : Ek 5i).

Tablo 36 : UDS'nın, Hiperaktif Eğilimler Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	74.683	37.342	8.416 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	9.046	9.046	2.039 ⁻
Etkileşim (AB)	2	20.625	10.313	2.324 ⁻
Hata	294	1304.433	4.437	
Genel	299	3244.000		

^x $P < 0.05$ Önemli

Tablo 36'da, Hiperaktif Eğilimler Davranış Alanına ait puanlara, annenin öğrenim durumunun etkisi önemlidir ($P < 0.05$). Ayrıca annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar düşmüştür. Tam aile çocukları bu davranış alanında, boşanmış aile çocuklarından daha düşük puanlar almışlardır (Bakınız : Ek 5j).

Tablo 37 : UDS'nın Cinsel Yönden Sapık Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	28.914	14.457	6.717 ^{xxx}
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	23.815	23.815	11.065 ^{xxx}
Etkileşim (AB)	2	22.091	11.046	5.132 ^{xx}
Hata	294	632.767	2.152	
Genel	299	866.000		

^{xxx} P < 0.005 Önemli
^{xx} P < 0.01 Önemli

Yukarıdaki Tablo'da görüldüğü gibi, Cinsel Yönden Sapık Davranış Alanı puanlarına, anne öğrenim durumu, tam ve boşanmış aileye mensup olma durumları ve her iki durumun birlikte etkileri önemli bulunmuştur (P < 0.005), (P < 0.01). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmış ve tam aileye mensup çocuklar bu davranış alanında daha düşük değerler almışlardır (Bakınız : Ek 5k).

Tablo 38 : UDS'nın Psikolojik Rahatsızlıklar Davranış Alanı İçin Varyans Analizi Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	869.258	434.629	8.904 ^x
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	2926.224	2926.224	59.945 ^x
Etkileşim (AB)	2	59.210	29.605	0.607 ⁻
Hata	294	14351.559	48.815	
Genel	299	56853.000		

^x P < 0.05 Önemli

Psikolojik Rahatsızlıklar Davranış Alanı puanlarında annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının etkisinin önemli olduğu ($P < 0.05$), Tablo 38'de gösterilmektedir. Ayrıca anne öğrenim durumu yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar artmıştır. Bu davranış alanında tam aile çocukları, boşanmış aile çocuklarından daha düşük puanlar almışlardır (Bakınız : Ek 5L).

Tablo 39 : UDS'nin İlaç Kullanma Davranış Alanı İçin Varyans Analiz Tablosu.

Varyasyon Kaynağı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Anne Öğrenim Grupları (A)	2	0.867	0.433	7.163 ^{xxx}
Tam-Boşanmış Aile Grupları (B)	1	0.339	0.339	5.602 ^x
Etkileşim (AB)	2	0.150	0.075	1.239 ⁻
Hata	294	17.791	0.061	
Genel	299	20.000		

^{xxx} $p < 0.005$ Önemli

^x $p < 0.05$ Önemli

Tablo 39'da, İlaç Kullanma Davranış Alanı puanlarına anne öğrenim durumu ve tam aileye mensup olma durumlarının etkisi önemli çıkmıştır ($P < 0.005$), ($P < 0.05$). Anne eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların aldıkları puanlar azalmaktadır. Ayrıca tam aile çocuklarının bu davranış alanından aldıkları puanlar, boşanmış aile çocuklarından daha düşüktür (Bakınız : Ek 5m).

26 ile 39 nolu varyans analizi tablolarında, Uyumsal Davranış Skala sının İkinci Bölüm Davranış Alanı puanlarına annenin öğrenim durumunun, tam veya boşanmış aileye mensup olma durumları ile her iki durumun birlikte etkilerinin olup olmadığı, ve varsa, aradaki farklılıklar incelenmiştir.

T A R T I Ş M A

Boşanma, genelde arzu edilmeyen, fakat toplumsal, kültürel ve ekonomik koşulların değişmesi ve bunların aile ilişkilerine yansması sonucunda başvurulan uygun çözüm yollarından biri olarak kabul edilebilir. Günümüzde kadın haklarının gelişmesi ve eğitim düzeyinin artması, kadının çalışma hayatına katılmasının ailede yaşam düzeyini yükselttiği, fakat aynı zamanda da ailede rol çatışmasına neden olduğu söylenmektedir (67,73). Boşanma olaylarına yol açan bu toplumsal nedenler yanında eşlerin kişilik yapıları ve ruhsal durumları da önemli etkenlerdir. Eşlerin karşılıklı beklentilerinin gerçekleşmemesi evliliği yıkabilmektedir. Mutsuz bir evliliği bütün çözüm yolları denendiği halde herşeye rağmen sürdürmek ne toplum, ne eşler, ne de çocuklar için sağlıklı sayılır.

Her boşanma olayının aslında kendine özgü, karmaşık, çok yönlü bir olay olması nedeni ile boşanmanın çocukları nasıl etkilediği konusunda genellemeler yapmak olanaksızdır. Boşanma olayından zarar görmeden çıkan çocuklar da olabilir. Özellikle boşanmadan sonra çocuk, tutarlı, güven verici sakin bir ortama kavuşmuşsa, boşanma çocuk için rahatlatıcı bile olabilir. Boşanmanın çocuğu etkilemesi, çocuğun kişilik özelliklerine, yaşına, cinsiyetine, boşanmaya neden olan ailevi sorunun niteliğine ve onun bu sorunu algılama biçimine, onun boşanma öncesi içinde bulunduğu ve boşanma sonrası içinde bulunacağı ortam gibi çeşitli etmenlere bağlıdır.

Ancak, aile bütünlüğünün çocuğun psikososyal gelişiminde önem taşıdığı bilinmektedir (2,13,16). Bu çalışmada orta sosyoekonomik düzeydeki boşanmış ailelerin altı yaş çocuklarında psikososyal özellikler tam aile

bağına sahip çocuklarla karşılaştırılarak farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Çocukları altı yaşında olan ve anaokuluna devam eden, orta sosyo-ekonomik düzeye mensup 300 çalışan anne ve bu annelerin çocukları, istenilen şartlara uygun olarak seçilmiş ve örnekleme oluşturmuşlardır. Annelere, anne ve çocuğa ait tanıtıcı bilgileri içeren anket uygulanmıştır. Yine annelerle karşılıklı görüşülerek Uyumsal Davranış Skalası kullanılmış ve çocukların psikososyal özelliklerine ait veriler elde edilmeğe çalışılmıştır. Uyumsal Davranış terimi çocuğun bağımsız iş görebilmesi, kendisine baskabilmesi gibi becerilere sahip olması yanında çevrenin hoşgörüsünü aşan ve çevresi tarafından kabul edilmeyen davranışlardan kaçınmayı da içerir (64).

Anketlerden elde edilen bilgiler ve uygulanan skala sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve boşanmış aile çocuklarının, psikososyal özellikler açısından tam aile çocuklarına göre farklılıklar gösterdikleri bulunmuştur.

Araştırmaya alınan çocukların cinsiyete göre dağılımları Tablo 1 de görülmektedir. Boşanmış ailelerde kız çocukları grubun % 49.3'ünü, erkek çocukları grubun % 50.7'sini oluşturmaktadır. Tam ailelerde kız ve erkek çocukları ise eşit dağılmış durumdadırlar.

Tam aile çocuklarının ana okuluna devam süreleri Tablo 2 de verilmektedir. Anaokuluna 8 ile 14.5 ay devam edenler grubun % 47.7'sini, 15 ile 24 ay devam edenler grubun % 52.3'üdür. Boşanmış ailelerin çocuklarının anaokuluna devam süreleri ise Tablo 3'de gösterilmektedir. Bu grupta ana okuluna 7 ile 13.5 ay süre ile devam edenler grubun % 48.7'sini, 14 ile 24 ay süre ile devam edenler grubun % 51.3'ünü oluşturmaktadır. Günümüzde ekonomik koşulların ve sosyal güvencenin gereği olarak çalışan kadın sayısı

artmaktadır (68). Çalışan anne çocuğunu genellikle özel veya resmi yuva ve gündüz bakımevlerine bırakmak zorunda kalmaktadır.

Annelerin boşanma sürelerinin incelendiği Tablo 4'de görüldüğü gibi, araştırmaya alındıkları tarihte, % 51.3'ü 8 ile 16.5 ay ve % 48.7'si 17 ile 24 aylar arasında boşanmış durumdadırlar. Dolayısı ile boşanma olayı çocukların 4 ile 6 yaşına rastlamaktadır. 1977 yılı istatistiklerine bakıldığında boşanmalar daha çok evliliklerin dört ve altıncı senelerinde yoğunlaşmaktadır (1).

Annelerin öğrenim durumları Tablo 5'de gösterilmiştir. Boşanmış aileye mensup annelerin % 25.3'ü, tam aileye mensup annelerin ise % 26'sı ilkokul mezunudur. Yine boşanmış aileye mensup annelerin % 56.6'sı, tam aile annelerinin % 55.4'ü ortaokul ve dengi okul mezunudur. Yüksek okul mezunu olan boşanmış anneler grubun % 18.1'ini, tam aileye mensup anneler grubun % 18.6'sını oluşturmaktadırlar. Her iki grupta da ortaokul ve dengi okul mezunu annelerin sayısı diğer iki öğrenim grubuna kıyasla daha yüksektir. Bu sonucu yapılan istatistik çalışmalar da desteklemektedir (69).

Boşanmış aile çocuklarının tam aile çocuklarına göre genel bir karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 6'da, UDS'nın olumlu davranışları kapsayan Birinci Bölüme ait davranış alanlarında tam aile çocukları boşanmış aile çocuklarından daha yüksek puanlar almışlardır. İki grup arasında Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanında 12.014 puan, Fiziksel Gelişimde 2.353 puan, Dil Gelişiminde 5.227 puan, Sayı ve Zaman Davranış Alanında 2.053 puan, Ev işlerinde 2.720 puan, Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanında 2.213 puan, Sorumlulukta 0.800 puan ve Toplumsallaşma Davranış Alanında ise 3.387 puan fark bulunmaktadır. İki grup arasında görülen bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$). Günlük yaşamda bireysel bağımsızlığın gelişmesi için önemli sayılan bu davranış

alanlarında boşanmış aile çocuklarının daha düşük değerler almasına neden olarak genelde anne tutumunu gösterebiliriz. Çünkü boşanmış olan anneler yalnızlık duygusu, çocuk yetiştirmenin sorumluluğu, ev ve iş ilişkilerini ayarlayabilme, çocukları üzerinde disiplin kurabilme gibi yeni yaşantıya uyum güçlükleri ile karşılaşabilirler. Bunun kaygıları sonucunda da çocukları ile dengeli ilişkiler kuramayabilirler, onlara karşı aşırı koruyucu olabilirler veya ilgisiz kalabilirler. Dolaylı olarak çocuklarının bu gelişim alanlarını olumsuz yönde etkileyebilirler. Yapılan çeşitli araştırma sonuçları da bu görüşü desteklemektedir (39,70-74).

Kız çocuklarının boşanma olayından etkilenme durumu Tablo 7'de görülmektedir. Tam aile kız çocukları Birinci Bölüm Davranış alanlarında daha yüksek puanlar almışlardır. Boşanmış ve tam aile kız çocukları arasındaki puan farkları, Bağımsız Faaliyet Gösterebilmede 3.117 puan, Fiziksel Gelişimde 2.922 puan, Dil Gelişiminde 3.274 puan, Sayı ve Zamanda 2.712 puan, Ev İşlerinde 2.861 puandır. Bu davranış alanları arasındaki farklılıklar anlamlı çıkmıştır ($P < 0.05$). Casattalono ve Dembo, Biller, yine Biller ve Fish kız çocuklarının boşanma olayından etkilenmeleri ile ilgili olarak benzer sonuçları bulmuşlardır (39,40,75).

Boşanmış aileye mensup erkek çocuklarının Birinci Bölüm davranış alanlarında, tam aile erkek çocuklarından daha düşük değerler aldıkları Tablo 8'de görülmektedir. İki grup arasında Bağımsız Faaliyet Gösterebilmede 14.513 puan, Fiziksel Gelişimde 2.211 puan, Dil Gelişiminde 7.421 puan, Sayı ve Zamanda 2.894 puan, Ev İşlerinde 2.800 puan, Kendi Kendini İdare Edebilmeye 3.594 puan, Sorumlulukta 1.681 puan ve Toplumsallaşmada ise 5.086 puan farkları vardır. Gruplar arasında görülen bu farklılık önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Çocukların tüm gelişimlerinde anne babanın önemli rol oynadığı ve

bu bütünlüğün, örneğin boşanma gibi bir olayla bozulması sonucunda, çocuğun tek ebeveynle birlikte olmaya zorlanması, özellikle erkek çocuğun anne ile yeni yaşantısında uyum güçlükleri çekebileceği ve bunun sonucunda çeşitli gelişimlerinin olumsuz etkilenebileceği düşünülebilir. Tablo 7 ve 8 de boşanmış ailelerin kız ve erkek çocuklarının aldıkları puanlara bakıldığında, erkek çocukların boşanma olayından daha olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Çeşitli araştırmalarda da, Zihinsel ve fiziksel, kişilik ve sosyal gelişimlerinde ayrıca sorumluluk ve toplumsallaşma gibi davranış alanlarında boşanmış aile erkek çocuklarının, bu bulgulara benzer sonuçlar aldıkları vurgulanmıştır (74-80).

Genelde anaokulu eğitiminin çocuğun psikososyal özelliklerini olumlu etkileyebileceğini Tablo 9'da görmekteyiz. Burada, anaokuluna daha uzun süre devam eden tam aile çocuklarının, Birinci Bölüm Davranış Alanlarına ait puanları daha yüksektir. Yapılan istatistiksel değerlendirmede anaokuluna daha uzun süre devam eden grup ile daha kısa süre devam eden grup arasındaki bu farklılık anlamlıdır ($P < 0.05$).

Aynı şekilde, Tablo 10'da, boşanmış aile çocuklarının, anaokuluna daha uzun süre devam eden grubunda daha yüksek puanlar alınmıştır. İki grup arasındaki bu puan farklarına bakarak anaokulu eğitiminin olumlu sonuçlar verdiğini söyleyebiliriz. Yapılan değerlendirmelerde boşanmış aile çocuklarının, anaokuluna daha uzun süre ile devam eden ve daha kısa süre ile devam eden gruplarında, Dil Gelişimi ve Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanlarında görülen puan farklılıkları önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Boşanma olayının çocuğun çeşitli gelişim alanlarını, örneğin akademik başarı-sını, kişilik gelişimini ve sosyal davranışlarını olumsuz etkilediği (13, 16,18) görüşünden hareket edilirse, iyi bir anaokulu eğitiminin yararı olacağı düşünülebilir.

Örnekleme oluşturan boşanmış annelerin boşanma sürelerine bakıldı-

ğında, boşanma olayının gerçekleştiği en erken yaş grubunun dört olduğu Tablo 11'den anlaşılmaktadır. Boşanma olayının üzerinden yaklaşık olarak birbuçuk-iki sene geçen gruptaki puan ortalamaları diğer gruba göre daha yüksektir. Yani boşanma süresi 17 ay ile 24 ay arasında olan gruptaki puanlar boşanma süresi 8 ile 16.5 ay olan gruba kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu durum çocukların ilk sıkıntılarını atlattığı olduklarını, olayı kabullendiklerini düşündürebilir. Fakat çalışmada boşanma sürelerine göre gruplar arası farklılıklar önemli bulunmamıştır. Mc Dermott'un bu konu ile ilgili olarak yaptığı araştırma sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir (74,81).

Anne öğreniminin ve tam veya boşanmış aile çocuğu olma durumlarının Birinci Bölüm davranış alanlarına ait puanları etkiledikleri 12 ile 19 nolu Varyans Analizi Tablolarında görülmektedir. Çocukların Bağımsız Faaliyet Gösterebilme, Fiziksel Gelişim, Dil Gelişimi, Sayı ve Zaman, Ev İşleri, Kendi Kendini İdare Edebilme, Sorumluluk ve Toplumsallaşma davranış alanlarından aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumunun etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.005$) ($p < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe çocukların bu davranış alanlarından aldıkları puanlar da artmıştır. Annenin öğrenim durumuna paralel olarak kendi davranışlarını denetleyebilecekleri ve eleştiri yapabilecekleri düşüncesi ile çocuklarına da olumlu yönde katkıda bulunabilecekleri ve yardımcı olabilecekleri beklentisini desteklemektedir (82). Piotrkowski'nin yaptığı çalışma da benzer sonucu vurgulamaktadır (80). Çalışmamızda çocukların aldıkları puanlar üzerinde tam veya boşanmış aileye mensup olma durumunun etkisi yine önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Bu sonucu daha önceki dağılım tablolarında bulunan ortalama puanlar da doğrulamaktadır.

Ev işleri ve sorumluluk davranış alanları puanlarına annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının yanısıra,

bu iki durumun birlikte etkilediği de görülmektedir ($P < 0.05$).

Günlük yaşamda çocuğun beceri ve alışkanlıklarının değerlendirilmesi için önemli sayılan bu sekiz davranış alanında, boşanmış aile çocukları tam aile çocuklarına kıyasla, bireysel bağımsızlık açısından daha az gelişmiş görülmektedirler.

Çocuklarda anne ve baba ayrılığına bağlı olarak ortaya çıkabilecek ruhsal belirtiler çok çeşitlidir. Hırçınlık, içe kapanma, tedirginlik ve saldırganlık davranışları gibi, Uyumsuzluk belirtileri çocuğun yaşına, boşanmadan önceki örselenmesine ve boşanma sonrası anne ve baba ile ilişkilerinin niteliğine göre değişebilir (83). Bu belirtilerin kalıcı olup olmaması da yine çok çeşitli etkenlere bağlı olabilir. Bu bakımdan boşanma çocukta uyumsuzluk yaratan tek neden olarak görülmemelidir.

Boşanmış aile çocuklarının tam aile çocuklarına göre genel bir karşılaştırılmasının yapıldığı Tablo 20'de, UDS'nin olumsuz davranışları kapsayan İkinci Bölümüne ait davranış alanlarında tam aile çocukları boşanmış aile çocuklarından daha düşük puanlar almışlardır. Bu puan farkları iki grup arasında, Şiddetli ve Yıkıcı Davranışta 6.287 puan, Topluma Karşıt Davranışta 7.418 puan, İsyankar Davranışta 7.493 puan, Güven Vermeyen Davranışta 2.240 puan, Kendi İçine Çekilmede 2.653 puan, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlarda 3.633 puan, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlarda 1.240 puan, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıklarında 1.940 puan, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklarda 4.420 puan, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranışta 1.067 puan, Hiperaktif Eğilimlerde 0.347 puan, Cinsel Yönden Sapık Davranışta 0.560 puan, Psikolojik Rahatsızlıklarda 6.220 puan ve İlaç Kullanmada 0.067 puandır. Hiperaktif Eğilimler dışında diğer davranış alanlarının hepsinde iki grup arasındaki farklılık önemli bulunmuştur ($P < 0.05$).

Erikson'un kuramına göre çocuğun dört ile beş yaşlarını kapsayan

girişkenliğe karşı suçluluk ve altı ile onbir yaşlarını kapsayan üreticiliğe karşı aşağılık duygusu devrelerinde, anne baba tutumlarının çocuğun gelişimini desteklemede yetersiz olduğu durumlarda ve örneğin boşanma ile bu desteğin kısmen azalabileceği düşünüldüğünde, çocuk olumsuz etkilenebilir, daha sonraki devrelere taşınabilecek bir takım uyumsuz davranışlar geliştirebilir. Boşanmış aile çocuklarını ele alan birçok araştırma bu sonucu desteklemektedir (8,13,16,84,85,86). Burada yalnızca boşanmış anne babaların tutumları değil, çocuğun bu tutumları nasıl değerlendirdiği de önemli olabilir (15,75). Ayrıca boşanmış aileleri ele alan bazı araştırmalarda, çocukların boşanma olayını algılama şekli ile ilgili olarak bir takım olumsuz davranışlara yöneldikleri belirtilmiştir. Örneğin boşanma olayının kendisinden kaynaklandığına inanan bir grup çocukta Tablo 20'deki gibi özelliklere rastlanmıştır (76,87).

Kız çocuklarının Skalanın İkinci Bölüm Davranış alanlarından aldıkları puanların tam veya boşanmış aileye mensup olma durumları ile karşılaştırıldığı Tablo 21'de, boşanmış aileye mensup kız çocukların daha yüksek değerler aldıkları görülmektedir. Şiddetli ve Yıkıcı Davranışta 6.912 puan, Toplum Karşıt Davranışta 7.715 puan, İsyankar Davranışta 7.975 puan, Güven Vermeyen Davranışta 2.563 puan, Kendi İçine Çekilmede 2.693 puan, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlarda 3.861 puan, Başkalarının Yanında Uyumsuz Tavırlarda 1.069 puan, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıklarında 1.656 puan, İstenmeyen Tuhaf Alışkanlıklarda 4.406 puan, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranışta 0.941 puan, Hiperaktif Eğilimlerde 2.670 puan, Cinsel Yönden Sapık Davranışta 0.759 puan, Psikolojik Rahatsızlıklarda 8.920 puan ve İlaç Kullanmada 0.005 puan fark bulunmaktadır. İki grup arasındaki bu son üç davranış alanı hariç, diğer davranış alanlarındaki puan farklılıkları önemli bulunmuştur ($P < 0.05$). Yapılan diğer araştırma bulguları da bu sonucu desteklemektedir (39,40,73).

Boşanmış aileye mensup erkek çocukların İkinci Bölüm davranış alanlarında, tam aile erkek çocuklarından daha yüksek değerler aldıklarını Tablo 22'de görmekteyiz. Bu iki grup arasında Şiddetli ve Yıkıcı Davranışta 5.652 puan, Topluma Karşıt Davranışta 7.008 puan, İsyankar Davranışta 7.209 puan, Güven Vermeyen Davranışta 2.410 puan, Kendi İçine Çekilmeye 2.615 puan, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlarda 3.416 puan, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlarda 1.417 puan, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıklarında 2.227 puan, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklarda 4.239 puan, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranışta 1.196 puan, Hiperaktif Eğilimlerde 3.021 puan, Cinsel Yönden Sapık Davranışta 1.558 puan, Psikolojik Rahatsızlıklarda 8.289 puan, İlaç Kullanmada 0.028 puan fark bulunmuştur. Hiperaktif eğilimler ve ilaç kullanma davranış alanlarındaki puan farkı iki grup arasında önemli çıkmamıştır. Diğer alanlardaki puan farklılığı ise anlamlıdır (P 0.05).

Boşanmış ailelerin kız ve erkek çocuklarının aldıkları puanlara baktığında, erkek çocukların boşanma olayından daha çok etkilendikleri görülmektedir. Bu durumun anne ve babanın boşanmadan sonraki tutumları ile ilgili olduğu düşünülebilir. Eğer baba, boşanmadan sonra oğlu ile ilişki kurar ve olumlu bir model olmak için çaba sarfedebilirse, erkek çocuk bu olaydan daha az zarar görebilir (13). Bu ilişkinin olmadığı durumlarda ise annenin tutumu önem kazanabilir. Örneğin anne disiplin kuramadığı zaman erkek çocuğun daha az sorumluluk aldığı ve suça yönelik davranışlara yöneldiği yapılan çalışmalarda gösterilmiştir (28,38,90). Annelerin erkek çocuklarına aşırı koruyuculuk gösterdikleri veya onlara kadınsı davranışları benimsetmeye çalıştıklarında ve özdeşim kurabileceği baba modeli olmayınca, bu çocukların yeterli cinsel kimlik kazanamadıkları ve ilerideki yaşlarında cinsel yönden sapmış davranışları benimsedikleri yine çeşitli araştırmalarda vurgulanmıştır (25,39,45,89).

Anaokuluna daha uzun süre devam eden tam aile çocuklarının olumsuz davranışları içeren UDS'nin İkinci Bölüm davranış alanlarına ait puanlarının kısa süre anaokuluna devam eden çocuklara oranla daha düşük olduğu Tablo 23'de görülmektedir. Anaokuluna 8 ile 14.5 ay süre ile devam eden grup ve 15-24 ay süre ile devam eden grup arasında, Şiddetli ve Yıkıcı Davranış, Güven Vermeyen Davranış, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar, Cinsel Yönden Sapık Davranış ve Psikolojik Rahatsızlıklar davranış alanlarına ait puan farklılığı önemli çıkmıştır ($P < 0.005$), ($P < 0.01$), ($P < 0.05$). Anaokuluna daha uzun süre devam eden grubun, bu eğitimden olumlu yönde yararlandığı düşünülebilir.

Aynı şekilde Tablo 24'de, boşanmış aile çocuklarının anaokuluna daha uzun süre devam eden grubunda daha düşük puanlar alınması bu eğitimin çocukları olumlu yönde etkilediğini gösterebilir. Ancak anaokuluna devam etme süreleri ile ilgili olarak iki grubun puanlarındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır.

UDS'nin İkinci Bölüm davranış alanlarına ait puanlar annenin boşanma süresine göre incelendiğinde, boşanma süresi daha az olan grupta puan ortalamaları, Başkalarının yanında Uygunsuz Tavırlar, Hiperaktif Eğilimler, Cinsel Yönden Sapık Davranış ve İlaç Kullanma alanlarında, daha yüksek bulunmuştur. Annenin boşanma süresine (tarihine) göre oluşturulan gruplardaki puan farklılığı anlamlı bulunmamıştır. Burada çocuğun olumsuz davranışlarını düzeltme konusunda anaokulu eğitiminin tek başına yeterli olmadığı anlaşılabilir. Yapılan araştırmalara göre, boşanma olayından sonra, anne ve çevrenin tavırları tutarlı ve olumlu değil ise, çocukta bu etkiler olumlu yönde değişene kadar çeşitli davranış problemleri devam edebilir (90,91).

Anne öğreniminin, tam veya boşanmış aile çocuğu olma durumlarının İkinci Bölüm davranış alanlarına ait puanları (tam veya boşanmış aile çocuğu olma durumunun Hiperaktif Eğilimler davranış alanı hariç) etkiledikleri 26 ile 39 nolu Varyans Analizi Tablolarında görülmektedir. Çocukların Şiddetli ve Yıkıcı Davranış, Topluma Karşı Davranış, İsyankar Davranış, Güven Vermeyen Davranış, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar, Başkalarının yanında Uygunsuz Tavırlar, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar, Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış, Hiperaktif Eğilimler, Cinsel Yönden Sapık Davranış, Psikolojik Rahatsızlıklar ve İlaç Kullanma davranış alanlarından aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumunun etkisi önemli bulunmuştur ($P < 0.005$), ($P < 0.01$), ($P < 0.05$). Annenin öğrenim durumu yükseldikçe, bu davranış alanlarından alınan puanlar azalmıştır. Annenin öğrenim durumuna paralel olarak çocukların uyumsuz davranışlarının azalmasını diğer araştırma sonuçları da desteklemektedir (77,92). Çocukların aldıkları puanlar üzerinde, tam ve boşanmış aileye mensup olma durumunun etkisi yine önemli bulunmuştur ($P < 0.005$), ($P < 0.01$), ($P < 0.05$). Bu sonucu ortalama puan dağılımları tabloları da doğrulamaktadır.

Şiddetli ve Yıkıcı Davranış alanı puanlarına annenin öğrenim durumunun, tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının yanısıra, bu iki durumun birlikte etkilediği de görülmektedir ($P < 0.05$).

UDS'nin (kişilik ve davranış bozuklukları ile ilgili uyumsuz olmayan davranışların ölçüldüğü) İkinci Bölüm Davranış Alanlarında puanları etkileyen durumun sadece boşanma olayı olmadığı, başka nedenlerin de etken olabileceği düşünülmelidir.

Bu çalışmada, boşanma olayının çok yönlü karmaşık bir olay olduğuna daha önce değinilmiştir. Örneğin, boşanma olayının araştırılan boyutlarının

yanı sıra, boşanma olayını çocuğa açıklama şekli, annenin çalışıyor olması, yeni bir baba veya anne korkusu, diğer ebeveyn ile buluşma günleri, çocuğun kendi kişilik yapısından gelen nedenler gibi çok çeşitli etkenlerin boşanmış aile çocuğunun psikososyal özelliklerini olumsuz etkileyebileceği çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (10,87,91).

Araştırmamızda boşanmış aile çocuklarını, tam aile çocukları ile karşılaştırarak bulduğumuz uyumsal davranış puanlarına bakarak bu çocukların psikososyal özelliklerinin olumsuz olduğu şeklinde bir genelleme yapmak hatalı olur. Elde edilen bulgular, bu örnekleme özgüdür. Ancak bu gruptaki çocukların davranış alanlarında saptanan puan farkları boşanma olayından belli bir ölçüde etkilendiklerini göstermektedir. Boşanma sonucunda çocuklarda her zaman uyumsuzluk beklenemez, çünkü yapılan çalışmalar (10,93) anlaşmazlıklarla dolu evliliklerde de çocukların benzer psikososyal özellikler sergilediklerini ortaya koymuştur.

S O N U Ç

Boşanmış aile çocuklarının psikososyal özellikler açısından tam aile başına sahip çocuklara kıyasla farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacı ile orta sosyoekonomik düzeyden güdümlü örnekleme tekniği ile seçilen 150 tam aileye mensup anneye ve saptanan koşullara uygun 150 boşanmış anneye konu ile ilgili verileri toplamak amacı ile anket ve altı yaş çocuklarının psikososyal özellikleri hakkında bilgi edinmek üzere Uyumsal Davranış Skalası uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tam aile çocuklarına kıyasla boşanmış aile çocuklarının psikososyal özellikler açısından daha olumsuz etkilendikleri saptanmıştır.

Örneklem grubundaki çocuklar cinsiyete göre incelendiğinde boşanmış ailelere mensup kız çocuklarının % 49.3, erkek çocuklarının % 50.7 olduğu, tam aileye mensup kız ve erkek çocuklarının ise eşit dağılımda oldukları görülmüştür.

Çocukların anaokuluna devam sürelerine göre dağılımlarına bakıldığında tam aile çocuklarının % 47.7'si 8 ile 14.5 ay süre ile, % 52.3'ü 15 ile 24 ay süre ile boşanmış aile çocuklarının % 48.7'si 7 ile 13.5 ay ve % 51.3'ü 14 ile 24 ay süre ile anaokuluna devam ettikleri saptanmıştır.

Araştırmaya alınan boşanmış aileye mensup annelerin boşanma süreleri ele alındığında, annelerin % 51.3'ünün 8 ile 16.5 ay ve % 48.7'sinin 17 ile 24 ay içinde boşandıkları görülmüştür.

Yine araştırmamızdaki annelerin öğrenim durumları incelendiğinde, boşanmış aileye mensup annelerin % 56.6'sının lise ve dengi okul mezunu,

% 18'inin yüksek okul mezunu oldukları, tam aileye mensup annelerin ise % 55.3'ünün orta ve dengi okul mezunu, % 18.6'sının ise yüksek okul mezunu oldukları saptanmıştır.

UDS'nin Birinci Bölümünde tam aile çocukları, boşanmış aile çocuklarına kıyasla ortalama puan dağılımları açısından daha yüksek değerler, İkinci Bölümünde ise daha düşük değerler almışlardır. İki grup arasındaki bu farklılıklar anlamlı bulunmuştur.

Skalanın her bölümünde de tam aileye mensup kız ve erkek çocukları, boşanmış aileye mensup kız ve erkek çocukları ile karşılaştırıldığında, iki grubun ortalama puanları arasında önemli farklılıklar olduğu istatistik işlemler sonucu görülmüştür.

Anaokuluna daha uzun süre devam eden tam ve boşanmış aile çocuklarının daha kısa süre ile devam eden çocuklara kıyasla Birinci Bölüm puanları daha yüksektir. Tam aile çocuklarında bu puan farklılıklarının tüm davranış alanlarında önemli olduğu, boşanmış aile çocuklarında ise Dil Gelişimi ve Ev İşleri Davranış alanlarında önemli olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda bulunmuştur. Her iki grubun İkinci Bölüm puanlarına bakıldığında anaokuluna daha uzun süre devam eden çocuklar daha düşük değerler almışlardır. Bu puan farklılıkları tam aile çocuklarında Şiddetli ve Yıkıcı Davranış, Güven Vermeyen Davranış, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar, Cinsel Yönden Sapık Davranış ve Psikolojik Rahatsızlıklar ile ilgili davranış alanlarında önemlidir. Boşanmış aile çocuklarının puan farklılıkları ise önemsiz çıkmıştır.

Örneklemdaki boşanmış annelerin boşanma sürelerinin her iki bölüm puanlarında da önemli bir etken olmadığı yapılan değerlendirmelerle saptanmıştır.

Annelerin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının çocukların aldıkları puanlar üzerindeki etkilerinin önemli olduğu analiz sonuçlarından elde edilmiştir.

Ö N E R İ L E R

Boşanma, çocukların kolay kavrayabilecekleri bir durum değildir. Anne ve baba onların bu olayı en az zarar göreceğ şekilde atlatabilmeleri için boşanmanın ne demek olduğunu açık ve yalın bir dille anlatılmalıdır. Bunu anne-baba birbirini kötülemeden ve suçlamadan yapmalıdır.

Anne babalar, çocuğu, yan tutmaya zorlamamalı ve onu, kendi aralarındaki çatışmalarının dışında tutmaya çalışmalıdırlar. Boşanmanın onu bir süre mutsuz edebileceği ama bu olayda onun bir suçu olmadığı belirtilmelidir. Çocuğa karşı anne babaların tutumu yine önemli olup aşırı koruyuculuk veya red etme gibi aşırı tepkiler yerine dengeli bir tavır alma ile bu olayı kabullenişini kolaylaştırmalıdır. Gerektiğinde bu konuda ailelere yardımcı olabilecek anne babayı, anne-çocuğu ve baba-çocuğu ele alan profesyonel ikili danışma merkezleri kurulmalıdır.

Çocukta sarsılabilecek birtakım temel duygular anne babayı düzenli aralarla ve sürekli görmesi ile çözümlenmelidir. Ayrıca psikososyal özellikler ve diğer gelişim alanlarında destek olması yönünden, çocuk, boşanma olayı içine girmeden uzun bir süre önce anaokulu eğitimine katılırsa daha sonra oluşabilecek birtakım sorunlar ele alınabilir. Ana okullarında çalışan uzman personel çocuklarda kaygı yaratan durumlardan birinin boşanma olduğunu ve bu konuda ona nasıl yardımcı olabileceğini bilmelidir.

Boşanmaları olanak varsa önlemek ve azaltmak, yoksa daha onurlu, daha az örseleyici kılmak için tüm ailenin yararının gözönüne alınması gerekir. Bunun için mahkeme önüne çıkmadan önce eşlerden anlaşmazlıklarını çözümlenmeleri için onlara danışma verebilecek eğitim merkezlerinin yaygınlaştırılması ve ailenin öncelikle bu merkezlerdeki çocuk gelişimi ve eğitimi

uzmanlarına, psikolog, pedagog ve psikiatristlere başvurması bir ön koşul olarak istenmelidir. Mahkemelere yardımcı olabilecek bu gibi aile klinikleri ve danışma merkezlerinin yanısıra, evlilik sorunları ve boşanma konusunda uzmanlaşmış Aile Mahkemeleri veya Uzlaşma Mahkemeleri önerilebilir.

Boşanma konusunda her topluma uygun boşanma yasaları düzenlemek olanaksız olabilir, çünkü, yasalar geleneklerin bıraktığı boşluğu dolduramayabilirler. Fakat her toplum geleneklerine ve değişen koşullarına göre anne, baba ve çocuk için en uygun çözümü araştırmak zorundadır.

Ö Z E T

Boşanmış aile çocuklarının psikososyal özellikler açısından tam aile başına sahip çocuklara kıyasla farklılık gösterip göstermediklerinin incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmaya, çocukları altı yaşında olan ve anaokuluna devam eden, orta sosyoekonomik düzeye mensup anneler ve bu annelerin çocukları alınmıştır. Orta sosyoekonomik düzeydeki bölgelerden random yolu ile anaokulları seçilmiş ve 150 tam aile başına sahip aile ile, 150 boşanmış ailenin anneleri ile çocukları örnekleme oluşturmuştur. Ancak bu anaokullarında yeterli sayıda boşanmış aile çocuğu bulunamadığı için T.C. Ankara Asliye Hukuk Mahkemelerinden ve boşanma avukatlarından yardım alınmıştır. Boşanmış olan çiftlerin adresleri alınarak bunlarla irtibat kurulmuş ve şartlara uygun olanlarla konu ile ilgili veriler toplanmıştır.

İstenen koşullara uygunluk göstererek örnekleme seçilen annelerle karşılıklı görüşülerek bilgi alınmıştır. Bunun için :

a) Aile ve çocuk hakkında genel bilgileri içeren anket formu doldurulmuştur.

b) Çocuğun psikososyal özellikleri ile ilgili bilgileri toplayabilmek amacı ile Uyumsal Davranış Skalası uygulanmıştır.

Araştırmaya alınan çocuklar cinsiyete göre incelendiğinde, boşanmış ailelere mensup kız çocukları grubun % 49.3'ünü, erkek çocukları grubun % 50.7'sini oluşturmaktadır. Tam aileye mensup kız ve erkek çocukları ise eşit dağılmış durumdadırlar.

Örnekleme grubundaki çocukların anaokuluna devam sürelerine göre dağılımları ise şu şekildedir. Tam aile çocuklarının % 47.7'si 8 ile 14.5 ay süre ile, % 52.3'ü 15 ile 24 ay süre ile, boşanmış aile çocuklarının % 47.7'si 7 ile 13.5 ay ve % 51.3'ü 14 ile 24 ay süre ile anaokuluna devam ettikleri saptanmıştır.

Boşanmış olan annelerin boşanma sürelerine bakıldığında % 51.3'ü 8 ile 16.5 ay ve % 48.7'si 17 ile 24 ay içinde boşanmış durumdadırlar.

Annelerin öğrenim durumları incelendiğinde, boşanmış olan annelerin % 56.6'sının lise ve dengi okul mezunu, % 18'inin yüksek okul mezunu oldukları, tam aileye mensup annelerin ise % 55.3'ünün orta ve dengi okul mezunu, % 18.6'sının ise yüksek okul mezunu oldukları görülmektedir.

UDS'nin Birinci Bölümünde tam aile çocuklarının aldıkları puanlar boşanmış aile çocuklarının aldıkları puanlarla karşılaştırıldığında, aradaki puan farklılıklarının önemli olduğu istatistik işlemler sonucunda bulunmuştur.

Tam ve boşanmış aile çocuklarının anaokuluna daha uzun süre ile devam eden gruplarında, anaokuluna daha kısa süre ile devam gruplarına kıyasla Birinci Bölümde daha yüksek puanlar alınmıştır. Tam aile çocuklarında bu puan farklılıklarının önemli olduğu, boşanmış aile çocuklarında ise Dil Gelişimi ve Ev İşleri Davranış alanlarında önemli olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda saptanmıştır. Her iki grubun İkinci Bölüm puanlarına bakıldığında anaokuluna daha uzun süre devam eden çocuklar daha düşük değerler almışlardır. Bu puan farklılıkları tam aile çocuklarında şiddetli ve Yıkıcı Davranış, Güven Vermeyen Davranış, Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavırlar, Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar, Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları, İstenmeyen veya Tuhaf Alışkanlıklar, Cinsel Yönden Sapık Davranış ve Psikolojik Rahatsızlıklar ile ilgili davranış alanlarında önemlidir. Boşanmış aile çocuklarının puan farklılıkları ise önemsiz çıkmıştır.

Araştırmamızdaki boşanmış annelerin boşanma sürelerinin her iki bölüm puanlarında da önemli bir etken olmadığı yapılan değerlendirmelerle saptanmıştır.

Çocukların her iki bölümde de aldıkları puanlar üzerinde annenin öğrenim durumunun ve tam veya boşanmış aileye mensup olma durumlarının önemli etkenler olduğu yapılan analiz sonuçlarından bulunmuştur.

K A Y N A K L A R

1. Türkiye İstatistik Yıllığı. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
Ankara : Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1977.

2. Noshpitz, J.D., Basic Handbook of Child Psychiatry. New York : Basic
Books Inc., Publishers, 1979, Vol: 1.

3. Yörükoğlu, A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Ankara : Aydın Kitapevi
Yayınları, 1983.

4. Akyüz, E. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. Ankara Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi 1978. Cilt : 10, Sayı : 1-2, Ankara : İlk-
San Matbaası, 1979. s: 1-6.

5. Jersild, A.T., Çeviren : Gülseren Güncel. Çocuk Psikolojisi. Ankara :
Eğitim Fakültesi Yayını. No: 43, 1974.

6. Derdeyn, A.P., Child Custody Consultation. Am. J. Orthopsychiatry.
1975, Vol: 45.

7. Bilir, Ş., Mağden, D., Ailede Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliş-
tirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler. Sağlık Dergisi
1981. Cilt : 55. Sayı 4-12, Sayfa : 193-206.

8. Wylie, H., Delgado, R., A Pattern of Mother-son Relationship Involving
the Absence of the Father. Amer. J. Orthopsychiat. 1959. Vol: 29,
P: 644-649.

9. Başaran, F. Psiko-Sosyal Gelişim. Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Yayınları.
No: 254, 1973.

- X 10. Dönmez, A. İnsanda Gelişimin Sekiz Çağı. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1979. Cilt : 12, Sayı : 1-2, S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1980. S: 27-38.
11. Cebiroğlu, R. İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Ders Kitapları. 1982, Cilt : 17, İstanbul : Sanal Matbaacılık. Sayfa : 338.
12. Mussen, P.H. Carmichael's Manual of Child Psychology. Vol : 2, John Wiley and Sons Inc., 1970.
13. Mussen, P.H., Conger, J.J., Kagan, J., Child Development and Personality. New York : Harper and Row Publishers. 1979.
14. Arieti, S., American Handbook of Psychiatry. New York : Basic Books Inc., 1974. p: 496.
- X 15. Derdeyn, A., Children in Divorce, Intervention in the Phase of Separation. Pediatrics. 1977. Vol: 60, p: 20-27.
16. Davıldıç, A., Issues in Abnormal Child Psychology. California : Books-Cole Publishing Company. 1973.
17. Bilen, M., Ailede Sağlıklı İlişkiler. Ankara : Mars Matbaası. 1978.
18. Gundlach, R.H., Childhood Parental Relationships and the Establishment of Gender Roles of Homosexuals. J. of Consulting and Clinical Psychology. 1969. Vol : 33, P : 136-139.
19. Offord, D., Abrams, N., Broken Homes, Parental Psychiatric Illness and Female Delinquency. Amer. J. Orthopsychiatry. 1979. Vol : 49(2), P: 252-264.
20. Lewis, D., Balla, D., Delinquency and Psychopathology, New York : Grune and Stratton. 1976.

21. West, D., Farrington, D., *Who Becomes Delinquent*. London : Heinmann, 1973.
22. Stuart, I., Lawrence, E., *Children of Separation and Divorce*. New York : Grossman Publishers. 1972.
23. Wallerstein, J., Kelly, J., *Divorce Counselling, A Community Service for Families in the Midst of Divorce*. *Am. J. Orthopsychiat.* 1977. Vol : 47, p: 69-72.
24. Jerkins, R., *The Varieties of Children's Behavioral Problems and Family Dynamics*. *Am. J. Psychiatry.* 1968. Vol : 124, P: 1440-1445.
25. Peterson, R., Donald, B., *Parental Attitudes and Child Adjustment*. *Child Development.* 1959. Vol : 30, P: 119-130.
26. Jacobson, P., *Differentials in Divorce by Duration of Marriage and Size of Family*. *Amer. Sociol.* 1950. Vol : 15, p: 235-244.
27. Kelly, R., North, J., Zingle, H., *The Relation of the Broken Homes to Subsequent School Behaviors*. *J. of Educational Research.* 1965. Vol : 11, P: 215-219.
28. Mc Dermott, J.F., *Parental Divorce in Early Childhood*. *Am. J. Psychiat.* 1968. Vol : 124, P: 1424-1432.
29. Kelly, J.B., Wallerstein, J., *The Effects of Parental Divorce-Experiences of the Preschool Child*. *J. of Child Psychiatry.* 1975. Vol : 14(4), P: 600-609.
30. Kelly, J.B., Wallerstein, J., *The Effects of Parental Divorce: Experiences of the Child in Early Latency*. *Am. J. of Orthopsy.* 1970. Vol : 46, P: 20-32.

31. Kalter, N., Children of Divorce, In An Outpatient Psychiatric Population. *Am. J. of Orthopsychiatry*. 1977. Vol : 47(1), P: 40-46.
32. Eron, L. ve diğerleri. Comparison of Data Obtained From Mothers and Fathers on Child Rearing Practices and Their Relation to Child Aggression. *Child Development*. 1961. Vol: 32, P: 457-472.
33. Doll, P., Unresolved Ties of Single-Parents to Family Origin. *Amer. J. Orthopsychiatry*. 1977. Vol : 47(1), P: 52-59.
34. Marsella, A., Dubanoski, R., Mous, K., The Effects of Father Presence and the Absence Upon Maternal Attitudes. *The J. of Genetic Psych.* 1974. Vol : 125, P: 125-157.
35. Heckscher, R.T., Household Structure and Achievement Orientation in Lower Class Barbadian Families. *J. of Marriage and The Family*. 1967. Vol : 29, P: 521-526.
36. Beller, E.K., Maternal Behaviors In Lower Class Negro Mothers. Paper Presented at the Meeting of the Eastern Psychological Association. Boston. 1967.
37. Hoffman, L.W., The Father's Role in the Family and the Child's Peer Group Adjustment. *Merrill-Palmer Quarterly*. 1961. Vol: 7, P: 97-105.
38. Kogel, J. ve diğerleri. Babasız Evlerin Aile Biçimleri. Çeviri. *J. of the Amer. Acad. of the Child Psychiatry*. 1972. Vol: II, P: 365-383.
39. Biller, H.B., Father Absence, Maternal Encouragement and Sex Role Development Kindergarten-age boys, *Child Development*. 1969. Vol: 40, P:539-546.
40. Fish, K.D. and Biller, H. B., Perceived Childhood Paternal Personal Adjustment. *Adolescence*. 1973, in Press.

41. Biller, H.B. and Zung, B., Perceived Maternal Control, Anxiety and Opposite Sex Role Preference Among Elementary School Girls. *J. of Psychology*. 1972. Vol : 81, P: 85-88.
42. Biller, H., *Father Child Relationships and Some Results*. Chicago : Medical Publisher Inc., 1976.
43. Blanchard, R.W., Biller, H.B., Father Availability and Academic Performance Among Third Grade Boys, *Developmental Psychology*. 1971. Vol : 4, P: 301-305.
44. Deutch, M., *Minority Group and Class Status as Related to Social and Personality Factors in Scholastic Achievement*. Monograph of the Society for Applied Anthropology. 1960, Vol: 2, P: 1-32.
45. Hoffman, M.L., *Father Absence and Conscience Development*. *Developmental Psychology* 1971. Vol : 4, P: 400-406.
46. Biller, H.B., *The Mother-Child Relationship and the Father Absent Boy's Personality Development*. *Merill-Palmer Quarterly*. 1971. Vol : 16, p: 227-241.
47. Bach, G., *Father Fantasies and Father Typing in Father-Separated Children*. *Child Development*. Vol : , P: 63-80.
48. Carlsmith, L., *Effects of Early Father-Absence on Scholastic Aptitude*. *Harvard Educational Review*. 1964. Vol : 34, P: 3-21.
49. Biller, H.B., *Father Dominance and Sex Role Development In Kindergarten Age Boys*. *Developmental Psychology*. 1969. Vol : 1, P: 87-94.
50. Biller, H., *Father Absence, Maternal Encouragment and Sex Role Development In Kindergarten-age boys*, *Child Dev.*, 1969. Vol: 40, P:539-546.

51. Biller, H., A note on Father Absence and Masculine Development in Lower Class Negro and White Boys, *Child Dev.* 1968, Vol: 39, P: 1003-1006.
52. West, D.J., Parental Relationships in Male Homosexuality, *International J. of Social Psychiatry.* 1959. Vol : 5, P : 85-97.
53. O'Connor, P.J., Aetiological Factors in Homosexuality. *British J. of Psychiatry.* 1964. Vol : 110, P: 381-391.
54. Gundlach, R.H., Childhood Parental Relationships and the Establishment of Gender Roles of Homosexuals. *J. of Consulting and Clinical Psychology.* 1969. Vol : 33, P: 136-139.
55. Anderson, R.E., Bronx, N.Y., Where's Dad? Paternal Deprivation and Delinquency. *Arch. Gen. Psychiat.* 1968. Vol : 18, P: 641-650.
56. Gregory, I., Anterospective Data Following Childhood Loss of Parent. *Arch. Gen. Psychiat.* 1965, Vol : 13, P: 99-109.
57. Bacon, M.K., A Cross Cultural Study of Correlates of Crime. *J. of Abnormal and Social Psychology.* 1963, Vol: 66, P: 291-300.
58. Rutter, M., *Maternal Deprivation Reassessed.* Baltimore : Penguin Books. 1972.
59. Rutter and Madge, N., *Cycles of Disadvantage. A Review of Research.* London : Heinmann. 1976.
60. Yarrow, L., *Maternal Deprivation Toward An Empirical and Conceptual Re-evaluation.* *Psychol. Bull.* 1961, Vol : 58, P: 459-490.
61. *Ankara Bölgeleme Haritası, Ankara Nazım Plan Bürosu.*
62. Mağden, D., *0-6 Aylık Bebeklik Döneminde Kundaklama Biçimlerine Göre Bebeklerin Motor Gelişimlerinin İncelenmesi.* Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi. 1982. Doçentlik Tezi.

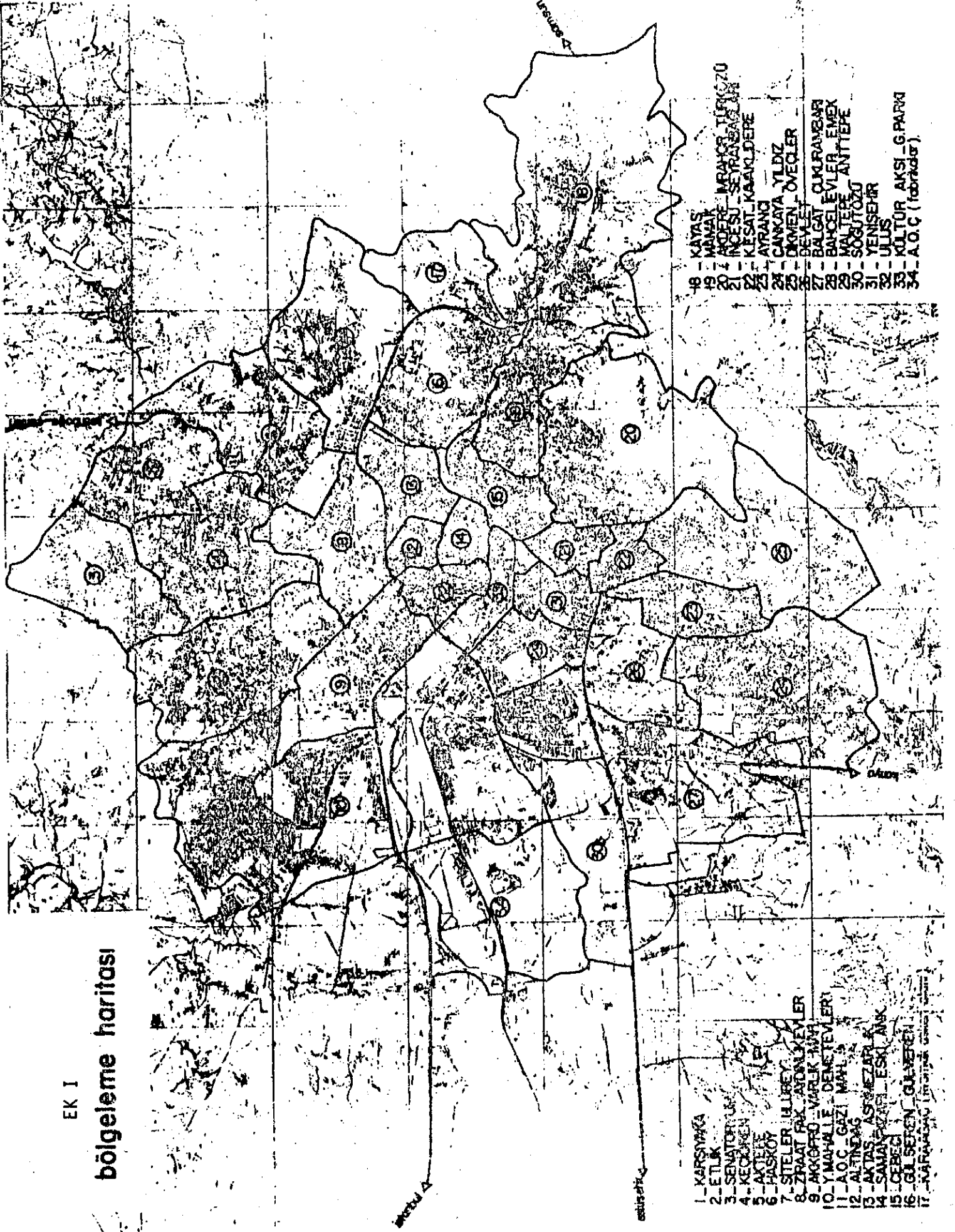
63. Sencer, Y. ve Sencer, M., *Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim*. Ankara : Dođan Basımevi. 1978.
64. Mayendorf, R., *Infant Depression due to Separation from Siblings, Starvation and Neurological Symptoms*. *Psychiatr. Clinic*. 1971. Vol : 4, P: 321.
- X 65. Epir, S., *İlkokul Çocukları İçin AAMD Uyumsal Davranış Skalası (1974 Revizyonu)*. Türkçe Ataptasyon. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi, Ankara, 1976.
- X 66. Başaran, M., *8-11 Yaş Grubu İlkokul Çocuklarında Psiko-Sosyal Açıdan Kaza Sıklığının Değerlendirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi. 1981. Doçentlik Tezi.
- X 67. Sümbülođlu, K., *Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik*. Ankara : Çađ Matbaası, 1978.
68. Peker, M., *Türkiye 'de Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları : 1973 Araştırması*. Ankara : Hacettepe Üniversitesi Yayınları : D- 25, 1978.
69. Özbay, F., *Derleyen : Nermin Abadan Unat. Türk Toplumunda Kadın*. Ankara : Çađ Matbaası, 1979.
70. Paddock, E., *Attitudes of Young Adolescents Toward Marriage and Children of Divorce*. *J. of Early Adolescence*. 1981. Vol : 1, P: 303-310.
71. Meads, R., *Role of Father in Normal Psychosexual Development*. *Psychological Reports*. 1979. Vol : 45, P: 923-931.
72. Tan, M., *Çocuğun Cinsiyetine Göre Ailenin Boşanmaya Etkisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi, 1979. Cilt : 12, Sayı : 1-2, S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1980. S: 107-125.

73. Köknel, Ö., *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*. İstanbul : Bozak Matbaası, 1970.
74. Svanum, S., *Father Absence and Cognitive Performance in a Large Sample of Six to Eleven-Year-Old Children*. *Child Dev.* 1982. Vol : 53, P: 136-143.
75. Castellano, V., *The Relationship of Father Absence and Antisocial Behavior to Egocentrism in Adolescent Mexican-American Females*. *J. of Youth Adolescence*. 1981. Vol : 10, P: 77.
76. Oshman, H., *Father Absence : Effects of Stepfathers Upon Psychosocial Mental Psychology*. 1976. Vol : 12, P: 479-480.
77. Ausubel, D., *Perceived Parent Attitudes as Determinants of Children's Ego Structure*. *Child Dev.* 1954. Vol : 25, P : 173-184.
78. O'Connor, M., *Prosocial Behavior and Psychopathology in Emotionally Disturbed Boys*. *Amer. J. Orthopsychiat.* 1979. Vol : 49(2), P: 301-310.
79. Santrock, J., *Children's and Parent's Observed Social Behavior in Stepfather Families*. *Child Dev.* 1982. Vol : 53, P: 472-480.
80. Chapman, M., *Father Absence, Stepfathers and Cognitive Performance of College Students*. *Child Dev.* 1977. Vol : 48, P: 1155-1158.
81. Mc Dermott, J., *Divorce and Its Psychiatric Sequelae in Children*. *Arch. Gen. Psychiat.* 1970. Vol : 123, P: 421-427.
82. Piotrkowski, C., *Indirect Socialization of Children : The Effects of Mother's Jobs on Academic Behaviors*. *Child Dev.* 1982. Vol: 53, P: 1520-1529.
83. Yörükoğlu, A., *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1978.

84. Thomas, P., *Evaluations of Self and Parent Figures by Children From Intact, Divorced and Reconstituted Families*. *J. of Youth and Adolescence*. 1980. Vol : 9, P: 347-351.
85. Thomas, P., *Relationships Between Evaluations of Self and Parents from Intact and Divorced Families*. *J. of Psychology*. 1980. Vol : 104, P: 35-38.
86. Sherle, B., *Effects of Fathers Absence and Birthorder on Aggressive Behavior of Young Male Children*. *Psychological Reports*. 1979. Vol : 5, P: 1223-1229.
87. Grollman, E., *How to Tell Children About Divorce*. *J. of Cl-Ch. Psy.* 1977. Vol: 6(2), P: 35-37.
88. James, H., *Children of Divorce. Legal and Psychological Crises*. *J. of Cl-Ch. Psy.* 1977. Vol: 6(2), P: 55-59.
89. Smart, L., *An Application of Erikson's Theory to the Recovery From Divorce Process*. *J. of Divorce*. 1977. Vol: 1(1), P: 67-79.
90. Fine, M., *Long-term Effects of Divorce on Parent-Child Relationships*. *Developmental Psychology*. 1983. Vol : 19, P: 703-713.
91. Hess, R., *Post-Divorce Family Relationships as Mediating Factors in the Consequences of Divorce in Children*. *J. of Social Issues*. 1979. Vol : 35, P: 79-96.
92. Yavuzer, H., *Çocuk ve Suç*. İstanbul : Altın Kitaplar Matbaası, 1982.
93. Kelly, J., *Part-time Parent, Part-time Child : Visiting After Divorce*. *J. of Cl. Ch. Psy.* 1977. Vol : 16(2), P: 51-54.

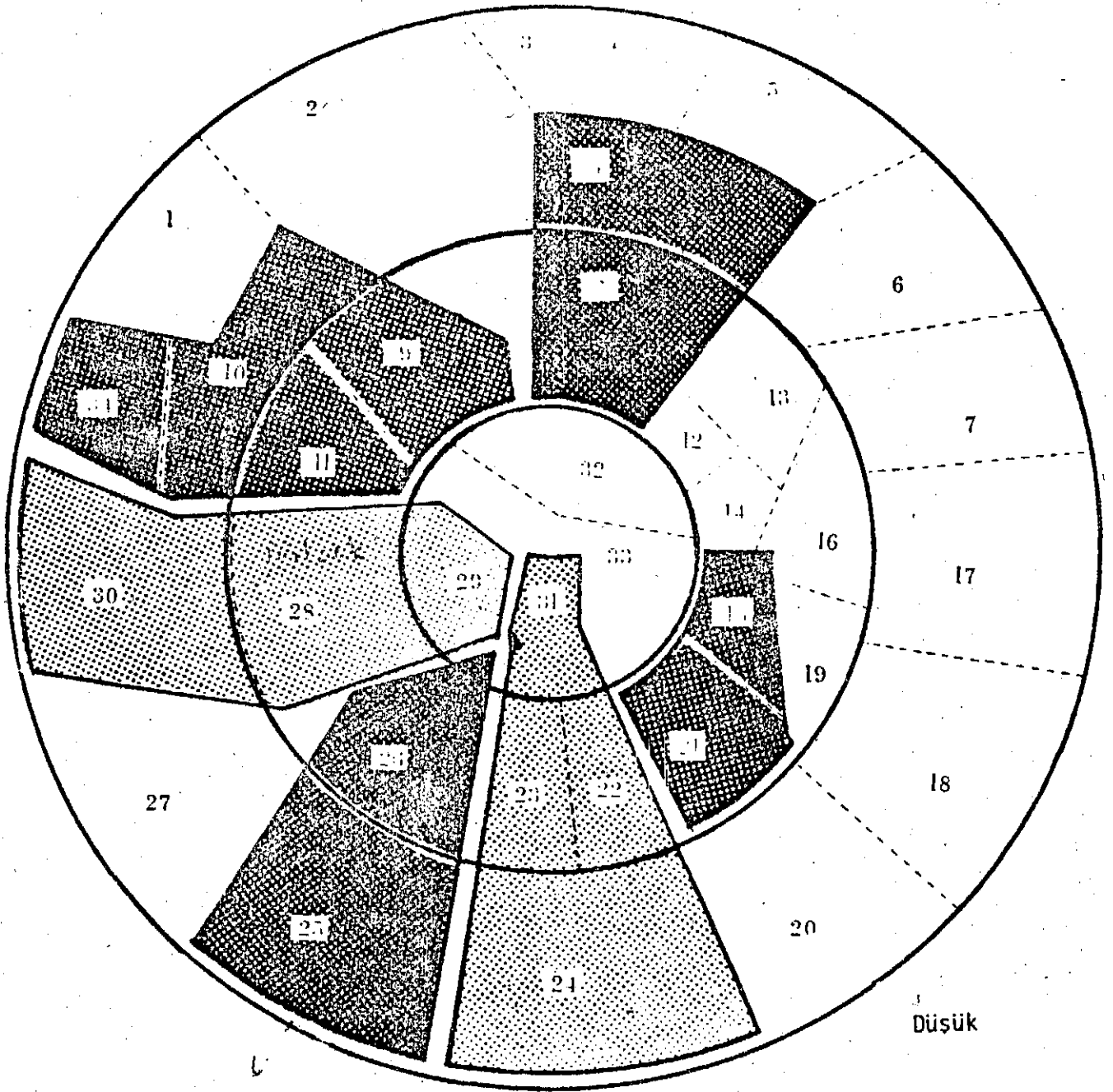
EK I

bölgeleme haritası

- 1- KARŞIYAKA
- 2- ETLİK
- 3- SENATORİYUKU
- 4- KEÇİMEN
- 5- AKTEPE
- 6- HASKÖY
- 7- SİTELER İLÜREY
- 8- ZIRAAT FRAK. ADONUKTEVLER
- 9- AKGAPTI - VAKIF MAHAL
- 10- Y. MAHALLE - DENKTEVLERİ
- 11- A.O.C. GAZİ MAHAL
- 12- ALTINDAĞ
- 13- AKTAS - ASHMEZARLI
- 14- SAMANCIYAZI - ESKİ ANK
- 15- ÇEBECİ
- 16- GÜLBEREN - GURMETEPE
- 17- KARAYOLU İTİFAKİ

- 18- KAYAS
- 19- MANAK
- 20- AKDERE - İBRAHİM TILKIOĞLU
- 21- İNCE SÜ - SEYRANBAĞI MAHAL
- 22- KESAT - KAKAĞLDERE
- 23- AYRANGI
- 24- ÇANKAYA YILDIZ
- 25- ÖKMEZ - ÖVEÇLER
- 26- BEYAZIT
- 27- BALGAT ÇUKURBAŞARI
- 28- BAĞCELEVLER - EMEX
- 29- MALTEPE - ANITTEPE
- 30- SOĞUTOZU
- 31- YENİSEİR
- 32- ULLUS
- 33- KÜLTÜR AKSI - G. PARKI
- 34- A.O.C. (TODRAGÖZ)

Orta

Yüksek

Düşük

EK-2

ANKET FORMU

Anaokulunun Adı / Senti :

Skalanın Uygulandığı Tarih :

Skalayı Uygulayan : Öğretmen _____ , Anne _____

Çocuğun Adı Soyadı :

Çocuk Doğum Tarihi :

Çocuğun Cinsiyeti : K _____ , E _____

Çocuğun Anaokuluna Devam Süresi :

Annenin Adı Soyadı :

Annenin Yaşı : a) 16-20 b) 21-25 c) 26-30 d) 31-35 e) 36-40

f) 41-45 g) 46 ve yukarısı

Annenin Öğrenim Durumu :

- a) Okur-yazar değil
- b) ilkokul mezunu
- c) Ortaokul ve lise mezunu
- d) Yüksek okul mezunu

Annenin Çalışma Durumu : E _____ , H _____

Boşanma Tarihi : ____ / ____ / ____

Annenin Tekrar Evlenme Durumu : E _____ , H _____

Soyadı, Adı :

Skalanın Uygulandığı Tarih : .../.../.....

Ek - 3

UYUMSAL DAVRANIŞ SKALASININ BU ARAŞTIRMADA
KULLANILAN DAVRANIŞ ALANLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

I. BAĞIMSIZ FAALİYET GÖSTEREBİLME

A. YEMEK YEME

(1) SOFRADA ÇATAL KAŞIK KULLANMA
(yalnız birini işaretleyin)

- Bıçak ve çatalı doğru ve düzgün kullanabiliyor 6
Kahvaltı bıcağını kesme ve sürmede kullanabiliyor 5
Çatal ve kaşıkla dökmeden yiyebiliyor 4
Çatal ve kaşıkla yiyebiliyor 3
Kaşıkla dökmeden yiyebiliyor 2
Kaşıkla dökerek yiyebiliyor 1
Eliyle yiyebiliyor veya yedirilmesi gerekiyor 0

(2) TOPLU YERLERDE YEMEK YEME
(yalnız birini işaretleyin)

- Lokantalarda bir öğün yemek ısmarlayabiliyor 3
Pide, sandviç gibi basit yiyecekler ısmarlayabiliyor 2
Büfe veya kantinden mesrubat ısmarlayabiliyor 1
Lokanta, büfe, sandviççi gibi yerlerde birsey ısmarlayamaz 0

(3) İÇME (yalnız birini işaretleyin)

- Tek elle bardağı tutup dökmeden içebiliyor 3
Yardımsız bardaktan veya kaptan düzgünce içebiliyor 2
Bardaktan veya kaptan yardımsız dökerek içebiliyor 1
Bardan veya kaptan yardımsız içemez 0

(4) SOFRA ADABI (uygun olanları işaretleyin)

- Yiyeceği çiğnemedten yutar
Yiyeceği ağız açık çiğner
Yiyeceği yere veya masaya döker
Peçeteyi yanlış kullanır veya hiç kullanmaz
Ağız doluyken konuşur
Başkalarının tabaklarından yemek alır
Çok hızlı veya çok yavaş yer
Elini yemeğe sokar
Yukardakilerin hiçbiri

- Yatalak olanlar veya sadece sulu gıdalarla beslenenler için geçerli değildir. (Böyleyse yandaki daireye "0" işaretleyin)

A. YEMEK YEME

TOPLA
Maddeler 1-4

B. TUVALET ALIŞKANLIĞI

(5) TUVALET EĞİTİMİ (yalnız birini işaretleyin)

- Hiç altına kaçırmıyor 4
Gündüzleri hiç altına kaçırmıyor 3
Gündüzleri arada bir altına kaçırmıyor 2
Gündüzleri çoğunlukla altına kaçırmıyor 1
Henüz tuvalet eğitimi tamamlanmamış 0

(6) KENDİ BAŞINA TUVALETE GİDEBİLME
(uygun olanları işaretleyin)

- Tuvalette külotunu yardımsız indirebiliyor
Kendi başına tuvalete oturabiliyor
Tuvaleti kullandıktan sonra sifonu çekebiliyor veya su dökülebiliyor
Külotunu yardımsız çekebiliyor
Ellerini kendi başına yıkayabiliyor
Yukardakilerin hiçbiri

B. TUVALET ALIŞKANLIĞI

TOPLA
Maddeler 5-6

C. TEMİZLİK

(7) ELLERİ VE YOZO YIKAMA (uygun olanları işaretleyin)

- Ellerini sabun ve benzeri gibi şeylerle yıkayabiliyor
Yüzünü sabun ve benzeri şeylerle yıkayabiliyor
Ellerini ve yüzünü suyla yıkayabiliyor
Ellerini ve yüzünü kurulayabiliyor
Yukardakilerin hiçbiri

A. YEMEK YEME

TOPLA
Maddeler 1-4

(8) BANYO YAPMA (yalnız birini işa-
retleyin)

Banyoyu kendi başına hazırlayıp
kendi başına yıkanabiliyor
Hatırlatılma ve yardım olmaksı-
zın yıkanıp kurulanabiliyor
Hatırlatılma ile oldukça iyi
yıkanıp kurulanabiliyor
Yardımla yıkanıp kurulanabiliyor
Sabunlanma ve yıkanmaya teşebbüs
edebiliyor
Başkaları tarafından yıkanırken
ve kurulanırken kendisi de
yardımcı olabiliyor
Kendini yıkamak ve kurulamak için
hiçbir çaba göstermiyor

(9) KENDİ SAĞLIĞI İÇİN TEMİZLİK
(uygun olanları işaretleyin)

Kollarının altı çok kokar
İç çamaşırlarını düzenli olarak
kendi kendine değiştiremiyor
Yardım edilmezse vücudu çoğunluk-
la kirli oluyor
Kendi kendine tırnaklarını temiz
tutamıyor
Yukardakilerin hiçbirini ___
Tamamen başkalarına bağımlı oldu-
ğu için örneğe uygun değildir
(Böyle ise yandaki daireye
"0" işaretleyin)

C. TEMİZLİK

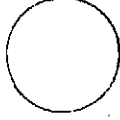
TOPLA
Maddeler 7-9

D. GÖRÜNÜŞ

(10) DURUŞ (uygun olanları işa-
retleyin)

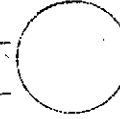
6
5
4
3
2
1
0
Ağız açık duruyor
Kafası aşağı sarkıyor
Karnını dışarı çıkarıyor
Omuzları öne eğik, sırtı eğri
Ayaklarını içe ve dışa basarak
yürüyor
Ayakları çok ayrık yürüyor
Zıplıyarak sekerek veya ayak-
larını sürüyerek yürüyor
Yukardakilerin hiçbirini ___
Örneğe uygun değil çünkü yatalak
veya hareketsiz böyle ise dai-
reye "0" işaretleyin

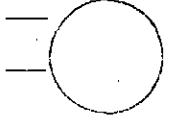
ÇIKAR

(11) GİYİM (uygun olanları işa-
retleyin)

Yardım edilmezse elbiselerini
düzgün giyemiyor
İkaz edilmezse yırtık ve ütüsüz
elbise giyiyor
İkaz edilmezse kirli elbiseleri-
ni tekrar giyiyor
İkaz edilmezse birbirini tutma-
yan renkleri birarada giyiyor
Oyun ayakkabıları ile gezmelik
ayakkabıları arasındaki farkı
bilmiyor
Gündelik ve gezme elbiselerini
ayırdelemiyor
Değişik hava şartlarında özel
giysiler kullanmıyor (yağ-
murluk, çizme v.s.)
Yukardakilerin hiçbirini ___
Örneğe uygun değil çünkü tamamen
başkalarına bağımlıdır böyle
ise yandaki daireye "0" işa-
retleyin.

ÇIKAR

ÇIKAR

D. GÖRÜNÜŞ

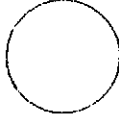
TOPLA
Maddeler 10-11

E. ELBİSELERİNİ TEMİZ TUTABİLME

(12) ELBİSELERİNİ TEMİZ TUTABİLME
(uygun olanları işaretleyin)

Gerektiğinde ayakkabılarını temiz-
liyor ve boyuyor
Elbiselerini muntazam olarak yeri-
ne koyuyor
Hatırlatılmadan elbiselerini temiz-
letiyor
Elbiselerini hatırlatılmadan ası-
yor
Yukardakilerin hiçbiri

TOPLA

E. GIYİMİNE VERDİĞİ ÖNEM

TOPLA

Madde 14

F. GIYINMEK VE SOYUNMAK

(13) GIYINMEK (Birini işaretleyin)

Tamamiyle kendi kendine giyiniyor 5
Sadece sözel hatırlatma ile elbise 4
lerini tamamen kendi giyinebili-
yor
Sözel olarak hatırlatılma ile ve 3
ilikleme (fermuar, çıtçıt v.s.)
yardım edilerek bütün elbisele-
rini giyip çıkarıyor
Genellikle çoğu elbiselerini yardım- 2
la giyip çıkarıyor ve ilikliyor
Giydirirken kollarını ve bacaklarını 1
uzatarak yardımcı oluyor
Kendi kendine giyinemiyor 0

5

4

3

2

1

0

(14) SOYUNMA (Birini işaretleyin)

Kendi kendine tamamiyle soyunabi- 5
lir
Yalnız sözel ikazla kendi kendine 4
soyunabilir
Sözel ikazla soyunabiliyor fakat 3
dügme, fermuar, çıtçıt vs. çözer-
ken yardıma ihtiyaç gösteriyor
Soyunurken yardıma ihtiyaç gösteriyor 2
Elbiseleri çıkarılırken kollarını
ve bacaklarını uzatarak yardım
ediyor
Kendi kendine soyunamıyor 0

5

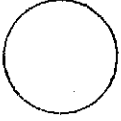
4

3

2

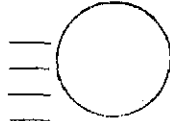
1

0

(15) AYAKKABILAR (uygun olanları
işaretleyin)

Ayakkabılarını yardımsız doğru ola-
rak giyiniyor
Ayakkabılarını yardımsız bağlıyor
Ayakkabılarını yardımsız çözüyor
Ayakkabılarını yardımsız çıkarıyor
Yukardakilerin hiçbiri

TOPLA

F. GIYINMEK VE SOYUNMAK

TOPLA

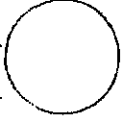
Maddeler 12-15

G. KENDİ KENDİNE YAPABİLDİĞİ DİĞER FAA-
LİYETLER

(16) GERİ KALAN BAĞIMSIZ DAVRANIŞLAR
(uygun olanları işaretleyin)

Geceleri yatağını kendi hazırlıyor
Yatağına yardımsız gider (örneğin
yatağına yatar, battaniyeyi örter)
Normal (ne fazla ne az) yer
Posta ücretlerini bilir, postaha-
neden pul alabilir
Kendi sağlığını düşünür (örneğin
ıslak elbiselerini değiştirir)
Basit yaralarıyla ilgilenir (örne-
ğin kesikler, yanıklar)
Nereden ve nasıl tıbbi yardım alı-
nacağını bilir
Toplumdaki sosyal hizmetler hakkın-
da bilgisi vardır
Yukardakilerin hiçbiri

TOPLA

G. KENDİ KENDİNE YAPABİLDİĞİ DİĞER
FAALİYETLER

TOPLA

Madde 16

II. BAĞIMSIZ FAALİYET GÖSTEREBİLME TOPLA
Öçgenler A-G

II. FİZİKSEL GELİŞİM

A. DUYUSAL GELİŞİM (Gözlenebilen duysal
yetenekleri)

(17) GÖRME (Kullanıyorsa gözlükle)
(Birini işaretleyin)

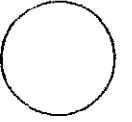
Görmede hiç bir zorluğu yoktur 3
Görmede bazı zorlukları vardır 2
Görmede çok zorluk çeker 1
Hiç göremiyor 0

3

2

1

0

(18) DUYMA (kullanıyorsa işitme
cihazıyla)(Birini işaretleyin)

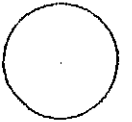
İşitmede hiç bir zorluğu yoktur 3
İşitmede biraz zorluk çeker 2
İşitmede çok zorluk çeker 1
Hiç işitmez 0

3

2

1

0

GELİŞİM

TOPLA

Maddeler 17-18

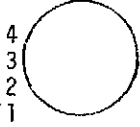

B. MOTOR (HAREKET) GELİŞİMİ

(19) VÜCUT DENGESİ (Birini işaretleyin)

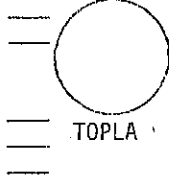
Istenirse parmak ucunda 10 saniye durabilir
Istenirse tek ayak üstünde iki saniye durabilir
Desteksiz ayakta durabilir
Destekle ayakta durabilir
Desteksiz oturabilir
Yukardakilerin hiçbirini yapamaz

5
4
3
2
1

(20) YÜRÜME VE KOŞMA (uygun olanları işaretleyin)

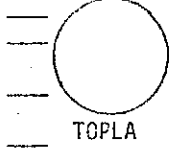
Kendi başına yürür
Kendi başına merdiven iner, çıkar
Her basamak için ayrı ayak kullanarak merdivenlerden aşağıya inebilir
Çoğunlukla düşmeden koşabilir
Hoplar, zıplar, atlar
Yukardakilerin hiçbirisi

TOPLA

(21) ELLERİNİ KULLANABİLME YETENEĞİ (uygun olanları işaretleyin)

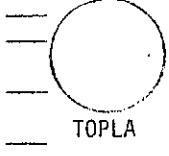
Topu tutabilir
Topu başının üstünden atabilir
Bardak veya fincanı kaldırabilir
Parmakları ve baş parmağıyla bir şeyi kavrayabilir
Yukardakilerin hiçbirisi

TOPLA

(22) KOL VE BACAK KULLANILMASI (uygun olanları işaretleyin)

Sağ elini uygun şekilde kullanır
Sol elini uygun şekilde kullanır
Sağ bacağına uygun şekilde kullanır
Sol bacağına uygun şekilde kullanır
Yukardakilerin hiçbirisi

TOPLA

MOTOR(Hareket) GELİŞİMİ TOPLA
Maddeler 19-22

II. FİZİKSEL GELİŞİM TOPLA
Üçgenler A-B

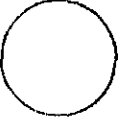
III. DİL GELİŞİMİ

A. İFADE

(23) YAZMA (Birini işaretleyin)

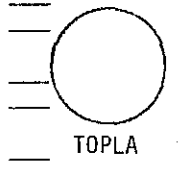
Anlaşılır ve mantıklı mektuplar yazar
Kısa ve hatırlatıcı notlar yazabilir
40 kelime yazabilir
10 kelime yazabilir
Kendi adını yazabilir
Hiç bir kelime yazamaz

5
4
3
2
1
0

(24) KONUŞMA ÖNCESİ İFADE (uygun olanları işaretleyin)

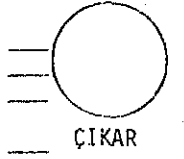
Memnuniyetini belirtmek için başını sallar ve gülümser
Acıktığını belirtir
İstediklerini parmağıyla göstererek ve ses çıkararak belirtir
Memnunken kıkırdar veya güler
Memnuniyetini ve kızgınlığını sesle ifade eder
Az da olsa bir kaç kelime söyleyebilir (Eğer bu işaretlenirse diğerlerini gözönüne almadan yandaki daireye 6 yazınız)
Yukardakilerin hiçbirisi

TOPLA

(25) KONUŞMA (uygun olanları işaretleyin. Eğer konuşamıyorsa hiç birini işaretlemeyin ve yandaki daireye "0" yazın)

Konuşması alçak, zayıf, fısıltı halindedir veya zor işitilir
Konuşması yavaş ve duraklayıcıdır
Konuşması hızlı ve aceledir
Tıkanarak, duraklayarak veya diğer düzensiz kesintilerle konuşur
Yukardakilerin hiçbirisi

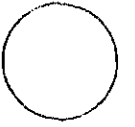

ÇIKAR

(26) CÜMLELER (Birini işaretleyin)

Bazen içinde "çünkü" ve "ama" bulunan uzun cümleler kurar
"Niçin", "nasıl" ve "ne" gibi kelimelerini kullanarak soru sorar
Basit cümlelerle konuşur
Basit cümleciklerle (deyimlerle) konuşur veya konuşamaz

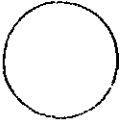
3
2
1
0

(27) KELİME KULLANIŞI (Birini işaretleyin)

Resimler hakkında birşey anlatırken hareketleri belirtebiliyor
Birşey anlatırken insanlara ve eşyalara isim verebiliyor
Bildiği işyaları isimlendirebiliyor
İstediklerinin doğru ismini söyleyebilir
Hemen hemen veya hiç konuşamaz

4
3
2
1
0

A. İFADE TOPLA
Maddeler 23-27

B. ANLAMA

(28) OKUMA (Birini işaretleyin)

4. sınıf seviyesinde veya daha büyük çocuklar için yazılmış kitapları okur 5
2. sınıf seviyesindeki çocuklar için yazılmış kitapları okur 4
Basit hikayeler ve resimli dergiler okur 3
Çeşitli işaretleri okur örneğin "DUR" "POLİS", "HASTAHANE", "ERKEK", "KADIN" v.s. 2
10 dan fazla kelimeyi görerek tanır 1
10 dan az kelimeyi görerek tanır ve ya hiç tanıyamaz 0

(29) KARMAŞIK TALİMATLAR (uygun olanları işaretleyin)

- Eşyanın durumunu gösteren "üstünde", "içinde", "altında", "yanında" gibi kelimeleri kapsayan yönergeleri anlar
Birbirini izleyen talimatları anlar yani "önce ellerini yıka sonra sofraya otur" gibi
Karar vermesini gerektiren talimatları anlar : örneğin "eğer böyleyse bunu, değilse onu yap" gibi
Yukardakilerin hiçbiri

B. ANLAMA _____ TOPLA
Maddeler 28-29

C. SOSYAL DİL GELİŞİMİ

(30) KARŞILIKLI KONUŞMA (uygun olanları işaretleyin)

- "Lütfen", "teşekkür ederim" gibi ifadeler kullanır
Konuşkandır ve yemek sırasında konuşur
Başkaları ile spor, aile, grup faaliyetleri v.s. hakkında konuşur
Yukardakilerin hiçbiri

(31) DİĞER DİL GELİŞİMİ (uygun olanları işaretleyin)

- Söz anlatılabilir
Kendisine bir laf söylendiğinde açıkça tepki gösterir
Anlamlı konuşur
Bir hikayeyi az veya hiç zorluk çekmeksizin tekrar edebilir
Yukardakilerin hiçbiri

C. SOSYAL DİL GELİŞİMİ _____ TOPLA
Maddeler 30-31

III. DİL GELİŞİMİ _____ TOPLA
Üçgenler A-C

IV.SAYI VE ZAMAN

(32) SAYILAR (Birini işaretleyin)

- Basit toplama ve çıkartma yapar 5
10 veya daha fazla eşya sayabilir 4
Mekanik olarak (ezbere) 10'a kadar sayar 3
İki eşyayı "bir" "iki" diyerek sayar 2
Bir ve çok arasında ayırım yapabilir 1
Hiç bir sayı anlayışı yoktur 0

(33) ZAMAN (uygun olanları işaretleyin)

- Zamanı, saate bakarak dakikasına kadar doğru söyler
Zaman aralıklarını anlar örneğin 3.30 ve 4.30 arasında
Zaman ayrılıklarını anlar örneğin 9.15'in dokuzu çeyrek geçiyor olduğunu
Belirli faaliyetleri saat'ın gösterdiği zamanla birleştirebilir
Yukardakilerin hiçbiri

(34) ZAMAN KAVRAMI (uygun olanları işaretleyin)

- Haftanın günlerini isimlendirir
Sabah ve öğleden sonra kavramlarını doğru olarak kullanır
Gün-hafta, dakika-saat, ay-yıl arasındaki farkı anlar
Yukardakilerin hiçbiri

IV. SAYI ve ZAMAN _____ TOPLA
Maddeler 32-34

V. EV İŞLERİ

A. TEMİZLİK

(35) ODA TEMİZLİĞİ (Birini işaretleyin)

- Odayı iyi temizler örneğin süpürür, toz alır, toplar 2
Odayı temizler ama dip köşe değil, üstünkörü 1
Odayı hiç temizlemez 0

(36) ÇAMAŞIR (Uygun olanları işaretleyin)

- Giyeceklerini yıkar
Giyeceklerini kurutur
Giyeceklerini katlar
Giyeceklerini gerektiğinde ütüler
Yukardakilerin hiçbiri

A. TEMİZLİK _____ TOPLA
Maddeler 35-36

(53) BENCİLLİK (uygun olanları
işaretleyin)

- Sıraya girmeyi reddeder
Başkalarıyla birşeyi paylaşmaz
İstedığı olmazsa kızar
Başkasına yardım eden yardımcının
veya öğretmenin işine engel
olu
Yukarıdakilerin hiçbiri ___
- Örneğin uygun değil çünkü hiç sosyal
eşimi yok veya çok fazla
gen (eğer böyleyse yandaki
daireye "0" işaretleyin)
- ÇIKAR

(54) SOSYAL OLGUNLUK (uygun olanları
işaretleyin)

- Yabancılarla çok fazla samimi
Yabancılardan korkar
Arkadaş olmak için herşeyi yapar
Herkesin elini tutmayı sever
Devamlı bir kişinin eteğinin
altında dolaşır
Yukarıdakilerin hiçbiri ___
- Örneğe uygun değil çünkü hiç sosyal
etkileşimi yok veya çok fazla çe-
kingen (Eğer böyleyse yandaki
daireye "0" işaretleyin)
- ÇIKAR

VIII. TOPLUMSALLAŞMA TOPLA

Maddeler 48-54

İKİNCİ BÖLÜM

(1) FİZİKSEL ŞİDDET VEYA TEHDİT

	ARASIRA	SIKSIK
Tehditkar hareketlerde bulunur	1	2
Başkalarına dolaylı olarak zarar verir	1	2
Başkalarına tükürür	1	2
Başkalarını iter, tırmalar veya çimdikler	1	2
Başkalarının saçını, kulağını v.b. çeker	1	2
Başkalarını ısırır	1	2
Başkalarına vurur, tokatlar veya tekmeler	1	2
Başkalarına taş, kitap gibi şeyler atar	1	2
Başkalarını boğazlar	1	2
Başkalarına karşı cisimleri alet gibi kullanır	1	2
Hayvanları incitir	1	2
Diğer (belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

(2) KİŞİSEL EŞYALARINA ZARAR VERİR

Kendi giysilerini yırtar veya çiğner	1	2
Kendi eşyalarını kirletir	1	2
Kendi dergi, kitap veya diğer eşyalarını yırtar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

(3) BAŞKALARININ EŞYALARINA ZARAR VERİR

Başkalarının elbiselerini yırtar veya çiğner	1	2
Başkalarının eşyalarını kirletir	1	2
Başkalarının dergi, kitap veya diğer eşyalarını yırtar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

(4) UMUMUN EŞYALARINA ZARAR VERİR

Herkeze ait dergi, kitap veya diğer eşyalarını yırtar..	1	2
Mobilyaları çok kötü kullanır (Tekmeler,bozar,kırar) ..	1	2
Pencere camlarını kırar	1	2
Tuvaleti kağıtla, havluyla ve diğer katı cisimlerle		
tıkayıp, taşırır	1	2
Yangın çıkarmaya teşebbüs eder	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

(5) YIKICI DAVRANIŞLARI VEYA HUYSUZLUK NÖBETLERİ VARDIR

Ağlar ve çığlık atar	1	2
Kapıları çarpar, cisimleri atar, ayağını yere vurur ...	1	2
Çığlık atar, haykırır, ayağını yere vurur	1	2
Haykırırken ve çığlık atarken kendini yerlere atar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

1. ŞİDDETLİ VE YIKICI DAVRANIŞLAR

TOPLA
Maddeler 1-5

II. TOPLUMA KARŞIT DAVRANIŞLAR

(6) BAŞKALARIYLA ALAY EDER VEYA HAKLARINDA DEDİKODU YAPAR	ARASIRA	SIKSIK
Başkaları hakkında dedikodu yapar	1	2
Başkaları hakkında gerçek olmayan veya abartılmış hikayeler anlatır	1	2
Başkalarıyla alay eder	1	2
Başkalarını kırar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
___ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(7) BAŞKALARINA HOKMEDER VE MANİPOLE (İDARE) EDER	ARASIRA	SIKSIK
Başkalarına emir verir	1	2
Başkalarından hizmet talep eder	1	2
Başkalarını zorlar	1	2
Başkalarının kava etmesine sebep olur	1	2
Başkalarının başını belaya sokar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
___ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(8) BAŞKALARININ FAALİYETLERİNİ ENGELLER	ARASIRA	SIKSIK
Her zaman ayakbağı olur	1	2
Başkalarının yollarını kesmek gibi hareketlerle onların faaliyetlerine karışır	1	2
Başkalarının işlerini bozar	1	2
Başkalarının çalıştığı eşyaları etrafa saçar (iskambil kağıtları, bilmeceler gibi)	1	2
Başkalarının ellerindeki eşyaları kapar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
___ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(9) BAŞKALARINA KARŞI DOŞONCESİZDİR	ARASIRA	SIKSIK
Pencereleri açıp, kapayarak umumi yerlerde ısıyı başkalarını rahatsız edecek şekilde bozar	1	2
Televizyonun, radyonun ve pikabın sesini çok yükseltir	1	2
Başkaları okurken çok gürültü yapar	1	2
Çok yüksek sesle konuşur	1	2
Lüzumundan fazla yer işgal eder	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
___ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(10) BAŞKALARININ EŞYALARINA SAYGISIZLIK GÖSTERİR	ARASIRA	SIKSIK
Ödünç aldığı şeyleri geri vermez	1	2
Başkalarının eşyalarını izinsiz kullanır	1	2
Başkalarının eşyalarını kaybeder	1	2
Başkalarının eşyalarına zarar verir	1	2
Kendi eşyalarıyla başkalarının eşyaları arasındaki farkı bilmez	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
___ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(11) HİDDET BİLDİREN SÖZLER SARFEDER

ARASIRA

SIKSİK

Düşmanlık gösteren kelimeler sarfeder (pis, enayi,
aptal gibi) 1 2
Küfreder, lanet okur, veya açık saçık konuşur 1 2
Şiddet tehditleriyle çığır atar 1 2
Fiziksel şiddet göstereceğini söyleyerek başkalarını
tehdit eder 1 2
Diğer (Belirtin _____) 1 2

____ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

II. TOPLUMA KARŞIT DAVRANIŞLAR

TOPLA

Maddeler 6-11

III. İSYANKAR DAVRANIŞLAR

(12) NIZAMLARI VE ALIŞILAGELMİŞ HAREKETLERİ TANIMAZ

Kurallara karşı olumsuz tavırları vardır fakat genel-
likle bunlara uyar 1 2
Kuyrukta beklemek için zorlanmalıdır (Bilet, dolmuş
kuyruğu gibi) 1 2
Nizamlara uymaz (trafik işaretlerine uymaz, çimenlere
basar) 1 2
İstendik faaliyetlere katılmayı reddeder (örneğin : iş,
okul v.s. gibi) 1 2
Diğer (Belirtin _____) 1 2

____ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

(13) EMİRLERE, İSTEKLERE VEYA ÖNERGELERE UYMAZ

Kesin bir emir verildiği zaman sinirlenir 1 2
Emirleri duymamazlıktan gelir 1 2
Emirlere kulak asmaz 1 2
Görevlendirildiği konu üzerinde çalışmayı reddeder 1 2
Görevlendirildiği işleri yapmadan önce uzun bir süre
duraklar 1 2
İstenilenin tam tersini yapar 1 2
Diğer (Belirtin _____) 1 2

____ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

(14) YETKİLİ KİŞİLERE KARŞI İSYANKAR VEYA EDEPSİZ TAVIRLARI VAR

Yetkili kişilerden hoşlanmaz (öğretmenler, grup başkan-
ları, nöbetçiler gibi) 1 2
Yetkili kişilere karşı husumet duyar 1 2
Yetkili kişilerle alay eder 1 2
Yetkili kişileri isten atılabileceğini söyler 1 2
Yetkili kişilere kendi akrabalarından birinin gelip
öldüreceğini veya onlara zarar vereceğini söyler 1 2
Diğer (Belirtin _____) 1 2

____ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

(15) İŞLERE VEYA YERLERE GECİKİR

	ARASIRA	SIKSIK	
Gerekli yerlere veya faaliyetlere gecikir	1	2	
Gittiği yerlerden geri dönmez (örneğin getir-götür işle- rinde, tuvalete gittiğinde)	1	2	
Büro, okul gibi yerleri izin almadan terk eder	1	2	
İş, okul gibi yerlerde katılması gereken gündelik işlere katılmaz	1	2	
Eve, yurda gelmesi gereken saatten geç kalır	1	2	
Diğer (Belirtin _____)	1	2	
____ Yukardakilerin hiçbiri			TOPLAM

(16) KAÇMA VEYA KAÇMAĞA TEŞEBBÜS

Hastaneden, evden veya okul bahçesinden kaçmağa teşebbüs eder	1	2	
Topluluklardan, kaçır kır eğlencesi, oku otobüsü vb.	1	2	
Hastaneden, evden veya okul bahçesinden kaçır	1	2	
Diğer (Belirtin _____)	1	2	
____ Yukardakilerin hiçbiri			

(17) TOPLULUKLARA AYKIRI DAVRANIŞLAR

Topluluklardaki tartışmaları ilgisiz konularla keser	1	2	
Oyunları, kurallara uymayı reddederek bozar	1	2	
Grup faaliyetlerini, acıip sesler çıkararak veya garip davranışlarla bozar	1	2	
Ders, yemek veya diğer benzeri toplantılar süresince rahat durmaz, sandalyesinde sürekli oturmaz	1	2	
Diğer (Belirtin _____)	1	2	
____ Yukardakilerin hiçbiri			TOPLAM

III. İSYANKAR DAVRANIŞ

TOPLA
Maddeler 12-17

IV. GÜVEN VERMEYEN DAVRANIŞ

(18) BAŞKALARININ EŞYASINI İZINSİZ ALIR

Hırsızlık yapmasından şüphelenilir	1	2	
Acıkta duruyorsa başkalarının eşyalarını alır	1	2	
Başkalarına ait olan şeyleri çepden, çüzdandan ve benzeri yerlerden alır	1	2	
Başkalarına ait olan şeyleri kilitleri kırarak veya açarak alır	1	2	
Diğer (Belirtin _____)	1	2	
____ Yukardakilerin hiçbiri			TOPLAM

(19) YALAN VE HİLE

Gerçekleri kendi çıkarına göre değiştirir	1	2	
Oyunlarda, sınavlarda hile yapar	1	2	
Olaylar hakkında yalan söyler	1	2	
Kendi ile ilgili yalanlar söyler	1	2	
Diğerleri hakkında yalan söyler	1	2	
Diğer (Belirtin _____)	1	2	
____ Yukardakilerin hiçbiri			TOPLAM

IV. GÜVEN VERMEYEN DAVRANIŞ

TOPLA
Maddeler 18-19

V. KAPANMA (KENDİ KABUĞUNA ÇEKİLME)

(20) FAAL DEĞİL	ARASIRA	SIKSİK
Aynı durumda uzun süre oturur veya durur	1	2
Hiç birşey yapmayıp diğerlerini seyreder	1	2
Bir sandalyede uyuya kalır	1	2
Bütün gün yerde yatar	1	2
Hiçbir şeye karşı tepkide bulunmaz gibi görünüyor	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(21) İÇİNE KAPALI	ARASIRA	SIKSİK
Çevresinden habersiz görünüyor	1	2
Kendisine erişme veya temasta zorluk çekilir	1	2
Duygularını açığa vurmaz ve duyumsamaz	1	2
Boş bir bakışı var	1	2
Değişmeyen bir yüz ifadesi vardır	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(22) UTANGAÇLIK	ARASIRA	SIKSİK
Sosyal durumlarda çekingen ve utangaçtır	1	2
Parti ve misafirlik gibi toplantılarda yüzünü saklar	1	2
Başkaları ile iyice kaynaşamaz	1	2
Yalnız kalmayı tercih eder	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

V. İÇİNE (kendi kabuğuna) ÇEKİLME _____ TOPLA
Maddeler 20-22

VI. KALIPLAŞMIŞ DAVRANIŞLAR ve GARİP TAVIRLAR

(23) KALIPLAŞMIŞ DAVRANIŞLAR	ARASIRA	SIKSİK
Parmakları ile tempo tutar	1	2
Ayağını devamlı yere vurur	1	2
Elleri devamlı hareket halindedir	1	2
Kendi kendini elleri ile devamlı kaşır vurur ovalar	1	2
Vücudunun bir kısmını devamlı sallar veya sarsar	1	2
Başını ileri geri sallar	1	2
Vücudunu ileri geri sallar	1	2
Odanın içinde ileri geri devamlı yürür	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

(24) ACAIP DURUŞ VEYA GARİP TAVIRLAR	ARASIRA	SIKSİK
Başını eğik tutar	1	2
Çenesini dizine dayayıp oturur	1	2
Parmak ucuna basarak yürür	1	2
Ayaklarını havaya kaldırıp yere yatar	1	2
Elleri başında veya kulaklarını tıkayıp yürür	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
____ Yukardakilerin hiçbiri	TOPLAM	

VI. STEROTİP DAVRANIŞLAR _____ TOPLA
Maddeler 23-24

VII. BAŞKALARININ YANINDA UYGUNSUZ DAVRANIŞLAR

(25) BAŞKALARININ YANINDA UYGUNSUZ DAVRANIŞLAR	ARASIRA	SIKSIK
Konuşurken yüzünü başkalarının yüzlerine çok fazla yaklaştırır..	1	2
Diğer insanların yüzlerine üfürür	1	2
Başkalarının yüzüne karşı geyirir	1	2
Başkalarını öper veya yalar	1	2
Başkalarını sıkıştırır veya kucaklar	1	2
Başkalarına yerli yersiz dokunur	1	2
Başkalarına yapışıp gitmelerini önler	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
_____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

VII. BAŞKALARI YANINDA UYGUNSUZ DAVRANIŞLAR _____ içine yaz
Madde 25

VIII. RAHATSIZ EDİCİ SES ÇIKARMA VE KONUŞMA ALIŞKANLIKLARI

(26) RAHATSIZ EDİCİ ŞEKİLDE SES ÇIKARMA VEYA KONUŞMA		
Isterik olarak kıkırdar	1	2
Yüksek sesle konuşur veya başkalarına haykırır	1	2
Kendi kendine bağırarak konuşur	1	2
Vakitsiz güler	1	2
Homurdanmak, mırıldanmak gibi hoş olmayan şeyler yapar	1	2
Bir cümleciği veya kelimeyi devamlı tekrarlar	1	2
Başkalarının konuşmalarını taklit eder	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
_____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

VIII. RAHATSIZ EDİCİ SES ÇIKARMA VE KONUŞMA ALIŞKANLIKLARI _____ içine yaz
Madde 26

IX. İSTENMEYEN VEYA TUHAF ALIŞKANLIKLAR

(27) TUHAF VEYA İSTENMEYEN ALIŞKANLIKLAR		
Her şeyi koklar	1	2
Bazı şeyleri yerli yersiz ceplere, e.biselere, ayakkabılara tıkar	1	2
Elbisesinden iplikleri çeker	1	2
Ostündeki düğme, ayakkabı v.b. ile oynar	1	2
Bazı tuhaf ıvır-zıvır biriktirir ve kullanır (gazoz kapağı, çengelli iğne v.b.)	1	2
Yiyecekler dahil bazı şeyleri toplayıp saklar	1	2
Tükürüğü ile oynar	1	2
Dışkı ve idrarı ile oynar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2
_____ Yukardakilerin hiçbiri		
	TOPLAM	

(28) AĞIZLA İLGİLİ İSTENMEYEN ALIŞKANLIKLAR

ARASIRA

SIKSIK

Salyası akar	1	2
Dişlerini sesli olarak gıcırdatır	1	2
Yere tükürür	1	2
Tırnak yer	1	2
Parmaklarını veya vücudunun başka kısmını emer veya çiğner.	1	2
Giyecek ve yenmeyecek şeyleri çiğner veya emer	1	2
Yenmeyen şeyleri (taş cam v.b.) yer	1	2
Herşeyi ağızına götürür	1	2
Alafranga tuvaletten su içer	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

(29) ELBİSELERİNİ ÇIKARMA VEYA YIRTMA

Düğmeleri veya fermuarı koparır	1	2
Ayakkabılarını veya çoraplarını yerli yersiz çıkartır	1	2
Vakitsiz ve yersiz olarak soyunur	1	2
Tuvalete giderken tüm elbiselerini çıkarır	1	2
Üstünü başını yırtar	1	2
Giyinmeyi reddeder	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri

(30) DİĞER TUHAF TAVIRLAR VE EĞİLİMLERİ

Oturacağı veya uyuyacağı yer konusunda aşırı titizlik gösterir	1	2
Sevdiği bir noktada (cam önü, kapı önü v.b.) ayakta durur	1	2
Tiğresen şeylerin yanında oturur	1	2
Merdiven çıkmaktan veya inmekten korkar	1	2
Dokunulmak istemez	1	2
Dokunulursa çılglık atar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

IX. İSTENMEYEN VEYA TUHAF ALIŞKANLIKLAR

TOPLA

Madde ler 27-30

X. KENDİ KENDİNE ZARAR VERECEK DAVRANIŞLAR

(31) KENDİNİ FİZİKSEL OLARAK HIRPALAR

Kendini ısırır veya incitir	1	2
Kendine vurur veya tokatlar	1	2
Başını veya vücudunun başka kısmını cisimlere vurur	1	2
Saçını kulakların vb. yerlerini çeker	1	2
Kendini zarar verecek şekilde kaşır veya çimdikler	1	2
Kendini dışkılarına bular ve dışkımasını üstüne sürer	1	2
Bilerek ve isteyerek kendine zarar veririr	1	2
Ağrıyan her yerine dokunur	1	2
Cisimleri ağızına, burnuna, gözüne sokar	1	2
Diğer (Belirtin _____)	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

X. KENDİNE ZARAR VERİCİ DAVRANIŞLAR

İçine yaz

Madde 31

XI. HIPERAKTIF DAVRANIŞLAR

(32) HIPERAKTIF EĞİLİMLERİ VAR

ARASIRA SIKSIK

Çok konuşur	1	2	○
Hicbir zaman yerinde oturamaz	1	2	
Odada devamlı koşar, atlar	1	2	
Devamlı kıyılgı ve kıpırdar	1	2	
Diğer (Belirtin)	1	2	
Yukardakilerin hiçbiri			
	TOPLAM		

XI. HIPERAKTIF EĞİLİMLER

İçine yaz
Madde 32

XII. CİNSEL YÖNDE SAPIK DAVRANIŞLAR

(33) UYGUNSUZ MASTURBASYON

Acıktan açığa masturbasyon yapmaya çabalar	1	2	○
Başkalarının önünde masturbasyon yapar	1	2	
Grup içinde masturbasyon yapar	1	2	
Diğer (Belirtin)	1	2	
Yukardakilerin hiçbiri			
	TOPLAM		

(34) VÜCUDUNU GEREKSİZ OLARAK TEŞİR ETME

Tualet ihtiyacını giderdikten sonra vücudunu gereksiz yere teşir eder	1	2	○
Toplum içinde pantolonunu indirir veya eteğini kaldırır	1	2	
Vücudunu dansetme, oyun oynama gibi durumlarda fazlaca teşir eder	1	2	
Toplum içinde veya açık pencere önünde soyunur	1	2	
Diğer (Belirtin)	1	2	
Yukardakilerin hiçbiri			
	TOPLAM		

XII. CİNSEL YÖNDE SAPIK DAVRANIŞLAR

TOPLAM
Maddeler 33-34

XIII. PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR

(35) YETENEKLERİ ÜZERİNE LOZUMUNDAN FAZLA EĞİLİR

Kısıtlılıklarını bilmez	1	2	○
Kendisi hakkında çok fazla fikirleri vardır	1	2	
Gelecek için kurduğu, gerçek dışı planları anlatır	1	2	
Diğer (Belirtin)	1	2	
Yukardakilerin hiçbiri			
	TOPLAM		

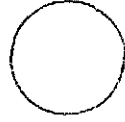
(36) ELEŞTİRİYE KARŞI TEPKİSİ OLUMSUZDUR

Düzeltildiği zaman konuşmaz	1	2	○
Eleştirildiği zaman siner	1	2	
Eleştirildiği zaman üzülür	1	2	
Düzeltildiği zaman bağırıp ağlar	1	2	
Diğer (Belirtin)	1	2	
Yukardakilerin hiçbiri			
	TOPLAM		

(37) ENGELLENMEYE KARŞI TEPKİSİ OLUMSUZDUR

ARASIRA SIKSIK

Kendi yanlışları için başkalarını suçlar	1	2
Önüne geçilirse geriler.....	1	2
Önüne geçilirse üzülür	1	2
İstedikini yaptıramayınca öfke nöbetlerine tutulur	1	2
Diğer (Belirtin	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri TOPLAM

(38) FAZLA İLGIYE VEYA ÖVÜLMEME İHTİYACI VARDIR

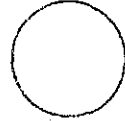
Çok fazla övülme ister	1	2
Başkalarına gösterilen ilgiyi kıskanır	1	2
Çok fazla destek ister	1	2
İlgi çekmek için şımarık davranır	1	2
Diğer (Belirtin	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri TOPLAM

(39) ŞÜPHELENME DUYGUSU VAR

Kendisine eşit haklar verildiği halde, kendisine karşı yapılan eşitsizlikten yakınır	1	2
"Kimse beni sevmiyor" diye yakınır	1	2
"Herkez beni eziyor" der	1	2
"Herkez beni konuşuyor" der	1	2
"Herkez benim aleyhime" der	1	2
Herkeze karşı şüphe içinde davranır	1	2
Diğer (Belirtin	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri TOPLAM

(40) HIPOKONDRIAL EĞİLİMLER VAR

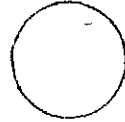
Hayali fiziksel hastalıklardan yakınır	1	2
Hastaymış gibi davranır	1	2
Hastalığı atlattığı halde hastaymış gibi davranır	1	2
Diğer (Belirtin	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri TOPLAM

(41) DİĞER DUYGUSAL DENGESİZLİK BELİRTİLERİ VARDIR

Sebepsiz yere duygusal durumu değişir	1	2
Kötü rüyalardan şikayet eder	1	2
Uyku esnasında bağırır	1	2
Belirgin bir sebep olmaksızın bağırır	1	2
Duygusal kontrolü yokmuş gibi görünür	1	2
Ozuldüğü zaman kusar	1	2
Günlük faaliyetlerinde emniyetsiz ve korkmuş görünür	1	2
Gerçek olmayan korkulara yol açan kişi veya olaylardan söz eder	1	2
Intihardan söz eder	1	2
Intihara teşebbüs etmiştir	1	2
Diğer (Belirtin	1	2

___ Yukardakilerin hiçbiri TOPLAM

XIII. PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR

Madde ler TOPLA

35-43

XIV. İLAÇ TEDAVİSİNDEN YARARLANIR

(42) REÇETE İLE İLAÇ ALIR

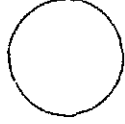
ARASIRA

SIKSIK

Trankulizer kullanır 1
Teskin edici (müsekkin) kullanır 1
Antikonvulsant kullanır 1
Stimulant kullanır 1
Diğer (Belirtin _____) 1

1
1
1
1
1

2
2
2
2
2

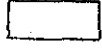

____ Yukardakilerin hiçbiri

TOPLAM

XIV. İLAÇ TEDAVİSİNDEN YARARLANIR _____

TOPLA
Madde 42

UDS'nın Birinci Bölüm Davranış Alanları Puanlarına Ait Varyans Analizi Tablolarında İncelenen Annenin Öğrenim Durumu ve Tam veya Boşanmış Aile Çocuğu Olma Durumu ile İlgili Puanların Ortalama Dağılımlarını Gösteren Tablolar.

Tablo 4a : Bağımsız Faaliyet Gösterebilme Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annelerin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul mezunu	77	52.091
Ortaokul ve Dengi Okul mezunu	168	62.351
Yüksek Okul Mezunu	55	72.618
Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	67.607
Boşanmış Aile Çocukları	150	55.593

Tablo 4b : Fiziksel Gelişim Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annelerin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	21.506
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	21.958
Yüksek Okul Mezunu	55	23.182
Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	22.880

Tablo 4c : Dil Gelişimi Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	23.922
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	27.655
Yüksek Okul Mezunu	55	31.909

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	30.240
Boşanmış Aile Çocukları	150	24.713

Tablo 4d : Sayı ve Zaman Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	5.844
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	7.619
Yüksek Okul Mezunu	55	9.709

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	8.573
Boşanmış Aile Çocukları	150	6.520

Tablo 4e : Ev İşleri Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	7.000
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	9.631
Yüksek Okul Mezunu	55	13.873

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	11.093
Boşanmış Aile Çocukları	150	8.373

Tablo 4f : Kendi Kendini İdare Edebilme Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	10.571
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	13.429
Yüksek Okul Mezunu	55	16.036

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	14.280
Boşanmış Aile Çocukları	150	12.067

Tablo 4g : Sorumluluk Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunlu	77	3.662
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunlu	168	4.250
Yüksek Okul Mezunlu	55	5.055

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	4.647
Boşanmış Aile Çocukları	150	3.847

Tablo 4h : Toplumsallaşma Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunlu	77	15.701
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunlu	168	18.655
Yüksek Okul Mezunlu	55	22.091

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	20.220
Boşanmış Aile Çocukları	150	16.833

UDS'nın İkinci Bölüm Davranış Alanları Puanlarına Ait Varyans Analizi Tablolarında İncelenen Annenin Öğrenim Durumu ve Tam veya Boşanmış Aile Çocuğu Olma Durumu ile İlgili Puanların Ortalama Dağılımlarını Gösteren Tablolar.

Tablo 5a : Şiddetli ve Yıkıcı Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annemin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	9.883
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	6.845
Yüksek Okul Mezunu	55	4.291
Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	4.013
Boşanmış Aile Çocukları	150	10.300

Tablo 5b : Topluma Karşıt Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annemin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	9.753
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	7.470
Yüksek Okul Mezunu	55	5.073
Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	3.960
Boşanmış Aile Çocukları	150	11.273

Tablo 5c : İsyankâr Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annelerin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunları	77	9.338
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunları	168	6.607
Yüksek Okul Mezunları	55	4.964

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	3.260
Boşanmış Aile Çocukları	150	10.753

Tablo 5d : Güven Vermeyen Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annelerin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunları	77	3.429
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunları	168	2.113
Yüksek Okul Mezunları	55	1.873

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	1.287
Boşanmış Aile Çocukları	150	3.527

Tablo 5e : Kendi İçine Çekilme Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	4.961
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	3.357
Yüksek Okul Mezunu	55	3.164

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	2.407
Boşanmış Aile Çocukları	150	5.060

Tablo 5f : Kalıplaşmış Davranış ve Garip Tavrılar Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	4.286
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	3.232
Yüksek Okul Mezunu	55	4.000

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	1.827
Boşanmış Aile Çocukları	150	5.460

Tablo 5g : Başkalarının Yanında Uygunsuz Tavırlar Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	2.130
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	1.202
Yüksek Okul Mezunu	55	1.164

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	0.813
Boşanmış Aile Çocukları	150	2.053

Tablo 5h : Kabul Edilmeyen Ses Alışkanlıkları Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	2.481
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	1.792
Yüksek Okul Mezunu	55	1.655

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	0.973
Boşanmış Aile Çocukları	150	2.913

Tablo 51 : İstenmeyen Veya Tuhaf Alışkanlıklar Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	6.351
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	4.036
Yüksek Okul Mezunu	55	3.418

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	2.307
Boşanmış Aile Çocukları	150	6.727

Tablo 5i : Bireyin Kendisine Zarar Veren Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	1.857
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	0.756
Yüksek Okul Mezunu	55	0.509

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	0.460
Boşanmış Aile Çocukları	150	1.527

Tablo 5j : Hiperaktif Eğilimler Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların	
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})	
İlkokul Mezunu	77	3.195	
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	2.399	
Yüksek Okul Mezunu	55	1.691	

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların	
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})	
Tam Aile Çocukları	150	2.300	
Boşanmış Aile Çocukları	150	2.647	

Tablo 5k : Cinsel Yönden Sapık Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların	
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})	
İlkokul Mezunu	77	1.247	
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	0.583	
Yüksek Okul Mezunu	55	0.436	

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların	
		Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})	
Tam Aile Çocukları	150	0.447	
Boşanmış Aile Çocukları	150	1.001	

Tablo 5L : Psikolojik Rahatsızlıklar Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	14.247
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	10.357
Yüksek Okul Mezunu	55	10.327

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	8.240
Boşanmış Aile Çocukları	150	14.460

Tablo 5m : İlaç Kullanma Davranış Alanına Ait Puanların Ortalama Dağılımları.

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
İlkokul Mezunu	77	0.143
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	168	0.030
Yüksek Okul Mezunu	55	0.000

Tam veya Boşanmış Aile	Sayı	Puanların Aritmetik Ortalamaları (\bar{x})
Tam Aile Çocukları	150	0.020
Boşanmış Aile Çocukları	150	0.087